

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Diplomová práce

Romana Rudá

Školní zralost a připravenost dítěte při nástupu do základní školy

Olomouc 2015

vedoucí práce: PhDr. Martina Fasnerová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

.....
vlastnoruční podpis

V Kroměříži dne 15. dubna 2015

Děkuji své vedoucí diplomové práce, PhDr. Martině Fasnerové, Ph.D., za cenné rady a připomínky, profesionální přístup a odborné vedení diplomové práce. Dále děkuji PhDr. Jitce Petrové, Ph.D. za pomoc při zpracování kvantitativních dat. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině, příteli i jeho rodině za psychickou podporu a optimismus.

OBSAH

ÚVOD	6
1 Kurikulární dokumenty	9
1. 1 Standard základního vzdělávání.....	9
1. 2 Národní program rozvoje vzdělávání - Bílá kniha.....	11
1. 3 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	12
1. 4 Školní vzdělávací program.....	15
2 Charakteristika dítěte předškolního věku	17
2. 1 Fyzický vývoj.....	18
2. 2 Psychický vývoj	19
2. 3 Emoční vývoj	24
2. 4 Sociální vývoj.....	25
3 Školní zralost a připravenost	30
3. 1 Kritéria školní zralosti a připravenosti	33
3. 1. 1 Posuzování somatického vývoje a zdravotního stavu	33
3. 1. 2 Posuzování kognitivních funkcí.....	35
3. 1. 3 Posuzování pracovních předpokladů, návyků.....	38
3. 2 Dovednosti dítěte před zahájením povinné školní docházky	38
4 Metody ke zjištění školní zralosti a připravenosti	40
4. 1 Zápis do první třídy	41
4. 1. 1 Tradiční zápis	43
4. 1. 2 Netradiční zápis.....	44
4. 2 Odklad povinné školní docházky	44
4. 2. 1 Dodatečný odklad povinné školní docházky.....	46
5 Realizace zápisu k primárnímu vzdělávání	48
5. 1 Tradiční zápis ve venkovské základní škole	48
5. 2 Netradiční zápis v městské základní škole.....	54
6 Výzkumné šetření dětí předškolního věku u zápisu do první třídy	61
6. 1 Popis výzkumného vzorku	61
6. 2 Popis a analýza metod pedagogického výzkumu.....	62
6. 3 Hypotézy pedagogického výzkumu	62
6. 4 Analýza získaných dat.....	63
6. 5 Důkazy hypotéz.....	63
6. 6 Shrnutí a závěry výzkumného šetření	74

ZÁVĚR.....76

Seznam použitých pramenů a literatury77

Seznam zkratek82

Seznam příloh83

Přílohy

ANOTACE

ÚVOD

Školní zralost a připravenost je důležitým předpokladem dítěte předškolního věku k zahájení povinné školní docházky. Nový začátek náročného období v životě dítěte v primárním vzdělávání je nutný započít motivací a úspěchem, neboť si žák vytváří celkový budoucí vztah ke škole. V opačném případě, v dosažení prvotního brzkého neúspěchu, vyvolání stresové situace v neznámém prostředí může mít za následek zdravotní problémy a komplikace v životě dítěte. Dokonce může dítěti přivodit i celoživotní psychický handicap.

K zabránění těchto nepříjemností a obtíží, které způsobuje školní nezralost, provádí učitelky elementaristky první pedagogickou diagnostiku u zápisu dítěte do první třídy na základě kritérií školní zralosti a připravenosti. Pomocí pedagogické diagnostiky a dalších testů se zjišťuje školní zralost a připravenost dítěte. Nesmí se opomenout také práce učitelek v mateřských školách, které tráví s dítětem většinu dne a mohou upozorovat určité deficity v některé oblasti ještě před zápisem do první třídy.

Aby se předešlo zklamání a selhání žáka v první třídě, nezvládnutí požadavků a neschopnosti plnění školních povinností, protože pro žáka hraje škola přílišnou zátěž, doporučuje se odklad povinné školní docházky, který s sebou však nese i zodpovědnost zákonných zástupců o neustálý rozvoj, práci a píli na postupném zlepšení dítěte ve všech oblastech. Jedná se o stránku fyzickou, psychickou, emoční a sociální. Oblasti se navzájem prolínají a jsou na sebe vázány. Pokud si zákonní zástupci nejsou jisti s volbou odkladu dítěte k povinné školní docházce, mohou vyhledat a navštívit specialisty z pedagogicko-psychologické poradny či speciálně pedagogického centra, kteří dítě z hlediska školní zralosti a připravenosti také otestují a posoudí. Dítě se lépe vyrovná s odkladem povinné školní docházky, kdy se na školní nezralost přijde včas, než s dodatečným odkladem povinné školní docházky, kdy už do první třídy nastoupilo.

Dítě musí být zralé a připravené na vstup do školy, aby tento významný a klíčový mezník nepoznamenal dítě v jeho budoucím životě negativně. Školní zralostí a připraveností se usiluje o to, aby dítě nastoupilo do první třídy ve správný čas jako vyspělá, připravená osobnost schopná zdolávat překážky a vysoké nároky vedoucí k zaručenému cíli.

Předkládaná diplomová práce si klade za cíl v teoretické rovině vycházející z pramenů odborné literatury objasnit všechna relevantní témata vzhledem ke zvolené problematice. V praktické části je cílem zjistit míru úspěšnosti pozorovaného vzorku respondentů při oblastech zkoumaných u zápisu do první třídy tradiční i netradiční formou. Empirická část

má za cíl ověřit a posoudit školní zralost a připravenost dětí. Diplomová práce poukazuje na důležitost první pedagogické diagnostiky školní zralosti a připravenosti dítěte.

První kapitola předkládané diplomové práce je zaměřena na kurikulární dokumenty, mezi které řadíme Standard základního vzdělávání, Národní program rozvoje vzdělávání, tzv. Bílou knihu, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a Školní vzdělávací program. Podrobněji jsou charakterizovány vybrané kurikulární dokumenty, popsány jednotlivé části dokumentů, jejich cíle a celkový přínos v českém vzdělávání.

Druhá kapitola je orientována na dítě předškolního věku, charakteristiku předškolního období, důležité změny a posuny v životě dítěte. Důkladně je analyzován fyzický, psychický, emoční a sociální vývoj dítěte. Fyzický vývoj je rozpracován na oblasti hrubé a jemné motoriky. Mezi složky psychického vývoje patří vnímání zrakové, sluchové, čichové, chuťové, hmatové, času a prostoru, paměť, pozornost, představy, fantazie, myšlení a řeč. Jako součásti emočního vývoje jsou zmíněny city sociální, intelektuální, estetické a etické. V sociálním vývoji zaujímá neopomenutelnou roli hra, mateřská škola jako instituce, kde probíhá proces socializace.

Ve třetí kapitole o školní zralosti a připravenosti je uvedeno několik definic těchto pojmů jako dvou odlišných, ale zároveň podmiňujících se premis ke školní úspěšnosti. Dále jsou determinována kritéria školní zralosti a připravenosti, která se detailněji zabývají posuzováním somatického vývoje a zdravotního stavu, kognitivních funkcí, pracovních předpokladů, návyků a dovedností dítěte před zahájením povinné školní docházky.

Čtvrtá kapitola objasňuje metody ke zjištění školní zralosti a připravenosti, mezi které je uveden modifikovaný Jiráskův Orientační test školní zralosti, Vývojový test zrakového vnímání, Edfeldtův Reverzní test a Kondášova Obrázková slovní zkouška. Kapitola se také věnuje zápisu do první třídy jako zlomovému a u většiny dětí také neopakovatelnému okamžiku k zahájení povinné školní docházky, kdy se z dítěte předškolního věku stane dítě mladšího školního věku, zaujme novou roli žáka a spolužáka, bezstarostné hraní je nahrazeno záměrnou, organizovanou a plánovanou činností. Zmíněny jsou i děti mimořádně nadané, u kterých je povolen předčasný nástup k primárnímu vzdělávání. Dále je zde rozpracován průběh tradičního a netradičního zápisu, v čem jsou mezi nimi rozdíly. O problematice, legislativě a podmínkách odkladu a dodatečného odkladu povinné školní docházky se pojednává v závěru kapitoly.

Následující kapitola nás seznamuje s realizací zápisu k primárnímu vzdělávání dvou základních škol, s konkrétním průběhem zápisu, činnostmi, kterými se diagnostikuje míra

školní zralosti a připravenosti, legislativními záležitostmi, které řeší zákonní zástupci dítěte, a konkrétními výsledky budoucích prvňáků v jednotlivých oblastech.

Závěrečná kapitola se zabývá výzkumným šetřením dětí předškolního věku u zápisu do první třídy, které proběhlo na dvou záměrně zvolených základních školách z odlišného prostředí. Mapován je počet odkladů v meziročním srovnání, vliv místa bydliště, laterality a docházky do mateřské školy na školní zralost a připravenost dítěte. Využity jsou statistické metody, konkrétně test dobré shody chí-kvadrát a test nezávislosti chí-kvadrát. Na základě stanovení a potvrzení či vyvrácení hypotéz jsou vyvozeny závěry.

1 Kurikulární dokumenty

V této kapitole bychom chtěli objasnit pojmy kurikulární dokumenty, kurikulum, vytyčit pojetí, principy a tendence Standardu základního vzdělávání, Národního programu rozvoje vzdělávání, tzv. Bílé knihy, Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a Školního vzdělávacího programu.

Kurikulárními dokumenty rozumíme pedagogické dokumenty, zabývající se koncepcemi, pojetím, cíli a obsahem vzdělávání.

Normy pro vzdělání vytvářejí rámec pro školní kurikulum v České republice. Pojem kurikulum je vymezen jako vzdělávací program, projekt nebo plán. Kurikulum je závazné svým průběhem, obsahem, plánováním a hodnocením vzdělávání. Je však pouze část celku, která vede školu k tomu, aby byla úspěšná (J. Průcha, E. Walterová, J. Mareš, 2013).

Kurikulární dokumenty jsou vytvořeny na dvou úrovních – státní a školní. Mezi kurikulární dokumenty na státní úrovni patří Národní program vzdělávání, který je nejvyšším kurikulárním dokumentem, a rámcové vzdělávací programy. Školní úroveň reprezentují školní vzdělávací programy, které jsou vlastní a specifické pro konkrétní školu. Všechny tyto vzdělávací dokumenty jsou dokumenty veřejnými, které jsou přístupné nejen pedagogickým pracovníkům (J. Jeřábek, J. Tupý, 2013).

Tyto dokumenty navazují na Standard základního vzdělávání a Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílou knihu. Jsou zakotvené v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který nabyl svou účinnost 1. ledna 2005.

1.1 Standard základního vzdělávání

Standard základního vzdělávání byl vytvořen v roce 1995 Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky s cílem zajistit kvalitu vzdělávání, což má důležitý význam pro tvorbu nových vzdělávacích programů.

Stát se v dokumentu zaručuje, že všichni žáci základních škol mohou v průběhu povinné školní docházky získat plnohodnotné a srovnatelné základní vzdělání využitelné v dalším studiu i v praxi. Svou koncepcí je standard základního vzdělávání dokumentem otevřeným, který se po určité době aktualizuje, zpřesňuje a doplňuje.

Standard základního vzdělávání je určen:

- centrálním školským orgánům jako zásadní kritérium, které posuzuje vzdělávací programy, schvalování vzdělávacích programů a kvalitu učebních textů,
- pedagogům základních škol, kteří formulují cíle a konkrétní soubory vzdělávacích obsahů,
- České školní inspekci, která zkoumá efektivnost a působivost vzdělávacích činností, analyzuje zpětnou vazbu v podobě hodnocení výsledků žáků.

Dokument se skládá ze tří částí. První část je zaměřena na vzdělávací cíle. Žáci během povinné školní docházky získávají základní znalosti všeobecného vzdělání v závislosti na jejich předpokladech, schopnostech a možnostech přiměřených jejich věku a zralosti. Vzdělávací cíle jsou formulovány tak, aby rozvíjely osobnost žáků po stránce rozumové, citové i volní. Poukazují na důležitost základních životních a mravních hodnot, jak zaujímat postoj k sobě samému, jak sám sebe hodnotit. Cíle také určují, které další vědomosti a dovednosti si je třeba osvojit, nabádají rovněž k dodržování režimu během dne. Podporují komunikaci, týmovou i skupinovou spolupráci nejen ve školním prostředí.

Druhá část vymezuje kmenové učivo pro základní vzdělávání, jenž je rozčleněno do vzdělávacích oblastí a oborů. Tyto vzdělávací oblasti a obory formulují obsah i rozsah základního vzdělávání, kterého by žáci měli dosáhnout v průběhu povinné školní docházky. Uvnitř jednotlivých oblastí jsou vyčleněny vzdělávací obory tvořící rámec pro výběr kmenového učiva a východisko pro jeho didaktické zpracování ve vzdělávacích programech a učebních osnovách pro 1. a 2. stupeň základní školy. Každý obor vzdělávací oblasti je dále rozpracován na specifické cíle a okruhy kmenového učiva. Náplň vzdělávacích oblastí se zaměřuje nejen na orientaci ve světě, ale i na citovou stránku osobnosti žáka, na jeho prožívání, vnímání, rozpoznání a cítění krásného, a také na jeho morální hodnoty. Spěje k tomu, aby se žák dokázal správně zachovat a jednat v nejrůznějších životních situacích. Poukazuje také na zdravý životní styl.

Třetí část je nazvána kmenové učivo základního vzdělávání na 1. stupni základní školy. Skládá se z podstaty základního vzdělání, jeho důležitých prvků při absolvování povinné školní docházky. Obsahuje oblast týkající se vědomostí, činností a jejich praktického využití. Opět formuluje specifické cíle a okruhy kmenového učiva.

První stupeň základní školy poskytuje žákovi základ školního i mimoškolního vzdělávání. Usiluje o rozvoj rozumový, komunikativní, výchovný i morální. Upevňuje osobnost žáka a jeho začlenění do společnosti.

Obecná charakteristika cílů vzdělávání v 1. - 5. ročníku základní školy se týká vzdělávání jako celku, který se člení na jednotlivé oblasti vzdělávání. Existují také důležitá témata, např. právní a mravní výchova, výchova ke zdravému životnímu stylu, která nejsou samostatnými vzdělávacími oblastmi nebo obory, protože prochází všemi oblastmi vzdělávání.

Vzdělávací oblasti a obory základního vzdělávání na 1. stupni základní školy:

- oblast jazyková - český jazyk a literatura, cizí jazyk,
- oblast matematiky – matematika,
- oblast společenskovední a přírodovědní,
- oblast estetickovýchovná - hudba, výtvarné umění,
- oblast zdravého životního stylu - tělesná výchova a sport, výchova ke zdraví,
- oblast pracovních činností a technologií (*Standard základního vzdělávání*, 1999).

1. 2 Národní program rozvoje vzdělávání - Bílá kniha

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice vznikl na základě usnesení vlády České republiky ze dne 7. dubna 1999, která navázala na programové prohlášení z července 1998. Národní program rozvoje vzdělávání tzv. Bílou knihu zveřejnilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dne 13. května 1999. Bílá kniha je členěna do čtyř samostatných kapitol. V úvodní části jsou popisována východiska a předpoklady rozvoje vzdělávací soustavy. Další tři kapitoly jsou zaměřeny dle posloupnosti vzdělávacího procesu na předškolní, základní a střední vzdělávání, terciální vzdělávání, vzdělávání dospělých.

Bílá kniha je představována jako systémový projekt, vytvářející myšlenkové možnosti, plány a rozvojové programy, které jsou důležité pro vývoj vzdělávacího systému. Jedná se o veřejnou listinu, kterou je potřeba pravidelně kriticky přezkoumat a obnovovat dle společenské situace. Je postavena na změnách cílů a obsahů vzdělávání. Vymezuje humanistické a demokratické myšlenky. Tyto myšlenky jsou důležitým a kvalitním jádrem vzdělání, které budou předávány nejen žákům, ale hlavně by se měly stát podstatou existence školy a spolupráce mezi všemi účastníky vzdělávání. Definuje obecné cíle vzdělávání a klíčové kompetence, které jsou zaměřeny na rozvoj osobnosti, na výchovu občana i na přípravu na další vzdělávání nebo vstup do praxe. Vymezuje ty věcné oblasti a obsahy

vzdělávání, které jsou důležité proto, aby došlo k docílení vzdělávacích účelů a k získání nezbytných kompetencí absolventů (J. Kotásek, 2001).

1. 3 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program (dále i RVP) je relevantní otevřený dokument, který vymezuje povinný obsah, rozsah, konkrétní cíle a podmínky vzdělávání pro jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání.

První verze RVP pro jednotlivé etapy vzdělávání vznikaly v letech 2001 – 2004. Školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) uzákonil tvorbu RVP a přinesl návod pro tvorbu školních vzdělávacích programů (M. Fasnerová, 2012).

RVP byly v průběhu dalších let ještě doplňovány a upravovány. V předkládané diplomové práci se zaměříme konkrétně na Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále i RVP ZV).

Základní vzdělávání u dítěte začíná nejdříve výchovou v rodinném prostředí, kde dítě vyrůstá, a dále pokračuje výchovou v předškolním zařízení. Následuje zahájení školní docházky, která je pro každého povinná. Základní vzdělávání se dělí na dva stupně. První stupeň představuje 1. – 5. třídu, 2. stupeň pak 6. – 9. třídu. Oba stupně na sebe organizačně, obsahově a didakticky navazují. Je důležité, aby se rozvíjela osobnost každého žáka nejen z hlediska vědomostí, dovedností a návyků. Je potřeba naučit žáky také pracovat s chybou, dát každému možnost zažít úspěch, podporovat a ochránit slabší žáky, motivovat a povzbudit žáky k dalšímu vzdělávání, pozitivně je naladit ve vztahu ke škole.

J. Jeřábek, J. Tupý (2013) uvádějí několik obecných cílů základního vzdělávání:

- utvářet a postupně podporovat rozvoj klíčových kompetencí,
- poskytovat solidní a dostačující základ všeobecného vzdělání zaměřeného na situace známé ze života a uplatnění v praxi,
- umožnit žákům osvojit si učební styly a motivovat je ke vzdělávání celoživotně,
- podněcovat žáky ke kreativitě, k řešení problémů a logickému uvažování,
- povzbuzovat žáky v otevřené komunikaci,
- podporovat žáky v týmové i skupinové spolupráci,
- ocenit vlastní úspěch i úspěchy druhých,

- projevovat se jako svobodné, svébytné a zodpovědné osobnosti,
- uplatňovat svá práva a respektovat práva ostatních,
- naplňovat své povinnosti,
- dávat najevo kladné emoce v chování a jednání,
- chránit fyzické, psychické a sociální zdraví,
- tolerovat další lidi, jiné kultury, odlišné názory,
- rozvíjet vlastní schopnosti.

RVP ZV navazuje na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále i RVP PV). Na RVP ZV logicky navazují Rámcové vzdělávací programy pro střední vzdělávání. RVP ZV vymezuje veškeré podstatné a neopomenutelné požadavky na žáky plnící povinnou školní docházku. Klade důraz na individuální přístup k žákovi, motivaci, moderní vyučovací metody, organizační formy výuky, vytvoření příjemného a přátelského školního klimatu. Autoritativní role učitele se mění v roli poradce, kontrolora, navigátora. Ve středu zájmu se ocitá sám žák, tentokrát už ne jako pasivní posluchač učitelova monologu, ale jako aktivní a nepostradatelná součást celé třídy přispívající svými kreativními a osobitými nápady, postupy a myšlenkami. Uplatňují se mezipředmětové vztahy rozvíjející komplexní pohled na danou problematiku.

RVP ZV se skládá ze čtyř částí. V první části je RVP ZV vymezen v systému kurikulárních dokumentů. Druhá část charakterizuje základní vzdělávání. Třetí část obsahuje pojetí a cíle základního vzdělávání, klíčové kompetence, vzdělávací oblasti, průřezová témata a rámcový učební plán. Čtvrtá část je koncipována také pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, tj. pro žáky se zdravotním postižením, se zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním, včetně žáků mimořádně nadaných. Popisuje také podmínky pro uskutečňování RVP ZV a zásady pro zpracování, vyhodnocení a úpravy školních vzdělávacích programů. V přílohách dokumentu jsou zpracovány Standardy pro základní vzdělávání a RVP ZV upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Na závěr jsou ve slovníku vysvětleny pojmy. Nejnovější obnovená a zdokonalená verze s přidanými úpravami a doplněními dle měnících se potřeb a zájmů žáků i celé společnosti pochází z roku 2013.

M. Bartoňová, M. Vítková (2007) uvádějí, že RVP ZV předkládá možnost různých vzdělávacích postupů, navozuje lepší podmínky uvnitř školy a tím způsobem přispívá k celkově vyšší efektivitě vzdělávání.

Úkolem RVP ZV je:

- uvést žáka do vzdělávacího procesu s ohledem na jeho individuální potřeby a možnosti,
- obstarat vhodné a přiměřené podmínky pro základní vzdělávání,
- uplatňovat přijatelné pedagogické vedení směřující k procesu, kterým jsou žáci vedeni k aktivitě, tvořivosti, introspekci,
- zajistit žákům dostatečné podmínky pro integrované vyučování,
- podporovat pedagogické pracovníky a zlepšovat podmínky dané školy,
- zajistit vzájemnou interakci mezi školou, rodinou a veřejností.

J. Jeřábek, J. Tupý (2013) stanovují v RVP ZV klíčové kompetence žáků, tj. soubor vědomostí, dovedností, schopností, stanovisek, hodnot, které jsou velmi důležité pro rozvíjení osobnosti člověka a uplatnění se na trhu práce. Klíčové kompetence vymezují úroveň, které mají žáci docílit na konci 1. a 2. období na 1. stupni, na konci 2. stupně. Za stěžejní klíčové kompetence jsou považovány:

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikativní,
- kompetence sociální a personální,
- kompetence občanské,
- kompetence pracovní.

Klíčové kompetence od sebe nejsou oddělované, ale vzájemně se propojují, neboť je žáci získávají ve všech předmětech. Jsou zaměřeny na uplatnění v praktickém životě. Aby došlo k rozvíjení klíčových kompetencí, musí se vzdělávací obsah a všechny činnosti probíhající na určité škole ubírat stejným směrem (M. Bartoňová, M. Vítková, 2007).

Obsah základního vzdělávání je členěn na devět vzdělávacích oblastí. Každá vzdělávací oblast je patřičně charakterizována. Jednotlivé oblasti jsou tvořeny jedním nebo více vzdělávacími obory, které jsou navzájem obsahově blízké. V obsahu vzdělávacího oboru jsou vytyčeny očekávané výstupy žáka a učivo pro 1. a 2. období na 1. stupni základní školy, na 2. stupni základní školy.

Vzdělávací oblasti a vzdělávací obory v RVP ZV, jak uvádějí J. Jeřábek, J. Tupý (2013), jsou následující:

- Jazyk a jazyková komunikace - Český jazyk a literatura, Cizí jazyk,
- Matematika a její aplikace - Matematika a její aplikace,
- Informační a komunikační technologie - Informační a komunikační technologie,
- Člověk a jeho svět - Člověk a jeho svět,
- Člověk a společnost - Dějepis, Výchova k občanství,
- Člověk a příroda - Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis,
- Umění a kultura - Hudební výchova, Výtvarná výchova,
- Člověk a zdraví - Výchova ke zdraví, Tělesná výchova,
- Člověk a svět práce - Člověk a svět práce.

Témata, která příčně procházejí všemi vzdělávacími oblastmi, se nazývají průřezová. Řeší aktuální problémy současného i budoucího života celého světa. Mezi průřezová témata v RVP ZV patří:

- Osobnostní a sociální výchova,
- Výchova demokratického občana,
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech,
- Multikulturní výchova,
- Environmentální výchova,
- Mediální výchova (J. Jeřábek, J. Tupý, 2013).

RVP ZV slouží i jako opora a vodítko k tvorbě školních vzdělávacích programů, které jsou individualizované, detailně rozpracovány a přizpůsobeny podmínkám konkrétní školy.

1. 4 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program (dále i ŠVP) si tvoří každá škola od září 2007 samostatně podle RVP ZV a školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání). ŠVP má svobodnou volbu při vyjádření svých představ o nejvhodnějším způsobu vzdělávání na konkrétní škole. Jednotliví pedagogové tak mohou zužitkovat a uplatnit své zkušenosti, společným úsilím a cílevědomou

prací sjednotit pedagogický sbor, který uskutečňuje své představy o naplnění a zajišťování požadavků RVP ZV, a současně zajišťuje výchovu a vzdělávání žákům v dané škole. Každá škola je individuální, má jiné požadavky, jinou strukturu žáků, učitelů, rozdílné hmotné zařízení, didaktické pomůcky, a proto by měl být ŠVP originální, vytvořen na míru určité školy. Určuje tak měřítko hodnocení žáků i hodnocení celé školy odrážející zpětnou vazbu. Kvalita školy se zvyšuje při poznávání a odstranění chyb. ŠVP propaguje příslušnou školu, ukazuje její záměry, úmysly, směr, úspěšnost, nabídku mimoškolních aktivit široké veřejnosti pro zjištění potřebných informací. Každý pedagog jisté školy by měl ŠVP znát, rozumět mu (M. Fasnerová, 2012).

ŠVP je povinným dokumentem a ředitel školy odpovídá za jeho přípravu a realizaci. Ředitel má povinnost vytvořit pravidla pro konkrétní školu dle státem stanovených pravidel. ŠVP je podnětem pro učitele, kteří chtějí výuku zlepšovat, chtějí se sami vzdělávat, nabízet své zkušenosti ve prospěch celé školy. Není vhodné opsat ŠVP od jiné školy, protože každá škola je specifická a každá by měla preferovat své vlastní názory, diskutovat nad nimi a hledat nejschůdnější řešení.

ŠVP poskytuje podstatné informace o vzdělávání a je užitečný pro:

- ředitele, učitele, pedagogické či jiné pracovníky příslušné školy, kteří jsou autory nápadů, námětů, pravidel pro realizaci a fungování školy,
- rodiče žáků a žáky samotné, které zajímá, na co škola klade důraz ve vzdělávání, styl učení, povinné, volitelné předměty, kroužky, kurzy, systém hodnocení žáků, zda škola zajišťuje výchovu a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami či žáků mimořádně nadaných,
- správní či kontrolní úřady a jiné instituce, mezi které patří zřizovatelé škol, Česká školní inspekce, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, pedagogické výzkumné a vzdělávací instituce a jiné (J. Jeřábek, J. Tupý, 2005).

Kurikulární dokumenty se neustále obnovují a doplňují, aby byly co nejdokonalejší a zcela vyhovovaly současné situaci českého vzdělávání.

V následující kapitole se pokusíme nastínit přehlednou charakteristiku předškolního období, typické a očekávané znaky a vlastnosti dítěte, jeho optimální vývoj po stránce fyzické, psychické, emoční a sociální.

2 Charakteristika dítěte předškolního věku

Předškolním obdobím dítěte se rozumí věk od tří do šesti let. Jedná se o poměrně širokou vývojovou a časově rozsáhlou etapu od věku batolete do mladšího školního věku, dobu plnou změn, iniciativy, kdy chce dítě zvládnout daný úkol a dokázat, že na to má dostatečné předpoklady. Probíhají výrazné změny po stránce tělesné, duševní, emocionální a sociální, které se vzájemně prolínají, doplňují. Jedna dimenze ovlivňuje druhou, jsou dynamické, variabilní. Začíná éra zvědavosti.

Aktivita je v předškolním období ještě cílem sama o sobě. V průběhu této epochy se však začíná motivace jednání postupně přiklánět k větší uvědomělosti a záměrnosti. Adekvátně motivované dítě již pracuje dostatečně efektivně. Přelétavost motivů je zde taková, že motivy dosud nevykazují podstatnější vliv v procesu rozhodování, natož v orientaci na dlouhodobější cíle. V předškolním období si dítě klade jen malé a krátkodobé cíle (O. Čačka, 2000).

U dítěte předškolního věku zcela mizí baculatost, která pro něho byla doposud charakteristická. Zřetelně roste do výšky a přibývá na hmotnosti. Končetiny se protahují a zvýšenou pohybovou aktivitou dochází k vývoji kostry a svalstva. Kostí nejsou ještě dostatečně pevné, pokračuje osifikace kostí, obzvláště u zápěstních kůstek. Osifikace kostí plní významnou funkci pro rozvoj jemné motoriky (I. Plevová, 2010).

Je zapotřebí utužovat, osvojovat a zautomatizovat hygienické a sociální návyky. K těmto návykům řadíme péči o ústní dutinu, mytí rukou před jídlem a po použití toalety, konzumaci čistého ovoce a zeleniny, koupání před spaním. Dítě by mělo mít návyky od malička zafixované a v budoucnu je brát jako běžnou a samozřejmou věc. Z. Matějček (2005, s. 151) doporučuje jednu z obecných pedagogických rad: „*Velice dbát, aby se dítě už od začátku učilo všemu správně, tj. tak, jak se to má dělat osvědčenou metodikou, a ne živelně, jak to dítě napadne. Něco odnaučovat nebo přecvičovat dá potom nepoměrně víc práce, než kolik bychom jí na začátku investovali do správného postupu.*“

Dochází k rozvoji vlastního osobitého stylu dítěte. Chce se samo rozhodovat o uspořádání věcí v jeho dětském pokoji, o tom, co si oblékne nebo s čím si bude hrát. Každé jeho rozhodnutí, které se uskuteční, posiluje jeho sebevědomí. Dítě se učí chápat, že každé jeho přání nemůže být splněno okamžitě, ale musí se naučit čekat na správný moment. Před nástupem do první třídy by se mělo stýkat i s jinými dětmi, aby později obstálo v kolektivu. Vytvářejí se sociální vztahy mimo rodinu (B. Ebbert, 2011).

L. Šulová (2004) se domnívá, že dítě předškolního věku potřebuje právě v tomto období pevné rodinné zázemí, které mu dodává pocit klidu, jistoty, bezpečí, síly a impulzu ke zkoumání a zajímání se o věci a úkazy, které ho obklopují v každodenním životě. Jestliže dítě vnímá své zázemí jako rozpačité, nejisté a problematické, přestane mít chuť do experimentování, zkoumání a samostatného odpoutávání se od jistoty, kterou mu má dávat rodina.

2. 1 Fyzický vývoj

U dítěte předškolního věku dochází k rozvoji mozkové kůry, který dává podnět ke správnému vývoji psychiky, a zároveň má vliv na mobilitu dítěte. Započíná druhá dentice.

Zdokonaluje se **hrubá motorika**. Dítě se učí vědomě řídit a účelněji vykonávat své pohyby, které jsou přesnější, plynulejší, diferencovanější a koordinovanější. Pohybové dovednosti jsou přirozenou potřebou dítěte. Dítě běhá, skáče snožmo, skáče na trampolíně, chodí po špičkách, jezdí na tříkolce, kope a hází míčem, chytá míč, leze po žebříku, leze po prolézačkách, plaví se po bříše, tančí, je schopno rytmického pohybu. Běhá na krátké vzdálenosti a reaguje na pokyny, jako je zastavit se, zpomalit, otočit se. Dále pokračuje v trénování a udržování rovnováhy tím, že se učí jezdit na kole, stát na jedné noze, skákat po jedné noze. Rodiče zpravidla vedou dítě k různým sportovním aktivitám jako je lyžování, bruslení, plavání. Pokud není dítě dostatečně fyzicky zdatné a pohybově nadané, je důležité podporovat jeho sebevědomí (Z. Matějček, 2005).

V **jemné motorice** nastává také velké zlepšení a zdokonalení, které umožňuje rozvoj ručních dovedností. Dítě manipuluje s libovolnými objekty denní potřeby. Předškolní dítě dokáže stříhat nůžkami, umí zacházet s tužkou a papírem, pracovat s modelínou a jinými materiály k ručnímu zpracování, obléknout se, jíst nejen lžičkou, ale dokázat používat celý příbor. U čtyř až pětiletého dítěte se dá už poměrně spolehlivě zjistit, kterou ruku preferuje při zacházení s předměty, zda se vyvíjí jako pravák nebo levák. Před vstupem do školy by mělo mít vyhraněnou laterální (I. Plevová, 2010).

Tradičně dítě procvičuje jemnou motoriku prostřednictvím zapínání zipů, knoflíků, navlékání korálků, zavazování tkaniček, vázání šátků, nasazování čepice, hry na hudební nástroj (A. Nevěčná, J. Nevěčný, 2010).

V současné době dítě bez problému manipuluje s dálkovým ovladačem na televizi, ovládá počítač ke spuštění her, notebook, tablet, playstation i nejmodernější dotykové mobilní telefony, čímž rovněž trénuje jemnou motoriku.

S jemnou motorikou úzce souvisí **grafomotorika**. Oblíbenou činností dítěte je kreslení a malování obrázků, kdy je potřeba dbát na správné držení tužky.

Tříleté dítě ovládá pohyby rukou natolik, že dokáže napodobit horizontální, vertikální nebo kruhový směr čáry a kresbu křížku. Pětileté dítě napodobí čtverec a šestileté trojúhelník. Zároveň roste schopnost vyjádřit kresbou vlastní představu. Tříleté dítě výtvar načmárá a dodatečně pojmenuje, o co se jedná, i když se to reálnému znázorňovanému předmětu vůbec nepodobá. Čtyřleté dítě interpretuje realističtější obraz zatím v nejhrubších obrysech. Kresba člověka má podobu hlavonožce, kdy je znázorněn velký ovál jako hlava, z něhož vycházejí končetiny. Jako hlavní části obličeje jsou nakreslena také ústa, oči. Kresba pětiletého dítěte odpovídá předem stanovené představě, je podrobnější a prozrazuje lepší motorickou koordinaci. Kresba postavy je ztvárněna hlavou, trupem, nohama, rukama, očima, nosem, ústy. Proporce jsou víceméně nahodilé a paže jsou většinou zobrazeny pouhými čarami (J. Langmeier, D. Krejčířová, 2006).

Obecně nastupuje stádium realistické kresby u dítěte mezi pátým a šestým rokem. Dochází k oddělení dětského zážitku od skutečnosti. Dítě stále kreslí podle svých představ, nikoliv podle dané předlohy. Začíná na předmětech rozlišovat jejich objektivní znaky a kresba se stává dvojdimenzionální. Typickým rysem popisovaného stadia je přidávání detailů a zpřesňování proporcí jednotlivých částí postavy (I. Plevová, A. Petrová, 2010).

2. 2 Psychický vývoj

Poznávací procesy jsou psychické procesy, kterými dítě poznává svět i sebe sama. U dítěte předškolního věku se vyvíjejí velmi intenzivně. Základním principem činnosti centrální nervové soustavy je zpřesňování a zjemňování činnosti receptorů vnímání. K poznávacím procesům řadíme vnímání, paměť, pozornost, představivost, myšlení a řeč (I. Plevová, 2010).

V oblasti poznávacích procesů dítě zpočátku vnímá svět kolem sebe celkově. Na konci předškolního období si začíná všimnout maličkostí a uvědomovat si rozdílnosti mezi osobami, předměty, jevy.

Zrakové vnímání dozrává ke konci předškolního období na úroveň přijatelného předpokladu pro učení čtení a psaní. Dítě vidí lépe na dálku než na blízkou vzdálenost. Zaostření oční čočky a nutnost koncentrace pozornosti při této činnosti vyžaduje větší námahu. Dítě předškolního věku u vnímání detailů dlouho nevydrží, poněvadž mu to není příjemné. Časem se rozvíjí schopnost snadnějšího vidění na blízkou vzdálenost, a tudíž i snadnější vnímání detailů. Nezralé dítě se musí více koncentrovat, činnost je pro něj mnohem namáhavější (I. Plevová, 2012).

Pětileté až šestileté dítě rozeznává kromě základních barev i barvy doplňkové, sytost barev. Typická je analyticko-syntetická činnost. Dítě už nezajímá předmět pouze jako celek zvenčí, ale zajímají ho i jednotlivé části a vlastnosti tohoto předmětu. Dítě procvičuje analýzu i syntézu s hračkami, mezi které patří stavební kostky, puzzle, stavebnice, mezi nejznámější se řadí Lego a Merkur. Pexeso, domino, mozaiky, loto, kreslení obrazce podle vzoru, dokreslování chybějící části v obrázku patří k výborným hrám na procvičování zrakového vnímání pozvolným, zábavným a motivujícím způsobem. Tento obtížný analyticko-syntetický proces se dále uplatňuje v první třídě, kdy se dítě učí dělit slova na jednotlivé slabiky a písmena, a naopak spojovat písmena do slabik, slabiky do slov. Listováním v knize, prohlížením obrázků, vyplňováním pracovních listů je dítě vedeno k postupu zleva doprava (Z. Matějček, 2005).

U **sluchového vnímání** již některé dítě dokáže rozložit slova s jednou slabikou a vyjmenovat hlásky, například u jednoslabičných slov mák nebo kos. Dají se zjistit vlohy, muzikální a hudební talent dítěte. Sluchové vnímání se značně zkvalitňuje, a tím velmi zřetelně ovlivňuje vývoj řeči, intonace a hlasové modulace. Dítě má rozvinutou schopnost sluchové orientace, určí směr přicházejícího zvuku, dokáže rozlišit intenzitu zvuku a délku trvání zvuku (Z. Matějček, 2005).

Čichové a chuťové vnímání se zjemňuje, rozšiřuje a zpřesňuje. Dítě dokonaleji rozeznává jednotlivé chutě, jako je sladkost, kyselost, slanost a hořkost.

Významnou složkou vjemových zážitků je pro dítě **hmat**. Hmatem se zvyšuje vnímavost na věci, kterých se dítě dotýká a zjišťuje jejich měkkost, tvrdost, zda jsou studené, teplé, hladké či drsné.

Nepřesností se projevují u **vnímání času a prostoru**. Dítě v předškolním věku nedokáže vnímat časové úseky reálně – hodiny, dny, týdny. Časové úseky se mu zdají mnohem delší než dospělému člověku, jsou pro něho zkreslené, závislé na prožívání daného okamžiku. Předškolní dítě žije především přítomným časem a vše chápe ve vztahu

k přítomnosti, tzv. prezentismus. Pokud je zabrané do činnosti, kterou vykonává, a zároveň ho baví, nemyslí na nic jiného, nepospíchá ji ukončit (I. Plevová, 2010).

První projevy úmyslné **paměti** se projevují koncem předškolního věku. Převládá spíše paměť mechanická založená na opakování činností a intenzivně se rozvíjí i paměť slovně logická. Logická paměť předpokládá schopnost postihnout vnitřní vztahy, pochopit myšlenkový obsah materiálu, zatímco mechanická paměť se opírá hlavně o vnější, náhodné znaky postižitelné smysly (M. Vágnerová, L. Valentová, 1991).

Paměť je v tomto věku značně nespolehlivá. Klade se důraz na zážitkové učení a prožívání reálných situací. Dítě si poměrně snadno zapamatuje text písně, básně, říkanky, i když zcela nepochopí význam. Je však potřeba, aby se text rýmoval a měl pravidelný rytmus (M. Fasnerová In E. Šmelová et al., 2013).

Obecně se zvyšuje kapacita paměti a schopnost pohotovějšího zapamatování nových poznatků, informací (D. Jucovičová, H. Žáčková, 2014).

U dítěte předškolního věku není **pozornost** ještě stálá. Zpočátku je soustředění vázané především na zájem dítěte. S přibývajícím věkem se dítě lépe a déle soustředí, čímž se vytvářejí počátky záměrné pozornosti. Temperament dítěte a vykonávaná činnost, která by měla být pestrá a zajímavá, také ovlivňuje pozornost. Čím kvalitnější je schopnost koncentrace pozornosti, tím je dítě více schopno si zapamatovat nové informace. Naopak, pokud se dítě nedokáže po určitou dobu soustředit, nedojde k zapamatování nových informací. Dítě je schopno se na konci předškolního období koncentrovat na 15 – 20 minut (M. Fasnerová In E. Šmelová et al., 2013).

Se vzrůstající úrovní paměti, pozornosti, manipulačních schopností, ale i emočního prožívání, jsou také představy stále přesnější a hojnější, především u známých věcí. Zkvalitňují se tedy zejména v oblastech, se kterými dítě přichází častěji do kontaktu (O. Čačka, 2000).

Předškolní věk je obdobím bohaté **představivosti**, nicméně hranice mezi realitou a fantazií není přesně determinována. Fantazie má harmonizující význam, je nezbytná pro citovou a rozumovou vyrovnanost. Dítě má občas potřebu přizpůsobovat skutečnost svým požadavkům, interpretovat je bez ohledu na objektivní realitu (I. Plevová, 2012).

Dítě získává více zkušeností, což má za následek větší rozsah představ. Podle Z. Matějčka (2005) se předškolnímu věku říká také „kouzelný svět dětství“, jelikož kouzlo neodmyslitelně patří k přítomnosti dítěte. **Fantazie** je v tomto věku velmi bohatá. Dítě si dokonce může vymyslet nějakého, pro ostatní neviditelného, kamaráda, který ho všude doprovází, povídá si s ním, prožívá dobré i zlé, sedí na židli, na kterou se nesmí nikdo jiný

posadit a podobně. Rodiče ve většině případů tento fakt vyděsí, protože si myslí, že jejich dítě trpí halucinacemi. Psychologové však rodiče uklidňují, že se jedná pouze o nadměrně bohatou fantazii dítěte a doporučují, aby tuto hru hráli rodiče s ním. Později tyto projevy u vyspělejšího dítěte vymizí.

Představy jsou pro dítě v tomto období nutné a nepostradatelné. Pomocí představ si přizpůsobuje někdy obtížně přijatelnou nebo pochopitelnou realitu. Fantazie a představy mu pomáhají vytvářet realitu, jakou by chtělo, jaká by se mu líbila, jaká je pro něj pochopitelná a smysluplná (L. Šulová, 2014).

Dítě již umí vyvozovat závěry, nicméně jsou jeho úsudky závislé na názornosti a konkrétní činnosti. **Myšlení** dítěte je vázáno na konkrétní předměty a jevy, přičemž dítě rozumí tomu, co vidělo, co si osobně vyzkoušelo (I. Plevová, 2012).

Předškolní období je stadiem prelogického myšlení, kdy dochází k vytváření prvních předpočetních a početních představ. Charakteristický je přechod od egocentrického myšlení k myšlení názornému, konkrétnímu. Dítě si postupně vytváří relativně objektivní představu o světě. Myšlení vzniká dříve než řeč. Zdrojem myšlení je činnost, konání, manipulace s věcmi. Rozumové schopnosti jsou ovlivněny prostředím, ve kterém dítě žije, výchovou a v neposlední řadě také dědičností. Mezi čtvrtým a šestým rokem dítě začíná chápat pojmové myšlení, kdy spojuje předměty podle barvy či tvaru. Dokáže rozpoznávat jednotlivé druhy věcí, ale zatím nechápe podstatné souvislosti mezi nimi. Některé objekty dokáže pojmenovat společným názvem (hračky). Často komentuje vše, co dělá, ale nevyžaduje odezvu, nepotřebuje partnera, hovoří pro sebe, v podstatě nekomunikuje, jeho řeč není určena nikomu jinému, jedná se o tzv. egocentrickou řeč. Tímto způsobem komentuje nejen svou hru, kresbu, ale i běžné denní činnosti. Postupem času, s dozráváním dítěte se egocentrická řeč mění na tzv. vnitřní řeč, která se stává odrazem myšlení. Dítě se učí řeči především tzv. sociálním učením, učením nápodobou. Napodobuje řeč dospělých nebo ostatních dětí ze svého nejbližšího okolí. Řečový projev svého okolí vnímá jako normu slovní zásoby, skladby slov ve větě, větného přízvuku i obsahové stránky řeči. Ještě se mnohdy objevují agramatismy. Schopnost správně skládat slova do věty a věty k sobě je omezena. Dítě používá přítomný i minulý čas v jedné větě (D. Jucovičová, H. Žáčková, 2014).

Dvě disproporce řeči se týkají zaostávání **řeči** za myšlením a předbíhání myšlení řečí. Když dítěti zaostává mluvené slovo za myšlením, znamená to, že při zvládnutí nejrůznější činnosti ji nedokáže dostatečně pojmenovat. Pokud řeč předbíhá myšlení, dítě si vymýšlí slova, aby mohlo označit věci, jevy a situace, které nezná. Dítě si osvojuje řadu slov, ale jsou

to pouze prázdná slova, která zatím nechápe, nemají pro něj dostatečnou obsahovou náplň (I. Plevová, 2010).

Tempo i plynulost řeči jsou individuální charakteristiky, které lze měnit značně obtížně. Pomalé tempo může být podmíněno nejen sníženou mluvní pohotovostí či malou slovní zásobou, ale také přílišnou sebekontrolou, sníženým sebehodnocením, aby dítě neudělalo chybu. Naopak příliš rychlé tempo až brebtavost jsou ovlivněny temperamentem, sníženou schopností sebekontroly, zvýšenou impulzivitou (O. Zelinková, 2011).

Existují charakteristické rozdíly mezi dívkami a chlapci ve vývoji řeči. Na konci předškolního období řeč dosahuje vyššího významu, má podobu dialogu. Měla by být co nejvíce rozvinuta slovní zásoba, dítě by mělo být schopno užívat i souvětí, nejen jednoduché věty. Mělo by dokázat popsat obrázek, souvisle povyprávět smysluplně o pohádkovém příběhu či postavě. Během předškolního období se slovní zásoba obohacuje zhruba o dva tisíce slov (I. Plevová, 2010).

Rozsah slovní zásoby je ovlivněn prostředím, ve kterém dítě žije, jeho rozumovými schopnostmi i osobními předpoklady. Malá slovní zásoba může být příčinou mnoha obtíží, od nepochopení výkladu po neschopnost vyjádřit své myšlenky, prokázat znalosti (O. Zelinková, 2011).

Před vstupem do školy by dítě mělo mít správnou výslovnost všech hlásek, i když někdy ještě přetrvává nesprávná výslovnost vibrantů. Pokud má některý z rodičů vady ve výslovnosti, bývá pravidlem, že dítě tento mluvní vzor převezme a vyslovuje konkrétní hlásku stejným způsobem. Správnou výslovnost mohou ovlivňovat nejen rodiče, ale i učitelky v mateřských školách (J. Klenková, H. Kolbábková, 2002).

Jestliže má dítě předškolního věku vadu výslovnosti, je důležité spolupracovat s odborníkem – logopedem. A. Nevěčná, J. Nevěčný (2010) konstatují, že správné logopedické cvičení dokáže tyto vady zmírnit nebo zcela odstranit. Podstatné je, aby se chyby ve výslovnosti napravovaly ihned po jejich zjištění. V pozdějším věku dítěte se tyto vady těžce napravují. Čím je dítě starší, tím má závažnější problémy vady řeči odstranit. Dokonce se může ocitnout v různých stresujících situacích vyvolaných právě tímto deficitem. K těmto traumatizujícím situacím může patřit komunikace s vrstevníky.

2.3 Emoční vývoj

Cit je vnitřní nalezení, které člověk může, ale i nemusí projevit zvnějšku. Citový vývoj je založen na obsahu, funkci, formách a způsobech vyjadřování citů. Dítě předškolního věku se učí rozpoznávat emoce, což vede k obohacení jeho vztahu s ostatními. Zdrojem citových zážitků je konkrétní činnost. V celkovém chování dítěte dominuje značná labilnost a impulsivnost. Zpočátku je dítě přirozeně sobecké a egocentrické, bere jako samozřejmost, že celé jeho okolí bude k dispozici jen jemu. O všem, co dítě podniká, rozhoduje cit. Je potřeba vést dítě k ovládnutí se a citové kontrole. Sebeovládání je schopnost regulovat emoce do požadovaného stavu a intenzity. Postupem času dochází k větší stabilitě a vyrovnanosti citů, dítě si vytváří efektivní strategie a učí se lépe zvládat negativní emoce. City se stávají trvalejší. Pocit jistoty, klidu, úspěchu, pochvaly, důvěry vyvolávají kladné emoce, které se projevují radostí. Dítě začíná chápat smysl pro humor a legrační situace. City bývají krátké, zato velmi silné. Dítě prožívá pocity strachu, smutku, hněvu, lítosti či žárlivosti pokaždé, když se cítí ukřivděno, zažívá pocit nespravedlnosti. **Sociální city** si dítě vytváří nejprve k rodičům, blízkým dospělým, dalším členům rodiny. Na závěr si vytváří pozitivní či negativní vztah ke svým vrstevníkům, se kterými má potřebu hrát si a vyhledávat jejich kontakt. Neopomenutelným citem je vytváření vztahu k sobě samému. **Intelektuální city** si dítě vytváří kladné, jelikož se zajímá o své okolí, má radost z činnosti, kterou vykonává, rádo objevuje nové věci a situace. **Estetické city** se rozvíjejí při poslechu hudby, pohádky, která se dítěti líbí, a dítě tímto způsobem prožívá příjemné chvíle, učí se vnímat krásno. **Etické cítění** se rozvíjí tím, že dítě začíná chápat, co smí a co nesmí, co je dobré a co špatné, co je správné a co nesprávné. Podle toho je dítě odměněno pochvalou či potrestáno pokáráním. Velký vliv mají na dítě zákonní zástupci, kteří jsou dítěti vzorem (M. Fasnerová In E. Šmelová et al., 2013).

Předškolní věk bývá obdobím častého strachu a obav, které mohou omezovat výkonnost. Podněty ke strachu narůstají na základě bohaté fantazie. Dítě si pomocí fantazie dotváří vše neznámé a záhadné (O. Čačka, 2000).

Citové prožívání dítěte je velmi intenzivní, ale zároveň krátkodobé a proměnlivé. Na konci předškolního období dítě začíná ovládat své citové projevy, dokáže už být kritické i samo k sobě, hodnotí své chování, umí se litovat, zlobit se za něco samo na sebe. Převažuje veselá nálada, postupně ustupuje strach z neznáma. Dítě je již schopno pomáhat slabším, vést

druhé, podřídit se zájmu ostatních, řešit konflikt kompromisem, brát ohled na nároky ostatních (L. Šulová, 2014).

S vývojem nejen emocionality, ale i socializace, souvisí vývoj sebehodnocení odvíjející se nejčastěji od hodnocení dospělých. Jak dítě dospělí vnímají a hodnotí, tak dítě vnímá a hodnotí samo sebe. Dítě může prožívat pocity hrdosti, ale i neschopnosti až viny (D. Jucovičová, H. Žáčková, 2014).

V předškolním období jsou pro dítě nejvyšší autoritou rodiče. Dítě jejich hodnocení, postoje a chování přijímá zcela nekriticky.

2. 4 Sociální vývoj

V sociálním prostředí si dítě potvrzuje svou identitu, sociální roli. V předškolním období výrazně roste potřeba společenských kontaktů dítěte k dospělým osobám a vrstevníkům. Více převládají vztahy dítěte k dospělým, kdy je dítě na dospělých závislé, jelikož představují životní jistotu, rady, pomoc, bezpečí. Vztahy s vrstevníky mohou dítěti působit jisté potíže z důvodu častých konfliktů a nejistého vztahu s nimi, jsou většinou nahodilé, přelétavé, málo trvalé.

J. Čáp, J. Mareš (2007) nazývají socializací dítěte jeho rozvoj jako společenské bytosti, což znamená začleňování do společnosti.

Proces socializace probíhá formou **hry**. Existuje řada her, ale ne všechny hry stejně socializují. Jak uvádí I. Plevová (2012, s. 64): „*Hra je významným socializačním a motivačním činitelem, je základní psychickou potřebou.*“

Dětská hra je považována za základní výchovný prostředek, kterým se reguluje vývoj osobnosti dítěte. Hra odráží komplikované vztahy mezi dítětem a jeho životním prostředím. Ve hře je uplatňována práce i učení. Dítě si hraje, i když je unavené či nemocné. Hra je léčebným prostředkem, poněvadž uvolňuje napětí, odreagovává, navozuje relaxaci. Hry jsou velmi rozmanité a pestré (I. Plevová, 2012).

Pro dítě se hra stává hlavní činností, spontánní nebo účelnou aktivitou. Dítěti zprostředkovává poznávání světa, skutečnosti. Hry si dítě může jednoduše vymýšlet i samo. Přirozená dětská hra rozvíjí funkce, které jsou do budoucna důležité pro učení se čtení, psaní a počítání. Pohybové a rytmické hry procvičují hrubou a jemnou motoriku, schopnost motorické koordinace. Senzomotorické hry rozvíjejí smyslové vnímání. Hry zaměřené

na postřeh cvičí schopnost koncentrovat pozornost, soustředit se. Fantazijní hry podporují rozvoj kreativity (D. Jucovičová, H. Žáčková, 2014).

U námětových her se dítě učí dodržovat vymezená pravidla, musí respektovat i výhru někoho jiného, smiřuje se rovněž s prohrou. Pro dítě má velký význam také hra skupinová, kde se dítě učí fungovat ve skupině a zaujímat zde určitou pozici. Rozdílnost aktivit je patrná u odlišného pohlaví. Chlapci mají oblíbeny kolektivní soutěživé hry s pohybovým nasazením. Dívky naopak rády hrají rolové hry, kdy napodobují někoho blízkého nebo oblíbeného, manipulační hry zaměřené na jemnou motoriku, iluzivní hry se zapojením fantazie (I. Plevová, 2010).

Při vhodném ovlivňování průběhu hry se posiluje sebedůvěra dítěte, rozvoj jeho vědomostí a dovedností, utváření správných návyků a chování. Tímto způsobem je vytvořena příznivá emoční atmosféra a pocit pohody. Pochvalou ani povzbuzením se nešetří (D. Jucovičová, H. Žáčková, 2014).

Do režimu dne dítěte by měl být pravidelně zařazován čas na společnou hru. Čas věnovaný hře nemusí být dlouhý, stačí denně 15 - 30 minut. Hry a cvičení se musí dítěti předkládat nenásilnou formou. Při hraní je potřeba volit zpočátku méně náročné verze a postupně přecházet ke složitějším, které se však střídají s méně náročnými z toho důvodu, aby se předcházelo únavě a nesoustředěnosti dítěte. Hry se nemají zaměřovat pouze na oblasti, ve kterých dítě selhává, ale ve kterých dosahuje snadno úspěchu kvůli kompenzaci případné neúspěšnosti. Hry se volí logicky přiměřeně věku a schopnostem dítěte. Dítě nemá dosáhnout cíle příliš lehce, ale také ne příliš obtížně. Při neúspěchu je nutné dítě podpořit a naznačit důvěru v jeho schopnosti, případně částečně pomoci s řešením (H. Žáčková, D. Jucovičová, 2007).

S. Langer (1999) zmiňuje, že hra je hlavní a převažující činností dítěte od jeho narození až do začátku povinné školní docházky. Kvalita hry se věkem dítěte mění, zlepšuje se a prohlubuje. Pro dítě mezi pátým až šestým rokem věku jsou příznačné konstrukční a didaktické hry. Dítě řeší nejrůznější hádanky a rozlušťuje primitivní záhady. O řešení jednodušších hlavolamů projevují zájem děti kolem šestého až sedmého roku věku. Musí se připomenout také hry společenské a sportovní. Ve hře se rozvíjí a projevuje celá skupina osobnostních činitelů, mezi které je potřeba jmenovat myšlení, city, schopnosti, dovednosti, fantazii a temperament. Dítě se snaží překonávat překážky, učí se vytrvalosti, neústupnosti, samostatnosti, kladnému vztahu k věcem, lidem, zvířatům, chce dosáhnout uznání od ostatních, čímž se podporuje rozvoj kladných vlastností dítěte. Hra má opodstatněný smysl

pro stanovení diagnostiky z hlediska duševní úrovně i výchovy osobnosti dítěte. Obecně má hra důležitý význam pro všechny etapy lidského života.

Potřeba dětského partnera pro hru se stává u dítěte po pátém roce věku důležitá. Je pro hru typické, že dítě vyhledává souhru s ostatními dětmi, které pro něj začínají mít větší hodnotu než hračka. Je velmi vynalézavé a tvořivé, vysvětluje a obhajuje své nápady, zkouší celou řadu rolí, které vidělo v reálném světě, dále je vlastními nápady mění, staví je do situací z jiného světa a ověřuje si jejich nové možnosti. Tvůrčí, obsahově bohatá hra v týmové spolupráci s vrstevníky je základ pro tvořivé originální myšlení a jednání, a v tom je ničím nenahraditelná (S. Koťátková, 2014).

Jednou ze základních institucí, kolektivních zařízení, kde probíhá proces socializace, je **mateřská škola**. Pedagožky rozvíjejí vrozené dispozice dítěte v každodenních činnostech, směřují k rámcově vymezeným cílům a k dosažení kompetencí dle individuálních možností dítěte prostřednictvím volitelného obsahu na základě podmínek a prostředí mateřské školy. Tyto klíčové kompetence dítě později uplatní v primárním vzdělávání (A. Tomášová, 2012).

V mateřské škole lze zařazovat vhodná výchovná zaměstnání vedená učitelkou. Tímto způsobem se rozvíjí vnímání, představy, myšlení, řeč a další schopnosti a dovednosti dítěte. Dítě takhle přivyká soustředěné činnosti ve skupině dětí. To vše obnáší důležitou přípravu pro školu a prevenci adaptačních obtíží při vstupu do první třídy. Dobře fungující mateřská škola neomezuje dětské hry a spontánnost, ale naopak je podporuje s využitím tělesné, výtvarné, hudební výchovy. Neorientuje dítě předčasně na výkon a na srovnávání s výsledky ostatních, z čehož by vznikaly předčasné zážitky neúspěchu (J. Čáp, J. Mareš, 2007).

Dítě, které navštěvuje mateřskou školu, bývá zvidavější a samostatnější. Je jistější v chůzi i řečovém projevu a před cizími lidmi se stává méně plaché. Neuvědomělé sebepoznání začalo ještě před vstupem do mateřské školy. V domácím prostředí dítě rozvíjí svoji osobnost, učí se a procvičuje pravidla společného života. V mateřské škole dostává šanci vyzkoušet si obojí v širším okruhu působnosti. Pouze s pevnou sebedůvěrou dokáže obstát v kolektivu a cítit se zde dobře, obzvláště pokud je novým příchozím členem. Dítě uplatňuje naučená pravidla nejdříve v rodinném prostředí, později v mateřské škole ve větším kolektivu. Zároveň uplatňuje pravidla osvojená z mateřské školy v domácím prostředí. Učí se nevyžadovat pozornost jen pro sebe, ponechat stranou svá vlastní přání a potřeby, zvládat zklamání, akceptovat příkazy od zpočátku neznámé autority. Silnou stránkou mateřské školy je také profesionalita učitelek, které cíleně ukazují, jak správně vést dítě k žádoucím projevům chování (B. Ebbert, 2011).

Mateřská škola je však obohacením, jen když rodinnou výchovu pouze doplňuje. Návyky a adaptační mechanismy získané ve vzájemné interakci se tak stávají, jsou-li pozitivní, dobrou přípravou na novou situaci ve školním prostředí (O. Čačka, 2000).

L. Šulová (2004) konstatuje, že se mateřské školy začaly více podobat základní škole po roce 1989 díky přesným výukovým osnovám a nárokům na výkony dětí. Uplatňují se také alternativní výchovná stanoviska. Dále uvádí několik možností kladného a záporného působení mateřské školy na dítě.

Mezi klady jmenuje, že mateřská škola:

- zajišťuje adekvátní vývoj i dítěti, které v rodině nemá dostatečnou pozornost a péči,
- nahrazuje kolektivním zařízením rodinu s více sourozenci nebo jedináčkem,
- přenáší nejnovější pedagogické a psychologické poznatky přímo do praxe prostřednictvím svých pracovníků,
- umožňuje dítěti respektovat cizí autoritu, vrstevníky, nové prostředí, učit se správným návykům, podřídit se danému rytmu, řádu, disciplíně, režimu dne, odpoutat se od rodiny, osamostatnit se, což ho připravuje na fungování a zvládání situace ve školním prostředí,
- umožňuje dítěti návštěvy divadla, kina, plaveckého bazénu, pohádkových a zábavných představení,
- umožňuje dítěti samostatně navázat kontakt s jinými příslušníky než rodinnými, a to se svými vrstevníky,
- umožňuje zavčas podchytit logopedické problémy.

Mezi zápory určuje, že dítě v mateřské škole:

- může být v kolektivním zařízení příliš brzy srovnáváno s ostatními a získávat neúměrné komplexy,
- může trpět psychosomatickými adaptačními problémy, poruchami příjmu potravy či poruchami spánku,
- nemusí být přijato kolektivem a jeho důsledky mohou vyvolat negativní emoce, trápení, osamocení, nevytvoření přátelských vztahů.

Pokud dítě vyrůstá bez možnosti kontaktů s jinými dětmi, přichází o mnohé pozitivní v jeho osobnostním vývoji. Může mít později spoustu nedostatků v navazování společenských kontaktů, obtížně se mu bude zapojovat do práce ve skupinách, stále bude prosazovat jen sám

sebe a nebude se chtít podělit o pozornost dospělého se svými vrstevníky (J. Petrová In E. Šmelová et al., 2013).

Ve vrstevnické skupině si dítě zkusí, co v rodině odporovalo, rozmanité formy chování nebo vnímání reakcí okolí na ně. Učí se modifikovat, zažívá situace, kdy skupinu řídí, kdy je skupinou obdivováno nebo kdy je naopak skupinou odháněno. Největším trestem v dětské skupině je odmítnutí si s dotyčným hrát. Skupina dětí tímto způsobem trestá jednotlivce za jeho nepřijatelné chování. Takové dítě si zpravidla uvědomí, proč a za co se mu odmítnutí dostalo, a hledá způsob vhodnějšího a přijatelnějšího jednání s druhými. Některé dítě si najde partnery ke hře za každou cenu, je v tomto směru velmi iniciativní (S. Kořátková, 2014).

Je potřeba umět obměňovat role, podřídít se staršímu, pečovat o mladší, dokázat se prosadit. Jestliže se dítě právě v období předškolního věku naučí adekvátně komunikovat ve skupině, je to pro něj výhodnější než ve školních letech, kdy jsou žáci vůči sobě mnohem kritičtější a více vázáni na výkon a úspěch. Ve třídě mohou nastat problémy vyvrcholené nevhodnými projevy chování žáků mezi sebou kvůli nedostatku nebo nekvalitě sociálních zkušeností, nevyrovnanosti komunikačních dovedností. Kontakt s vrstevníky je důležitý pro formování vlastní osobnosti, vlastního já, pro vytváření schopnosti měnit úhel pohledu a tutéž situaci chápat z hlediska druhého, pro ujasňování, jaký jsem, jak mě vidí ostatní, jaký bych chtěl být (L. Šulová, 2014).

Předškolní období je plné zásadních změn a dochází k významnému rozvoji v životě osobnosti dítěte. Dítě se zdokonaluje v mnoha oblastech.

V předškolním věku zároveň dochází k vytváření předpokladů dítěte splňujících podmínky a požadavky školní zralosti a připravenosti, které se budeme věnovat v následující kapitole.

3 Školní zralost a připravenost

Pojem školní zralost a připravenost znal už Jan Amos Komenský v 17. století, který určil jako nejvhodnější věk k nástupu do školy právě šestý rok dítěte. Název školní zralost pochází z vídeňské psychologické školy ve dvacátých letech 20. století, kdy byla školní náročnost příliš vysoká a pedagogicko-psychologické poradny neustále řešily v průběhu školního roku situaci, kdy někteří žáci byli pro zahájení školní docházky ještě nezralí a nepřipravení. Začaly tedy vznikat psychologické zkoušky školní zralosti a připravenosti, které se postupem času modifikovaly do dnešní podoby (Z. Matějček, 2005).

Rozdíly v somatické, kognitivní, emoční i sociální vyspělosti jsou u stejně starých dětí. Při nástupu do základní školy ve stejné době se však mohou sejít i žáci různého věku, u kterých by mohly být ještě výraznější odchylky ve vyspělosti v již zmíněných oblastech. Proto je potřeba k žákům přistupovat individuálně, respektovat jejich potřeby, avšak za předpokladu, že jsou zralí a připravení. Nároky na žáky při zahájení školní docházky jsou obdobné, bez ohledu na rozdíly v předpokladech, věku, rozdílnou kvalitu domácí přípravy. Úroveň vyspělosti žáka se podstatně liší a je ovlivněna podnětným prostředím, kde vyrůstá, v podmínkách základní školy a třídy (J. Bednářová, V. Šmardová, 2010).

Někteří autoři nerozlišují diferencovanost mezi školní zralostí a připraveností. S. Langer (1999) se domnívá, že školní zralost souvisí s inteligencí a se sociálními faktory, mezi které řadíme udržování hygienických návyků, čistoty, péče o svůj zevnějšek, řízení se etickými zásadami, dodržování pravidel slušného chování ve společnosti i v kontaktu s jinými lidmi. Všechny tyto faktory totiž podmiňují předpokládaný a očekávaný základ při zapojení se do školní činnosti a celkově do společnosti.

V předkládané diplomové práci se zaměříme na definici každého pojmu zvlášť, jelikož spousta autorů v nejnovější odborné literatuře školní zralost a připravenost vymezuje jako dva na sobě navzájem závislé a doplňující se předpoklady pro úspěšné zahájení povinné školní docházky.

Školní zralost vymezují J. Bednářová, V. Šmardová (2010, s. 2) jako: „*Dosažení takového stupně vývoje (v oblasti fyzické, mentální, emocionálně-sociální), aby se dítě bylo schopno bez obtíží účastnit výchovně-vzdělávacího procesu; nebo alespoň bez větších obtíží, nejlépe s radostí a dychtivostí.*“

S. Kořátková (2014) formuluje školní zralost jako určitý stav kvality vývoje osobnosti dítěte zaručující zvládnutí požadavků a povinností, které dítě v primárním vzdělávání čekají.

Jedná se o způsobilost začlenit se do školního vyučování, která vychází z předpokladů kvality myšlenkových operací, úrovně vyjadřování, schopnosti soustředit se, aktivní pozornosti, odpovídajícího reagování. Kvalitu zralosti pro školní požadavky je možné podporovat působením přirozeného a zdravého životního stylu v rodině s dostatkem pohybu, kvalitních podnětů z aktivního způsobu života.

Školní zralostí se rozumí taková tělesná a duševní připravenost dítěte na školu, která mu umožňuje ideální zapojení do procesu vzdělávání bez nebezpečí ohrožení fyzického a psychického zdraví při školní zátěži. Je výsledkem biologického procesu zrání nervového systému a veškeré dosavadní zkušenosti jednotlivce (P. Dittrich, 1993).

Řada autorů v souvislosti se školní zralostí uvádí termín **školní připravenost**. Jedná se o sociální působení prostředí, které dítě ovlivňuje. Na dítě předškolního věku má vliv rodinné prostředí a předškolní instituce, kterou je myšlena mateřská škola, do níž dítě dochází.

J. Kropáčková (2008, s. 15) definuje školní připravenost jako *„Aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech oblastech s přihlédnutím k vnitřním vývojovým předpokladům i vnějším výchovným podmínkám. Konkrétně zahrnuje vyspělost psychickou (tzn. rozumovou, sociální, emoční a pracovní, jazykovou, motorickou), podmíněnou biologickým zráním organismu a vlivy prostředí.“*

Podle H. Spáčilové (2009) je školní připravenost chápána nejen po stránce vnitřního působení, jak je tomu u školní zralosti, ale zahrnuje i vnější předpoklady. Mezi tyto předpoklady patří příprava dítěte na novou budoucí roli školáka a spolužáka, jisté osvojení návyků, motivaci a vytvoření kladného stanoviska ke škole.

S. Kořátková (2014) vyjadřuje školní připravenost jako schopnost a stav rozvoje obecných a praktických vědomostí, dovedností, návyků, které umožní dítěti pokračovat ve svém vývoji prostřednictvím školního vzdělávání.

L. Monatová (2000) specifikuje dělení školní připravenosti na vnější a vnitřní. Vnější připravenost vychází z vlastního zájmu dítěte, který je u každého logicky rozdílný. U vnitřní připravenosti se očekává určitá úroveň znalostí a schopností po stránce rozumové, z hlediska vloh, citů, sociálních vztahů, schopnosti adaptace do jiného prostředí, učebních dovedností, návyků, zájmů a snahy vzdělávat se. Je důležitá k tomu, aby se žák byl schopen způsobilé aklimatizovat novým podmínkám a plnění povinností, které mu jsou zadávány ve škole.

Většinou se dítě do školy těší, je motivováno ze svého nejbližšího okolí. Těšení do školy je přirozené, a to nejen proto, že být školákem je společensky výše hodnoceno,

ale dítě se samo dostává v době nástupu do školy do vývojové fáze, kdy je pro něj žádoucí plnit úkoly, hlásit se o ně, má radost z toho, že úkoly dokončilo a bylo oceněno. Vydrží trpělivěji pracovat i na úkolech delších, méně zábavných. Pokud se dítě do školy netěší, mohl jej někdo nevhodně vystrašit a demotivovat a dítě může být celkově úzkostnější. Může se také stát, že dítě zatím není vývojově dostatečně připravené nebo zralé na školní práci a představa plnění úkolů u něho radostné očekávání nevyvolává (J. Klégrová, 2003).

I u dětí, které se na školu těšily, se mohou objevit komplikace s adaptací. Ve vývoji dítěte může dojít k regresi. Dítě se začne chovat jako mladší, začne být roztěkané, zapomnětlivé. U většiny jedinců tyto obtíže časem odezní, nejdéle během října nebo listopadu (L. Šulová, 2014).

D. Goleman (2006) uvádí, že by se dítě před vstupem do školy mělo umět chovat, ovládnout svoji zlobu, mělo by umět čekat, řídit se podle pokynů, požádat o radu, vyjadřovat své potřeby a dobře vycházet s ostatními. Udává sedm hledisek:

- sebevědomí – dítě by si mělo věřit, že když se pustí do určité činnosti, zvládne ji s úspěchem nebo s případnou dopomocí dospělých,
- zvědavost – pro dítě by mělo být důležité zajímat se o nové věci a učit se jim,
- schopnost jednat s určitým cílem – dítě by si mělo uvědomovat svých vlastních schopností nutných k dosažení vytyčených cílů,
- sebeovládání – dítě by se mělo dokázat chovat a ovládat přiměřeně svým věkovým zvláštnostem,
- schopnost pracovat s ostatními – dítě by mělo být schopno vnímat a respektovat ostatní, a zároveň být jimi přijímáno a pochopeno,
- schopnost komunikovat – dítě by mělo pomocí svých myšlenek, představ, nápadů a pocitů prosazovat a vyměňovat své názory prostřednictvím mluveného slova, dokázat se svými vrstevníky navázat hovor, jenž v něm vyvolá odvahu a důvěru k ostatním dětem i dospělým,
- schopnost spolupracovat – dítě by mělo vyhovět svým potřebám i potřebám druhých během společných aktivit vedoucích k dosažení cílů.

Nejenom dítě by mělo být zralé a připravené k zahájení povinné školní docházky, ale je také důležitá a nezbytná připravenost školy. R. Ležalová (2012) zmiňuje připravenost školy ve dvou stanoviscích.

- musí se respektovat, že každý začínající školák, který je zralý a připravený pro školu,

je přirozeně jiný a jinak dispozičně stavěný, úroveň jeho schopností a dovedností je tedy odlišná,

- žák by měl být hodnocen s ohledem na jeho osobnostní rozvoj a individualitu, měly by se uplatňovat variabilní postupy.

3. 1 Kritéria školní zralosti a připravenosti

V rámci posuzování školní zralosti a připravenosti musí být hodnocena každá oblast nestranně a souhrnně. Předpoklady školní zralosti a připravenosti mohou být impulzem, u kterých dětí je vhodné zahájení povinné školní docházky a u kterých je žádoucí uvažovat o odkladu. Zvážení odkladu povinné školní docházky je nutné u dětí se zdravotním oslabením, opožděním, nezralostí a nerovnoměrným vývojem po stránce somatické, kognitivní, emocionální, sociální nebo pracovních dovedností. V úvahu se bere nejen posudek školní zralosti a připravenosti, ale i další okolnosti týkající se aktuální životní situace dítěte a jeho rodiny (J. Bednářová, V. Šmardová, 2010).

3. 1. 1 Posuzování somatického vývoje a zdravotního stavu

Somatický vývoj a zdravotní stav posuzuje pediatr při pravidelné preventivní prohlídce u dítěte, které dosáhlo pěti let věku. Je tedy v kompetenci dětského lékaře. Na raný vývoj osobnosti dítěte pro školní způsobilost mají vliv i chronická onemocnění nebo somatické vady. Při posuzování školní zralosti a připravenosti dítěte pediatr dává, pokud je to potřebné a nezbytné, podnět k důkladnějšímu psychologickému, neurologickému nebo dalšímu odbornému vyšetření. Z hlediska **tělesné vyspělosti** dítěte se musí brát ohled na jeho výšku a váhu, ale není a nemůže být nejdůležitějším a rozhodujícím kritériem školní zralosti a připravenosti (J. Bednářová, V. Šmardová, 2010).

Kromě toho, že pediatr dítě zváží a změří, zkontroluje i jeho zrak, sluch, krevní tlak, správné držení těla, zpevnění zádového svalstva, stav dentice a další. J. Kropáčková (2012) pro zajímavost uvádí, že součástí lékařské preventivní prohlídky může být i orientační zkouška tělesné zralosti, která už v současné době není pokládána za směrodatnou tak, jak tomu bylo v dřívějších letech. K těmto orientačním zkouškám tělesné zralosti patří filipínská

míra a Kapalínův index. Filipínská míra zjišťuje, zda ve fyzickém vývoji dítěte došlo ke změně tělesných rozměrů, konkrétně k protažení končetin. Jedná se o to, zda je dítě schopno dosáhnout ohnutou pravou rukou přes hlavu na levé ucho nebo opačně. Kapalínův index se zjišťuje poměrem míry a váhy dítěte. Na základě tohoto testování však nelze rozhodnout, zda je dítě zralé a připravené k zahájení povinné školní docházky. Výška šestiletého dítěte by měla být kolem 120 cm a váha přibližně 20 kg. U drobnějšího dítěte může být zaznamenána vyšší unavitelnost.

H. Spáčilová (2009, s. 30) uvádí, že: „*V rámci tělesné zralosti jsou posuzovány následující znaky: věk dítěte, jeho výška a hmotnost, přiměřenost rozvoje hrubé motoriky a pohybové koordinace (koordinované pohyby celého těla), vyspělost jemné motoriky (stupeň koordinace zraku a ruky), dokončení 1. strukturální přeměny, míra zralosti centrálního nervového systému (CNS), celkové zdraví dítěte.*“

V průběhu první strukturální přeměny dochází ke změnám tělesných proporcí těla. Za růstem končetin začíná zaostávat růst hlavy a trupu, a tím dochází ke změně celkového tělesného vzhledu. Stavba těla dítěte, které je tělesně zralé, se začíná podobat stavbě těla dospělého člověka. Únava se díky výkonnosti a odolnosti organismu snižuje. Stále se rozvíjí **jemná motorika** ruky. Souhra pohybů ruky s řídicí funkcí zraku se zlepšuje, jedná se o vizuomotorickou koordinaci. V době kolem šesti let bývá už vyhraněna orientace na pravou či levou ruku - **lateralita**. Pokud se tento vývoj opoždí, dochází k různým nesnázím při manipulaci s předměty a psacím náčiním. Tyto problémy se později objevují při psaní. Jestliže se u dítěte projevuje jako dominantní levá ruka, je naprosto nepřipustné, aby bylo dítě nuceno k násilnému přecvičování a používání pravé ruky (J. Petrová In E. Šmelová et al., 2013).

J. Kropáčková (2012) charakterizuje lateralizaci jako odraz dominance jedné z mozkových hemisfér. Doporučuje se všimnout si a pozorně sledovat, kterou ruku dítě více preferuje při různých činnostech a dovednostech. Pokud nastanou pochybnosti, je vhodné navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu, kde se dětem mezi pátým až šestým rokem provádí zkouška laterality. Každé dítě, ať už pravák nebo levák, by mělo při kreslení sedět s rovnými zády, správně držet psací náčiní ve třech prstech tzv. špetkovým úchopem pro uvolněnost a plynulost pohybu. Nemělo by docházet ke křečovitému držení. Nohy by měly být opřeny o zem a paže s předloktím svírat pravý úhel. Nesprávný návyk držení tužky naučený v předškolním období se později po nástupu do první třídy špatně přecvičuje a dítěti zbytečně hrozí vznik dysgrafických obtíží.

Oblékáním, stolováním, uklízením hraček se procvičují jemné pohyby rukou a tím dochází k rozvoji koordinace těla. K rozvíjení **grafomotoriky** jsou vhodné a užitečné skládky, šňůrky na provlékání, materiály na rukodělné činnosti a spousta dalších.

Dosažení určité úrovně rozvoje motorických schopností je důležitým předpokladem školní úspěšnosti, protože celá řada školských dovedností je na manuální obratnosti závislá. Jde především o psaní, ale i o další činnosti v pracovní, výtvarné či tělesné výchově. Dítě, které je neobratné a nešikovné, jehož motorická koordinace je nezralá, může mít problémy nejenom ve škole, ale i ve skupině vrstevníků (M. Svoboda, D. Krejčířová, M. Vágnerová, 2009).

3. 1. 2 Posuzování kognitivních funkcí

Úroveň kognitivních funkcí posuzují rodiče, učitelky v mateřské škole nebo učitelky při zápisu do první třídy. Při problémových situacích je žádoucí vyhledat pomoc od logopeda nebo specialistů v pedagogicko-psychologické poradně či speciálně pedagogickém centru.

K tomu, aby dítě dobře zvládalo čtení, psaní a počítání, je důležitý dostatečný stupeň rozumových schopností a přiměřený vývoj ve všech oblastech. Pro dítě, které pomaleji vyzrává v poznávacích schopnostech nebo zaostává ve svém vývoji, je žádoucí odklad povinné školní docházky. Je nezbytné věnovat kognitivním funkcím zvýšenou pozornost. Psychickou zralost determinuje zrání organismu (A. Tomášová, 2012).

V **myšlení** se projevují analyticko-syntetické operace. Dítě umí porovnávat různé předměty, dokáže si všimnout základních rysů a odchylek, umí uspořádat věci podle délky, výšky, šířky. Kromě globálního chápání dochází k chápání analytickému, které lze sledovat ve vývoji dětské kresby. Od úrovně tzv. hlavonožce se kresba zpřesňuje, stává se podrobnější, diferencovanější. Dítě zobrazuje představy, které mu jsou blízké, ať už se jedná o živočichy, živé nebo pohádkové postavy. Zpravidla jsou zachyceny při určitém ději. Kresba figury zobrazuje postavu s hlavou, trupem a končetinami, nejčastěji ještě kreslená analyticky, u vyspělejších dětí také synteticky, obrysově. Postava by měla mít správné tělesné proporce. Hlavu a trup by měl spojit krk, hlava by měla být menší než trup. Na hlavě je nezbytné nakreslit vlasy, uši, v obličeji oči, nos a ústa. Některé dítě zakreslí dokonce obočí a řasy. Paže by měly být zakončeny rukama s pěti prsty, na nohách by neměly chybět boty. Velmi často se také dokresluje oblečení. Zralé dítě je schopno pochopit svou kresbu jako práci na úkolu,

který si samo určí nebo přijme ze zadání od druhého. Aby úkol splnilo, vyžaduje dostačující motivaci, patřičnou dávku koncentrace a pozornosti (J. Petrová In E. Šmelová et al., 2013).

Na komunikační schopnosti jsou kladeny vysoké požadavky, protože dítě potřebuje mluvené řeči dobře rozumět, aby pochopilo, co se po něm požaduje a co se mu tím chtělo naznačit. Dítě vydrží déle naslouchat příběhům a situacím jemu blízkým nebo lákavým, které později opakuje a vypravuje svým způsobem. Myšlení a řeč se vzájemně podmiňují. **Řeč** je využívána hlavně při dorozumívání. Pomocí řeči dítě projevuje a sděluje své nápady, plány, potřeby, myšlenky, zážitky. Významnou roli má pro dítě řeč rovněž z pozice postavení v kolektivu. Dítě dovede slabikovat, reprodukovat jednoduchý rytmus, děj známých pohádek, dramatizovat a improvizovat pohádkové postavy nejen slovem, ale i pohybem. U dítěte s opožděným, nedokonalým vývojem nastávají častěji problémy ve čtení a psaní a vyskytují se u nich ve větším měřítku specifické poruchy učení. Hlavním účelem v předškolním období je právě vývoj řeči, podpora rozvoje aktivní slovní zásoby, kterou je důležité rozvíjet prostřednictvím povídání, čtení pohádek dítěti, učení se říkadel, písní, básní. Návštěva logopedické ambulance je velmi nutná, pokud u dítěte zaostává a pomaleji vyžívá řeč ve slovní zásobě nebo ve výslovnosti. Logoped provede diagnostiku řeči, a poté zahájí náležitou nápravu (J. Bednářová, V. Šmardová, 2010).

S vývojem řeči úzce souvisí **sluchové vnímání**. Některé dítě umí již před nástupem do první třídy rozložit slova s jednou slabikou a vyjmenovat hlásky u krátkých slov. Na 1. stupni základní školy si žák osvojuje proces syntézy a analýzy u sluchového vnímání tím způsobem, že dokáže z hlásek složit slova a kterákoliv slova rozložit na jednotlivé hlásky. Cvičením syntézy a analýzy v předškolním věku v mateřské škole nebo v rodinném prostředí je rozhodně žádané, neboť by dítěti mohlo prospět a pomoci, pokud by se přišlo na určitý problém v tomto nácviku co nejdříve. Musely by se vyhledat cenné rady a případná doporučení z řad odborníků v pedagogicko-psychologické poradně či speciálně pedagogickém centru. Tím by se zajistila vhodná reedukace a zabránilo by se pozdějším nesnázím a eventuálním problémům ve škole (Z. Matějček, 2005).

Zrakem je přijímáno nejvíce informací. J. Bednářová, V. Šmardová (2010) uvádějí, že zrakové vnímání ovlivňuje rozvoj řeči, vizuomotorické koordinace, orientace v prostoru, základních matematických představ, kde dochází k porovnávání slov např. malý – velký, málo - hodně. Dítě vidí rozdíl mezi figurou a pozadím, najde předmět na obrázku, který zná, vyhledá patřičný tvar dle předlohy, odliší dva obrázky, které se vzájemně překrývají. K trénování zrakového rozlišení slouží i řada pracovních listů. Dítě hledá obrázek, který se liší od ostatních svou velikostí, tvarem, detailem, horizontální nebo vertikální

polohou, posuzuje podobnost nebo rozdílnost dvou obrázků, hledá, co chybí na druhém obrázku, přiřazuje stín k danému objektu, vyhledává dva stejné tvary. To vše patří k dovednostem zrakového vnímání.

Vnímání prostoru je velmi důležité a podstatné pro orientaci v prostředí, pro osvojování si pohybových a sebeobslužných dovedností, pro rozvoj herních aktivit, grafomotoriky a školních dovedností. Vnímání prostoru ve škole ovlivňuje čtení, psaní, geometrii, tělesnou výchovu, orientaci v mapách a notových zápisech. Nejdříve dítě chápe a poté aktivně používá pojmy nahoře a dole, vpředu a vzadu, vpravo a vlevo. Je zde zahrnuto i chápání a používání předložkových vazeb a pojmů vysoko a nízko, daleko a blízko a další. Dítě se učí správně předvádět a nazývat pojmy nejlépe na vlastním těle, na obrázku nebo v prostoru (J. Bednářová, V. Šmardová, 2010).

Pro **vnímání času** a uvědomování si časového sledu je dítě vedeno pojmenováváním dějů a činností, se kterými se setkává. Orientace v základních činnostech, které dítě vykonává, je typická pro určitou dobu (ráno, dopoledne, poledne, odpoledne, večer) a pro určité dny (všední dny, víkend). Dítě si všímá změn v jednotlivých ročních obdobích, vidí, jak se mění příroda. V průběhu dne může vést s rodiči nebo učitelkami v mateřské škole rozhovor o tom, co bude dnes nejdříve, později, naposledy, co bylo včera, co bude zítra, čímž si upevňuje chápání časové posloupnosti.

Řada schopností a dovedností se podílí na vytváření **matematických představ**. Mezi tyto schopnosti a dovednosti patří motorika, zrakové vnímání, sluchové vnímání, hmatové vnímání, prostorové vnímání, vnímání času a časové posloupnosti, řeč. Při rozvíjení základních matematických představ dítě nejprve začíná pracovat s předměty, se kterými může manipulovat, a teprve nato naváže nácvikem rozvoje matematických představ u obrázků. Na počátku je porovnávání předmětů dle diferencovaných znaků (velikost, tvar, barva) a množství (méně a více). Proces pokračuje tím, že dítě dokáže předměty třídit podle dvou i více kritérií (velký červený obdélník, malý zelený obdélník), pozná, co do skupiny nepatří po stránce obsahové. Koncem tohoto procesu si dítě začíná uvědomovat fakt, že číslo není závislé na uspořádání prvků, na jejich velikosti, tvaru a barvě. Zkrátka, že označení počtu je charakteristické samo o sobě. Dítěti předškolního věku náleží chápání množství do šesti, ovšem spousta dětí už zvládá u zápisu k povinné školní docházce i vyšší počet. Hra se opět stává nadějnou motivací a pomůckou pro procvičování a rozvoj matematických představ (J. Bednářová, V. Šmardová, 2010).

3. 1. 3 Posuzování pracovních předpokladů, návyků

K uplatňování a automatizování pracovních návyků vedou dítě rodiče nebo učitelky v mateřské škole, které zároveň tyto pracovní předpoklady posuzují. Na posuzování těchto dovedností se podílí i učitelky u zápisu dítěte do první třídy povinné školní docházky.

J. Bednářová, V. Šmardová (2010) konstatují, že dítě potřebuje mít zájem o učení, chuť poznávat, aby dokázalo využívat svých duševních předpokladů, jednotlivých schopností a dovedností. Bezděčná pozornost na činnost, kterou si dítě zvolilo samo, na podnět, který ho spontánně zaujal, trvá poměrně dlouhou dobu. Činnost, která vyžaduje záměrnou koncentraci pozornosti, dítě rychle unaví, dítě ztrácí svůj zájem, odbíhá od činnosti, odmítá v ní pokračovat. Některé dítě nevydrží ani u hry. Neustále střídá činnosti, je přelétavé, zavrhuje spolupráci, reaguje na hodně věcí, ale nesoustředí se pořádně na nic. Školní práce klade nároky na intenzitu pozornosti, stálost, vytrvalost a odolnost vůči vlivům, které ruší a obtěžují. U žáka se předpokládá přiměřená úroveň samostatnosti při přechodu od jedné činnosti ke druhé, při vypracování úkolu. Schopnost pracovat závisí především na vyzrálosti centrální nervové soustavy, ale také úzce souvisí se zralostí osobnosti i s výchovou. Uznávání a dodržování stanovených pravidel, podpora v samostatnosti, zadávání drobných povinností, probouzení zájmu k různorodé činnosti, hraní společenských her, přidávání úkolů z dětských časopisů, to vše dítěti pomáhá rozvíjet záměrnou koncentraci pozornosti.

3. 2 Dovednosti dítěte před zahájením povinné školní docházky

Vstup dítěte do školy je bezesporu závažnou a zásadní změnou v celém způsobu života dítěte a pro většinu dětí znamená značnou zátěž. Doposud si dítě jen hrálo a nyní bude tlačeno k práci vyžadující disciplínu a kázeň, kterou kontroluje a hodnotí autorita (A. Petrová, I. Plevová, E. Šmelová, 2011).

Před nástupem do první třídy by mělo být dítě dostatečně samostatné, emocionálně stabilní. Mělo by přiměřeně umět ovládnout své emoce, smířit se s případným nezdarem, umět čelit překážkám, zvládnout na určitou dobu odloučení od rodičů, dokázat bez problému fungovat i v jiném prostředí než rodinném, s jinými lidmi, respektovat cizí autoritu, začlenit se do skupiny vrstevníků, umět s ostatními komunikovat, spolupracovat, rozumět pravidlům společenského chování a uznávat je, nebát se dát najevo své potřeby. Základem je nezávislost

a sebedůvěra, která se objevuje mnohem dříve, než dítě zahájí povinnou školní docházku. Jedná se o nepřetržitý a plynulý proces začínající narozením dítěte, ve kterém je důležité, aby dítě pocítilo dostatečné množství lásky, projevů náklonnosti, sympatií. Dítěti se musí věnovat potřebné množství času a pozornosti, zajímat se o něj, naslouchat mu, účastnit se toho, co dělá, uznávat a brát dítě takové, jaké je, snažit se dítě pochopit, vyjít vstříc jeho potřebám, pokud jsou reálné a možné, ponechávat mu prostor, a zároveň vymezovat jisté hranice (J. Bednářová, V. Šmardová, 2010).

Podle B. Ebberta (2011) by dítě mělo mít nejen před zahájením povinné školní docházky, ale i v průběhu, podporu od svých nejbližších. Je potřeba podporovat dovednosti dítěte, nechat dítě pracovat individuálně, nezasahovat a nerušit ho při činnosti, kterou vykonává rádo a baví se při ní.

Z. Kolátorová (2011) ve své studii uvádí, že není nezbytně nutné, aby dítě před nástupem do první třídy umělo číst, psát a počítat, ale mělo by umět pozdravit, poděkovat, poprosit, rozloučit se při odchodu, neskákat do řeči, ale vyčkat až na něj přijde řada během rozhovoru, umět se chovat v obchodě, restauraci, na návštěvě a obecně ve společnosti. Dítě se ve škole naučí mnoha novým vědomostem, dovednostem, návykům, ale potřebné základy pro úspěšné zvládnutí školní docházky by mělo mít osvojeno z podnětného a citově vřelého zázemí, jinak mohou nastat potíže vedoucí k neúspěchu a zklamání.

Záleží především na tom, aby každé dítě vstupovalo do školy s nadějí, že její požadavky zvládne, že nezklame očekávání učitelů ani rodičů. Tato skutečnost se může dařit jen dítěti školsky zralému a připravenému. Celková zralost je obecně ovlivněna mnoha faktory, genetickou výbavou a biologickým zráním, celkovým zdravím dítěte, osobním vývojovým tempem, dosavadním vývojem dítěte a jeho okolnostmi, působením rodiny i předškolních zařízení (A. Petrová, 2012).

Jak již bylo zmíněno v této kapitole školní zralost a připravenost se posuzuje z několika úhlů pohledu a podílí se na ní celá řada odborníků. Je důležitou premisou k přijetí žáka k primárnímu vzdělávání, aby nedocházelo k obtížím a nenastaly komplikace při zahájení povinné školní docházky.

Před zahájením povinné školní docházky však dítě musí absolvovat zápis do první třídy, o kterém se zmíníme v nové kapitole. Bude nastíněn nejen zápis do první třídy, ale i ostatní metody ke zjištění školní zralosti a připravenosti, dále předčasný nástup do první třídy nebo odklad povinné školní docházky.

4 Metody ke zjištění školní zralosti a připravenosti

Na posuzování školní zralosti a připravenosti se podílí odborníci, mezi které řadíme pediatra, psychology, speciální pedagogy a sociální pracovníky v pedagogicko-psychologických poradnách a speciálně pedagogických centrech, učitelky v mateřských školách, které s dítětem tráví většinu času v průběhu dne a mohou si všimnout patřičných odchylek v některé oblasti. Připravují předškoláka ke vstupu do školy. Učitelky elementaristky diagnostikují dítě z pedagogického hlediska u zápisu do první třídy. Pro stanovení školní zralosti nebo nezralosti jsou zpravidla používány testy. K těmto diagnostickým testům patří Orientační test školní zralosti, Vývojový test zrakového vnímání, Edfeldtův Reverzní test, Kondášova Obrázková slovní zkouška, standardizované inteligenční testy u dětí předškolního věku a další.

Diagnostika školní zralosti se provádí pomocí tzv. **Orientačního testu školní zralosti**, kterým J. Jirásek modifikoval test A. Kerna. Původní Kernův test byl totiž příliš časově náročný. Orientační test školní zralosti se skládá ze tří subtestů:

- kresba postavy dle představy,
- napodobení věty psacím písmem,
- obkreslení skupiny deseti teček.

Orientační test školní zralosti se poměrně snadno vyhodnocuje prostřednictvím bodů, netrvá příliš dlouhou dobu a dítě není nadměrně zatěžováno. Pomocí testu může být upozorněno na problémovou oblast, ve které ještě dítě není dostatečně vyspělé. Test neumožňuje posouzení verbálního projevu, proto bývá u zápisu do první třídy doplněn rozhovorem učitelky s dítětem. Kresba se hodnotí nejlépe u mužské postavy z důvodu zaznačení dolních končetin, které by nezakrývala sukňe jako u většiny ženských postav.

Kresebné úkoly testu u dítěte poukazují na lateralitu, rozumovou a grafomotorickou úroveň, pozornost a soustředěnost při plnění úkolu, přesnost, vizuomotorickou koordinaci, duševní úroveň, představivost, úroveň paměti, jakým způsobem si všímá detailů, jak je schopno ztvárnit postavu, vyvinout potřebné úsilí a daný úkol dokončit (H. Spáčilová, 2009).

Učitelky u zápisu posuzují výsledky dítěte v rámci pedagogické diagnostiky, nikoliv psychologické. Psychologové nebo speciální pedagogové vyhodnocují testy podrobněji a vyvozují z nich více poznatků.

Vývojový test zrakového vnímání je stanoven pro diagnostiku dětí ve věku čtyř až osmi let. Trvá 30 – 40 minut, skládá se z pěti subtestů. V těchto subtestech se hodnotí zrakověmotorická koordinace, stálost tvarů, uložení prostoru, prostorová vztahovost, figura a pozadí.

Edfeldtův Reverzní test je určen pro děti pětileté až osmileté. Je zaměřen na propedeutiku čtení. Zjišťuje úroveň zralosti zrakového vnímání, zda je dítě schopno rozeznat odlišné nebo shodné obrazce, zrcadlově podobné a obrácené tvary.

Kondášova Obrázková slovní zkouška je vytyčena pro věkovou kategorii dětí od pěti a půl do šesti let. Trvá maximálně pět minut. Obsahuje třicet obrázků znázorňujících libovolné objekty, činnosti a situace. Děti mají za úkol popsat, co vidí na obrázku. Je zkoumána slovní zásoba. Výsledky se udávají v percentilech (M. Fasnerová, 2012).

V pedagogicko-psychologických poradnách je dítě vyšetřeno pouze se souhlasem zákonných zástupců, posuzuje se zde komplexní vývoj dítěte. Speciálně pedagogická centra provádí speciální diagnostiku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (H. Spáčilová, 2009).

4. 1 Zápis do první třídy

První osvědčenou pedagogickou diagnostikou školní zralosti a připravenosti se stává zápis dítěte do první třídy základní školy. Učitelky 1. stupně základní školy mají v kompetenci organizaci a přípravu zápisu do první třídy. Tímto způsobem se dítě poprvé seznamuje se školním prostředím, třídou, která je vybavena didaktickými pomůckami, výtvary žáků a nástěnnými výukovými plakáty. Je důležité, aby zde panovala příjemná, vstřícná a klidná atmosféra. Pro budoucího školáka je totiž důležitý pocit bezpečí v tomto neznámém prostředí a nové situaci (M. Fasnerová, 2012).

Zápis do první třídy probíhá dle provozních možností a zkušeností základní školy. Datum a čas zápisu bývá zveřejněn na webových stránkách příslušné základní školy. Termín zápisu musí být v souladu s § 36 (4) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Informace o zápisu mohou být vyvěšeny na hlavních vchodových dveřích konkrétní školy, na letácích po okolí školy i na nástěnce v mateřské škole. Před zápisem mohou rodiče s dítětem navštívit základní školu, o kterou mají zájem. Konají se zde dny otevřených dveří, kde je možnost prohlédnout

si jednotlivé třídy, tělocvičnu, jídelnu a celkové vybavení školy. Pedagogové mohou rodičům odpovídat na jejich dotazy a sdělit potřebné informace, které rodiče zajímají.

Alespoň jeden zákonný zástupce se s dítětem musí dostavit k zápisu do spádové školy osobně, kde se prokáže občanským průkazem, a doloží rodný list dítěte. Zatímco se pedagožky věnují dítěti, rodič vyplňuje následující formuláře: žádost o přijetí k základnímu vzdělávání a dotazník pro rodiče žáka 1. ročníku označován jako zápisní list. Pokud se rodiče rozhodnou pro jinou základní školu než spádovou, měli by své rozhodnutí co nejdříve oznámit ředitelství školy. Zápis lze uskutečnit pouze za přítomnosti dítěte. Jestliže se dítě ze závažného důvodu nemůže zápisu účastnit, rodič tuto zprávu musí nahlásit ředitelství školy. Ředitel školy stanoví dodatečný termín konání zápisu (J. Kropáčková, 2012).

Do spádové školy jsou přednostně přijímáni žáci s místem trvalého bydliště v příslušném školském obvodu. Ředitel základní školy dále přijímá budoucí žáky, u nichž se nejedná o spádovou školu, systematicky na základě toho, zda do školy dochází sourozenec, zda pochází z vesnice, kde není zřízena základní škola. Na závěr přijímá žáky, kteří bydlí na vesnici, kde je základní škola zprovozněna.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), § 36 uvádí plnění povinnosti školní docházky následovně:

„§ 36 (3) Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad; dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od počátku školního roku do konce roku kalendářního, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li tělesně i duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce.

§ 36 (4) Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.“

Při zápisu se doporučuje zaměřit více pozornosti na dítě narozené v letních měsících, u něhož je vzhledem k věku riziko školní nezralosti poněkud vyšší. Také dítěti, které nechodilo do mateřské školy, hrozí větší riziko školní nezralosti. Některé dítě může být v neznámé situaci u zápisu trochu rozpačité, nesoustředěné, ostýchavé a moc toho, co již umí, nepředvede. Pomůže tedy podrobný pohovor s rodiči, kteří své dítě znají velmi dobře i v jiných situacích a jeho chování mohou osvětlit (J. Klégrová, 2003).

K zápisu do první třídy může nastoupit na základě podané žádosti jeho zákonných zástupců i dítě, které ještě nedosáhlo šestého roku věku, a to jen v případě, že šesté

narozeniny oslaví od září do prosince své docházky do první třídy. Jedná se o nadprůměrně psychicky vyspělé dítě. Aby mohl ředitel základní školy rozhodnout, zda dítě věku mladšího šesti let přijme, musí mít doloženo odborné posouzení, které vystaví pracovník z pedagogicko-psychologické poradny. Pracovníci pedagogicko-psychologické poradny posoudí, zda dítě ob stojí a je připraveno tělesně i duševně pro nástup k povinné školní docházce. Jelikož bude žák chodit do první třídy s žáky až o rok staršími, může se cítit osamělé mezi svými spolužáky, může si hůře hledat kamarády. Proto je důležité podporovat a rozvíjet sociální oblast, aby se žák byl schopen adaptovat, zařadit se mezi ostatní a úspěšně zvládat školní povinnosti (J. Klégrová, 2003).

Výsledky zápisu, zda je dítě přijato k primárnímu vzdělávání či ne, zveřejní základní škola na svých webových stránkách. Zákonným zástupcům dítěte se výsledek doručí také písemnou formou v zákonné lhůtě.

Zápis do první třídy probíhá tradičním a netradičním způsobem, který si konkrétní základní škola zvolí a naplánuje dle svého uvážení a volby.

4. 1. 1 Tradiční zápis

Tradiční zápis probíhá většinou v první třídě, kde dvě učitelky elementaristky provádí pedagogickou diagnostiku dítěte, zatímco zákonný zástupce vyplňuje legislativní formuláře. Zpravidla se dítě testuje modifikovaným Orientačním testem školní zralosti.

Během konverzace s dítětem učitelka elementaristka sleduje řečové dovednosti, všímá si vad řeči, logopedických vad, dostatečné slovní zásoby, komunikativních schopností. Správným úchopem psacího náčiní učitelka kontroluje grafomotorické dovednosti budoucího žáka. Znalostí svého jména a adresy bydliště, přednesem libovolné básně nebo zpěvem písně se zjišťuje mechanická paměť. V neposlední řadě má svou podstatu pro vstup dítěte do školy sociální chování, spolupráce s učitelkou, projev autority, přijímání pokynů, reagování, slušné chování, odpovídání na otázky, udržení pozornosti, samostatnost, aktivnost (M. Fasnerová, 2012).

A. Nevěčná, J. Nevěčný (2010) popisují matematické dovednosti předškoláka, mezi které patří schopnost napočítat vzestupně i sestupně do šesti, pojmenovat a poznat geometrické rovinné útvary jako je čtverec, obdélník, trojúhelník a kruh.

4. 1. 2 Netradiční zápis

Některé základní školy si poslední dobou připravují netradiční formu zápisu. Probíhá po celé budově školy, dítě plní úkoly podobou hry a zábavy na různých stanovištích, je doprovázeno žáky a učiteli základní školy převléknutými za pohádkové postavy. Ani si neuvědomuje, že je sledováno a diagnostikováno. Splnění úkolů vede k dosažení cíle, na konci dítě čeká odměna. Je navozena uvolněná a přátelská atmosféra (J. Kropáčková, 2008).

První vztahy mezi školou a rodinou se navazují právě v době zápisu do první třídy, proto by se tyto okamžiky neměly promarnit, ale je nutné se na ně dostatečně připravit. Ať už dítě doprovází jakákoliv pohádková postava nebo se školní prostředí změní v pohádkový les, vždy by si dítě mělo zápis náležitě užít a přesvědčit se o vlídném a bezpečném prostředí školy. Do aktivit se mohou zapojit i rodiče, kteří mohou spolupracovat s dítětem při určité činnosti. Posléze mohou být obrázky dětí nakreslené při zápisu vystaveny v první třídě pro potěšení a vzpomínku z tohoto dne (Z. Kreislová, 2008).

Příprava netradičního zápisu je velmi náročná, ať už psychicky, fyzicky, organizačně či časově. Kreativita učitelek je očekávána. Řada pedagogů s tímto způsobem zápisu nesouhlasí z toho důvodu, že v základní škole si dítě nebude hrát jako v mateřské škole. Dítě se má seznámit se školou v její klasické a přirozené podobě. Není však důležité, jaká forma zápisu se zvolí. Podstatné je, aby byla provedena správná diagnostika dítěte po stránce školní zralosti a připravenosti (M. Fasnerová, 2012).

4. 2 Odklad povinné školní docházky

Pokud nejsou splněna kritéria školní zralosti a připravenosti, která jsou zmíněna výše, je žádoucí uvažovat o odkladu povinné školní docházky. Odklad povinné školní docházky je základním postupem ve prospěch dítěte. Dává mu čas, aby zralost jeho nervové soustavy postoupila a aby se mohlo začlenit úspěšně mezi své spolužáky (J. Petrová In E. Šmelová et al., 2013).

Každý rok poměrně velkému množství dětí bývá odložena školní docházka o jeden rok z důvodu školní nezralosti. Nezralosti nejen fyzické a sociální, kdy dítě bývá ještě příliš hravé, ale také psychické, kdy jsou nezralé zejména funkce důležité pro výuku čtení, psaní

a počítání. Především jde o funkce, které je možno snadno rozvíjet a podporovat běžnými nenáročnými cvičeními a hrami. Jedná se o funkce smyslového vnímání zrakového, sluchového, jemné a hrubé motoriky, paměti a pozornosti, myšlení a řeči (H. Žáčková, D. Jucovičová, 2007).

Jestliže zákonní zástupci dítěte uvažují o odkladu povinné školní docházky ještě před zápisem, protože dítě není dostatečně fyzicky, psychicky, emocionálně či sociálně vyspělé pro vstup do základní školy, je vhodné, aby s sebou k zápisu vzali posouzení zralosti z pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogického centra nebo od pediatra. Zákonní zástupci musí odevzdat žádost o odklad povinné školní docházky řediteli základní školy nejpozději do 31. května kalendářního roku. Na základě žádosti o odklad povinné školní docházky, kterou vyplňuje zákonný zástupce dítěte, ředitel školy žádost posoudí a pošle zákonným zástupcům písemné rozhodnutí o odkladu povinné školní docházky (J. Kropáčková, 2012).

Kromě již zmíněných specialistů mohou rovněž doporučit odklad povinné školní docházky zákonným zástupcům učitelky z mateřských škol a u zápisu do první třídy učitelky elementaristky.

J. Kropáčková (2012) uvádí, že pediatr zve dítě na pravidelné preventivní prohlídky, kde sleduje jeho celkový tělesný vývoj. Špatný zdravotní stav, např. dítě je po náročné operaci, bývá často a dlouhodobě nemocné, imunitně oslabené, spěje k odkladu povinné školní docházky.

V pedagogicko-psychologické poradně vyšetřuje psycholog celkovou úroveň dítěte, současnou mentální úroveň odpovídající věku, poradí možnosti vývoje po stránce tělesné, rozumové a citové, doporučí vhodný způsob výchovy a různé metody, jak působit na dítě (K. Rýdl, 1993).

Závěrečné rozhodnutí je však na zákonných zástupcích, kteří nemusí respektovat názory ostatních profesionálů k doporučení odkladu povinné školní docházky jejich dítěte. Pro mnohé rodiče se stává ponížením, že jejich dítě není dostatečně zralé či připravené do školy, myslí si, že určitým způsobem vybočuje od normálu, a aby dokázali, že je jejich dítě v pořádku, do školy ho i přes doporučení k odkladu dají. Bohužel se dítě ve škole pouze trápí, je nešťastné, nestíhá tempo s ostatními spolužáky, stresuje se, ve všem je pozadu, vše mu dlouho trvá. Nejen dítěti, ale také jeho rodičům přibude spousta práce navíc, kterou by doma s prodlevou jednoho roku možná vůbec nemuseli absolvovat.

Dítěti může být doporučen odklad povinné školní docházky dle § 37 (1) zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) nejdéle po dobu dvou let. K zápisu se však musí dostavit pokaždé.

Z. Matějček (2005, s. 179) uvádí, že: „*Dítě by mělo být vyučováno na úrovni, která odpovídá jeho současné intelektové vyspělosti – nemělo by být přetěžováno, ale nemělo by být ani podstimulováno a podhodnoceno. Jinak totiž nejen že jeho duševní kapacita není patřičně využita, ale (což je horší) není ani patřičně rozvíjena – takže dítě je vlastně zanedbáváno.*“

Nesmí se zapomínat na to, že každý člověk je individuální, jedinečná a neopakovatelná osobnost. Nemohou se tedy shrnout takové poučky a pravidla, která by stejně platila pro všechny. Může se ale konstatovat, že tytéž věci mohou platit u více případů, ba dokonce u většiny.

I když je práce s dítětem, které má odklad povinné školní docházky, jev komplexní, vždy je třeba si uvědomit, z jakého důvodu byl odklad dítěti doporučen a udělen, a zaměřit se na správnou oblast vhodnou ke zlepšení a nápravě. Proto musí být také učitelka v mateřské škole dobrým diagnostikem a být vybavena takovými kompetencemi, aby bylo možné všechny tyto procesy úspěšně realizovat a dosáhnout výchovných i vzdělávacích pokroků. Jestliže dítě s odkladem povinné školní docházky nenavštěvuje mateřskou školu, je odpovědnost za dobrý začátek dítěte do školy zcela na rodičích. Ti by měli dítěti pomoci překonat nedostatky v jednotlivých oblastech školní zralosti a připravenosti. Je potřeba rozvíjet duševní vlastnosti a schopnosti, cvičit vytrvalost a samostatnost, trénovat soustředění pozornosti nebo posilování pohybových dovedností, ke kterým existuje celá řada cvičení a odborné literatury (J. Petrová In E. Šmelová et al., 2013).

Nakonec je třeba dodat, že rodiče, kteří požádali o odklad povinné školní docházky pro své dítě, by měli počítat s tím, že odklad není žádným ulehčením od povinností, ale je určitým závazkem vůči dítěti, kdy se mu během roku musí naplno věnovat, pomáhat jeho obtíže překonat a dohnat prozatím postrádající předpoklady k přijetí k primárnímu vzdělávání.

4. 2. 1 Dodatečný odklad povinné školní docházky

Existuje také možnost dodatečného odkladu povinné školní docházky v průběhu prvního pololetí školního roku, kdy žák nastoupil do první třídy, ale nezvládá školní

povinnosti na dostatečné úrovni, selhává v řadě činností. Po projednání situace se zákonnými zástupci se může vrátit zpět do mateřské školy. Nicméně se žák cítí frustrovaný, zarmoucený, sklíčený, méněcenný, snížilo se mu sebepojetí, ztratil veškerou motivaci ke škole, a nakonec bude muset znovu absolvovat zápis do první třídy, aby se zjistila školní zralost a připravenost po uplynulém roce.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) § 37 (3) uvádí, že:

„Pokud se u žáka v prvním roce plnění povinné školní docházky projeví nedostatečná tělesná nebo duševní vyspělost k plnění povinné školní docházky, může ředitel školy se souhlasem zákonného zástupce žákovi dodatečně v průběhu prvního pololetí školního roku odložit začátek plnění povinné školní docházky na následující školní rok.“

V novém školním roce se však žák do školy nemusí těšit jako v předchozím roce. Je zde pravděpodobné, že nebude mít mezi svými spolužáky žádné kamarády, v novém kolektivu bude terčem posměchu, protože ostatní vědí, že už jednou do první třídy nastoupil, což mu může přivodit i celoživotní psychický handicap. Pro žáka se stane docházka do první třídy, do které nebude chodit rád, vysoce stresující situací a tento stres mu může vyvolat i některé další psychosomatické poruchy zdraví. Mohou se projevit symptomy, jako jsou bolesti břicha, hlavy, zvracení, pmočování, průjem, které o víkendu, prázdninách či jiných volných dnech, kdy dítě nemusí jít do školy, vymizí, jelikož se tyto zdravotní problémy odvíjejí od psychiky žáka. Dítě je vystaveno svým okolím psychickému tlaku, který může vést až k psychosociálním problémům, jako je školní fobie, porucha příjmu potravy, poruchy chování apod.

Z. Matějček (2005) se také zabývá problematikou odkladu povinné školní docházky. Tvrdí, že chlapci na přelomu předškolního a školního věku nevyspívají tak rychle jako dívky. Z toho vyplývá, že u chlapců je větší pravděpodobnost školního neúspěchu. Právě zajištění úspěšného zahájení školní docházky je pro žáka velmi podstatné z hlediska kladného vztahu ke škole a motivace i do dalších let. Odklad povinné školní docházky je v určitých případech nutný a žádoucí, jelikož má dítě ještě v průběhu roku čas fyzicky i psychicky dozrát.

Při zpracování teoretické části předkládané diplomové práce vyplynula témata, která nás zaujala. V další kapitole se podrobněji zabýváme konkrétní realizací tradičního a netradičního zápisu se všemi činnostmi, které děti předškolního věku musely plnit, s jejich vyhodnocením. Úrovně zkoumaných oblastí jsou doplněny tabulkami a grafy vytvořenými v programu Microsoft Office Excel.

5 Realizace zápisu k primárnímu vzdělávání

Byly zkoumány zápisy na dvou různých školách z odlišného prostředí. Tradiční zápis byl uskutečněn v lednu 2014 ve venkovské škole. Je zde zaměstnáno 24 pedagogických pracovníků. Jedná se o malou plně organizovanou školu, která funguje i s mateřskou školou. Na 1. a 2. stupeň nastoupilo k datu 1. 9. 2014 celkem 174 žáků.

Netradiční zápis byl realizován v únoru 2014 v městské sídlištní základní škole. Pracuje zde 66 pedagogických pracovníků. Celkový počet žáků na 1. a 2. stupni je 938. Mateřská škola k této základní škole patří také. Počty žáků mají tendenci se každým rokem zvyšovat, jak je uvedeno ve výroční zprávě školy. Nejedná se jen o nově přihlášené předškoláky, jejichž spádová škola je jiná, ale i o žáky přestupující v době studia z jiných základních škol.

5.1 Tradiční zápis ve venkovské základní škole

Tradiční zápis, který vedly dvě učitelky elementaristky, proběhl v první třídě základní školy. Zástupkyně ředitelky zaujímal roli fotografa. První třída byla vyzdobena výtvary žáků a nástěnnými plakáty, potichu hrála relaxační a uklidňující hudba. K zápisu se dostavilo 22 předškolních dětí alespoň s jedním rodičem. Avšak ve většině případů dorazili s dítětem oba rodiče, někdy dokonce i sourozenec nebo babička dítěte. Rodič odevzdal rodný list dítěte učitelce, která podle rodného listu vyplnila údaje do spisové složky k přijetí žáka k základnímu vzdělávání včetně odkladu a dodatečného odkladu povinné školní docházky (viz Příloha č. 5). Během diagnostikování dítěte učitelkou elementaristkou, rodič vyplňoval důležité formuláře: zápisní list (viz Příloha č. 6), dotazník školní zralosti k zápisu do první třídy (viz Příloha č. 7), prohlášení, že veškeré okolnosti spojené se školní docházkou bude vyřizovat rodič / zákonný zástupce (viz Příloha č. 8), v určitých případech bylo nutné vyplnit i žádost o odklad povinné školní docházky (viz Příloha č. 9). Dále rodič dostal informace k posouzení školní zralosti a připravenosti dítěte (viz Příloha č. 10), informace o možnosti odkladu povinné školní docházky (viz Příloha č. 11). Po vyplnění formulářů mohl rodič sledovat a fotografovat, případně natáčet dítě při zápisu.

Při příchodu do třídy si každé dítě vylosovalo obrázek s číslem, podle kterého rodiče zjistili na webových stránkách školy druhý den po zápisu výsledek přijímacího řízení, zda dítě

bylo či nebylo přijato k primárnímu vzdělávání. Cílem zápisu bylo posuzování školní zralosti a připravenosti po stránce kognitivní, somatické, sociální a emoční.

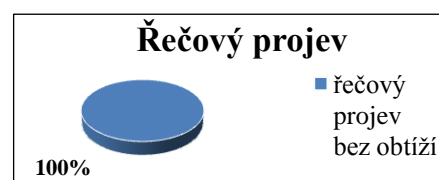
V **psychické oblasti** rozvoje osobnosti dítěte se sledoval řečový projev dítěte, znalost jména a příjmení, bydliště, pamětné osvojení básně nebo písně, udržení pozornosti, napodobení věty psacím písmem, obkreslení skupiny teček, rozlišení geometrických tvarů, pojmenování číslic, seřazení číslic vzestupně, poznání barev, kresba lidské postavy, podpis tiskacím písmem.

Nejprve pedagožka navázala přirozený kontakt s dítětem, seznámila se s ním, dítě se představilo, ptala se ho na základní informace týkající se bydliště, sourozence, docházky do mateřské školy, kamaráda, oblíbené hračky, domácího mazlíčka, legračního nebo zajímavého zážitku, pohádkových postav. Po tomto uvítacím rozhovoru dítě zazpívalo známou píseň nebo předneslo báseň. Následovalo opakování slov *šnek, zebra, žížala, sysel, řetěz, čočka, čokoláda* po učitelce, napodobení psacího písma *Iso in vy*, obkreslení deseti teček, překreslení podle vzoru a pojmenování geometrických tvarů, pojmenování číslic na kartách od nuly do pěti, seřazení těchto číslic od nejmenší po největší, rozlišení barev, kresba lidské postavy nejlépe mužské, napsání jména tiskacím písmem.

Řečový projev všech dětí byl plynulý, bez zadržávání, bez znaků koktavosti, bez překotného vyjadřování, děti dokázaly vyprávět poutavý děj příběhu, pohádky nebo zážitku. Dokázaly vést krátký souvislý dialog s učitelkou, odpovídaly smysluplně na její otázky jednoduchými větami, výjimečně souvětím, rozuměly obsahu těchto otázek, udržely pozornost při řízeném rozhovoru po celou dobu i spontánní kontakt s učitelkou. Slovní zásobu měly přiměřenou věku.

Řečový projev	Četnost	%
řečový projev bez obtíží	22	100
celkem	22	100

Tabulka 1 Řečový projev

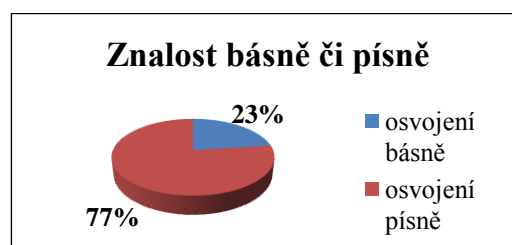
Graf 1 Řečový projev

Všechny děti měly pamětně osvojeny text básně, který samostatně přednesly, nebo měly pamětně osvojeny text a melodii písně, kterou samostatně zazpívaly přiměřeně správnou

intonací. Výběr básně i písně odpovídal věku a individuálním zvláštnostem dítěte. Jedno dítě se dívalo při zpěvu dolů a pořád si hrálo v lavici se svými prsty. Pět dětí recitovalo básně, sedmnáct dětí zpívalo píseň. Nejoblíbenější písní byla *Skákal pes přes oves*, kterou děti zpívaly nejčastěji.

Znalost básně či písně	Četnost	%
osvojení básně	5	23
osvojení písně	17	77
celkem	22	100

Tabulka 2 Znalost básně či písně

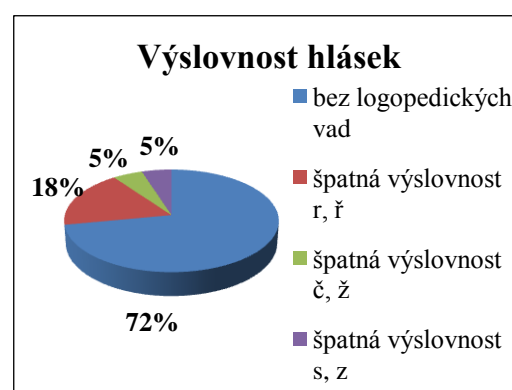

Graf 2 Znalost básně či písně

Výslovnost hlásek byla přiměřena vývojovému období dětí bez logopedických vad u šestnácti předškoláků. U čtyř dětí se však objevil problém s výslovností písmen *r, ř*. Jedno z nich mělo otce anglické národnosti, s kterým hovořilo anglicky, což mohlo mít za následek jeho špatné výslovnosti právě těchto hlásek. Jedno dítě nebylo schopno správně vyslovit hlásky *č, ž*. Další dítě nevyslovilo hlásky *s, z*, logopeda navštěvovalo pravidelně.

Výslovnost hlásek	Četnost	%
bez logopedických vad	16	72
špatná výslovnost <i>r, ř</i>	4	18
špatná výslovnost <i>č, ž</i>	1	5
špatná výslovnost <i>s, z</i>	1	5
celkem	22	100

Tabulka 3 Výslovnost

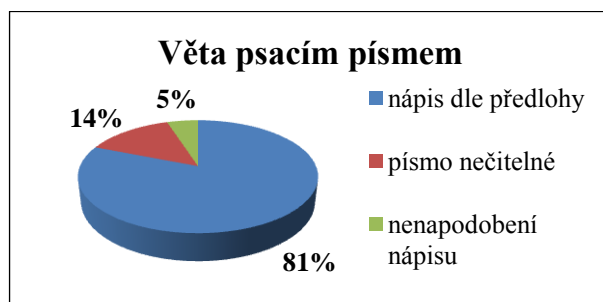

Graf 3 Výslovnost

Osmnáct dětí napodobilo nápis psacím písmem dostatečně dobře čitelně dle předlohy. U tří dětí nebylo písmo vůbec čitelné, jedno dítě dokonce odmítlo napodobit tuto větu. Při psaní a posléze kreslení učitelka kontrolovala také špetkový úchop tužky.

Věta psacím písmem	Četnost	%
nápis dle předlohy	18	81
písmo nečitelné	3	14
nenapodobení nápisu	1	5
celkem	22	100

Tabulka 4 Věta psacím písmem

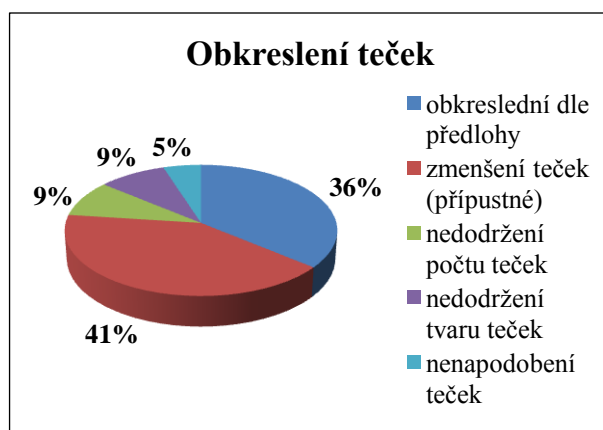

Graf 4 Věta psacím písmem

Osmdesát dětí obkreslilo skupinu deseti teček dle předlohy ve stejném počtu i tvaru, 9 dětí provedlo zmenšení, což však bylo přípustné. Dvě děti nedodržely počet teček, dvě děti nedodržely tvar teček. Jedno dítě zcela nenapodobilo předlohu, nakreslilo vodorovnou řadu dvanácti teček.

Obkreslení teček	Četnost	%
obkreslení dle předlohy	8	36
zmenšení teček (přípustné)	9	41
nedodržení počtu teček	2	9
nedodržení tvaru teček	2	9
nenapodobení teček	1	5
celkem	22	100

Tabulka 5 Obkreslení teček

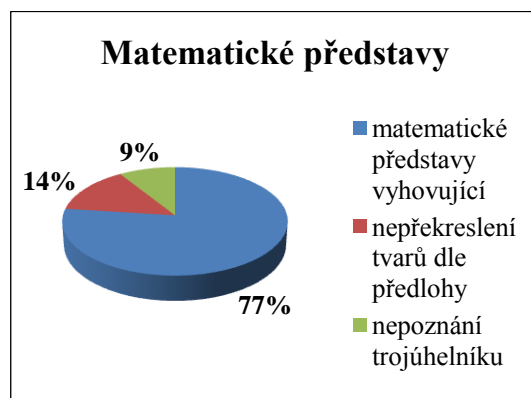

Graf 5 Obkreslení teček

Sedmnáct dětí překreslilo geometrické tvary dle předlohy, správně pojmenovalo čtverec, obdélník, kruh a trojúhelník. Děti poznaly rozdíl mezi malým červeným čtvercem a velkým zeleným čtvercem. Tři děti nazvaly čtverec kolečkem a nedokázaly geometrické tvary překreslit správně. Dvě děti nepoznaly trojúhelník. Všechny děti poznaly a pojmenovaly tištěné číslice od nuly do pěti, dokázaly je seřadit od nejmenší po největší. Učitelka se ptala, kterou známku by chtělo dítě ve škole dostávat často a kterou naopak vůbec ne, co znamená, když má člověk nula bonbonů.

Matematické představy	Četnost	%
matematické představy vyhovující	17	77
nepřekreslení tvarů dle předlohy	3	14
nepoznání trojúhelníku	2	9
celkem	22	100

Tabulka 6 Matematické představy

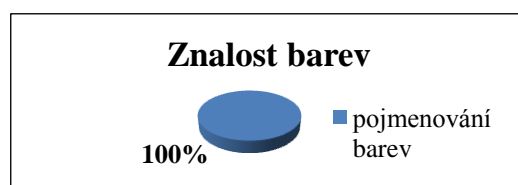

Graf 6 Matematické představy

Rozlišení a pojmenování všech základních i doplňkových barev na pastelkách nedělalo obtíže žádnému dítěti.

Znalost barev	Četnost	%
pojmenování barev	22	100
celkem	22	100

Tabulka 7 Znalost barev

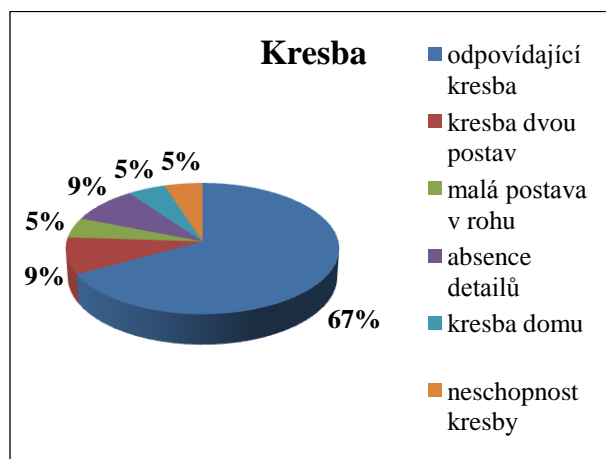

Graf 7 Znalost barev

Patnáct dětí mělo osvojeno požadované návyky při kresbě. Děti kreslily postavu člověka tzv. syntetickým způsobem, čili nakreslily postavu i s detaily. Postava měla hlavu, trup, končetiny. Hlava byla s trupem spojena krkem, hlava nebyla větší než trup, ruce měly pět prstů, postava měla vlasy, oči, nos, ústa, uši, oblečení. Na chodidlech nechyběly boty. Některé postavy měly nakresleny i obočí a řasy. Děti používaly barevné pastelky, kreslily záměrně a uplatňovaly vizuomotoriku. Dvě děti nakreslily ke své postavě ještě kamaráda. Ne všechny děti kreslily postavu uprostřed výkresu po celém formátu A4. Jedno dítě nakreslilo přes celou stranu slunce, teprve pak nakreslilo malou postavu do rohu. Jiné dítě nakreslilo hlavu větší než trup, žádné ruce, žádné detaily v obličeji ani na hlavě, oblečení a boty také chyběly. Další dítě nakreslilo hlavu stejně velkou jako trup, končetiny bez prstů, v obličeji pouze oči, žádné oblečení a boty. Jeden chlapec odmítl kreslit lidskou postavu, místo postavy nakreslil dům. Dívka, která se po celou dobu zápisu nebyla schopna odloučit od matky, vůbec nespolupracovala, plakala, kresbu chtěla předkreslit matkou. Nakonec ji učitelka nenutila ke kresbě, když matka žádala o odklad povinné školní docházky.

Kresba	Četnost	%
odpovídající kresba	15	67
kresba dvou postav	2	9
malá postava v rohu	1	5
absence detailů	2	9
kresba domu	1	5
neschopnost kresby	1	5
celkem	22	100

Tabulka 8 Kresba

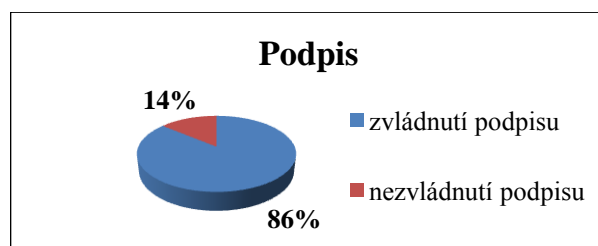

Graf 8 Kresba

Po dokončení kresby postavy devatenáct dětí napsalo své jméno tiskacími písmeny.

Podpis	Četnost	%
zvládnutí podpisu	19	86
nezvládnutí podpisu	3	14
celkem	22	100

Tabulka 9 Podpis

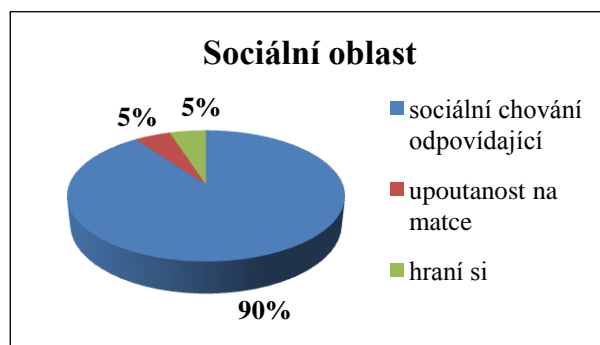

Graf 9 Podpis

V **sociální oblasti** rozvoje osobnosti dítěte dvacet předškoláků přijímalo požadavky a plnilo pokyny učitelky, ochotně spolupracovalo, pracovalo soustředěně, samostatně. Jedno dítě chtělo být neustále u matky. Další dítě si pořád strkalo prsty do pusy nebo si s prsty hrálo v lavici.

Sociální oblast	Četnost	%
sociální chování odpovídající	20	90
upoutanost na matce	1	5
hraní si	1	5
celkem	22	100

Tabulka 10 Sociální oblast

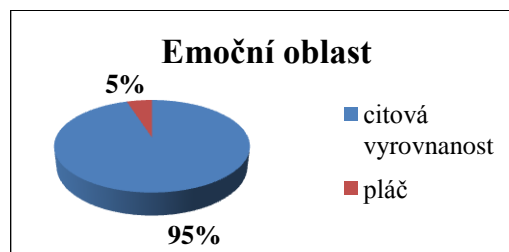

Graf 10 Sociální oblast

V **emoční oblasti** rozvoje osobnosti dítěte se budoucí školáci projevovali citově vyrovnaní, dovedli překonat strach, při dialogu s učitelkou se projevovali klidně, bez vnějšího náznaku psychického napětí. Až na jednu dívku, která většinu času průběhu zápisu plakala.

Emoční oblast	Četnost	%
citová vyrovnanost	21	95
pláč	1	5
celkem	22	100

Tabulka 11 Emoční oblast

Graf 11 Emoční oblast

Po splnění úkolů si každé dítě vybralo nějaký výrobek od starších žáků základní školy a sladkost za odměnu. Následně šlo dítě i s rodičem odevzdat veškeré vyplněné formuláře k ředitelce školy, která s dítětem také krátce pohovořila. S rodičem, který nežádal o odklad povinné školní docházky dítěte, předběžně řešila docházku do družiny, zájmového kroužku nebo zájem o obědy.

5. 2 Netradiční zápis v městské základní škole

Netradiční zápis, ke kterému přišlo 131 dětí, probíhal formou plnění úkolů na stanovištích v jednotlivých třídách školy. Žáci 9. tříd dítě doprovázeli po celou dobu ve škole nebo na něj čekali připraveni ve třídách převlečení za libovolné pohádkové postavy. Na závěr ho doprovodili k učitelkám elementaristkám. U vstupu dítě dostalo kartu na razítka za splnění jednotlivých úkolů (viz Příloha č. 13). Jednalo se o následující stanoviště: malířská dílna, stavitelská dílna, puzzle, šňěrování – uzlování, hopsa - hejsa, přímá trefa, počítače.

V malířské dílně děti překreslovaly skupinu deseti teček a kreslily dětskou postavu.

Ve stavitelské dílně děti dostaly různé geometrické tvary vystříhané z barevných papírů, které používaly k lepení libovolného ornamentu nebo obrázku.

Na stanovišti puzzle děti skládaly jednotlivé díly obrázku k sobě, jednalo se o obrázky pohádek, které byly výsledkem činnosti.

Na stanovišti šňěrování – uzlování děti musely zavazovat tkaničky na hadrovém panákovu a vázat uzly podle vzoru, který mu předváděl žák v roli pohádkové postavy.

Stanoviště hopsa – hejsa obnášelo skákání v pytlích přes celou třídu, chůzi po rovné čáře.

Na stanovišti přímá trefa si děti vyzkoušely hod míčem sedmkrát do košíku a následně chytání míče od sedmi trpaslíků.

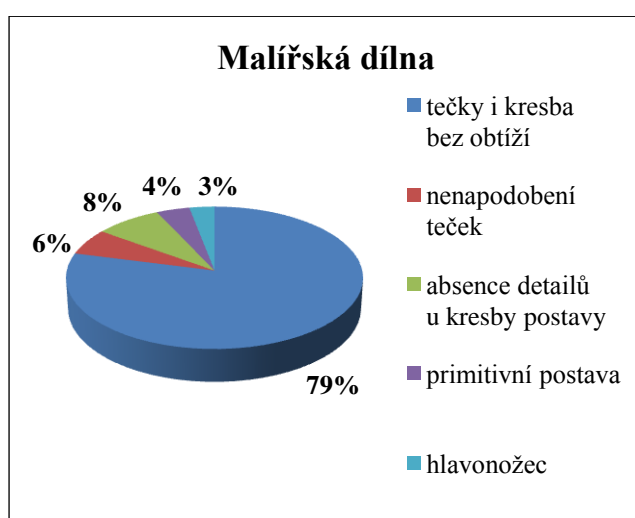
Na počítačovém stanovišti děti předváděly, jak dokážou manipulovat s počítačem.

Po absolvování těchto úkolů přišlo dítě s rodičem do třídy, ve které s dítětem pedagožky dále pracovaly. Zapsaly si jeho jméno a příjmení, datum narození podle rodného listu do Spisové složky (viz Příloha č. 14). Rodič mezitím vyplňoval stěžejní formuláře: žádost o přijetí k základnímu vzdělávání (viz Příloha č. 15), zápisní list (viz Příloha č. 16), případně žádost o odklad povinné školní docházky (viz Příloha č. 17). Učitelky elementaristky s dítětem navázaly kontakt, při kterém se zaměřily na jeho řečový projev a výslovnost jednotlivých hlásek. Následně dítěti ukazovaly obrázky známých pohádek. Dítě hádalo, o kterou pohádku se jedná. Také se učitelky zajímaly o znalost barev, číslic, zvířat, písmen, počet teček.

První stanoviště malířská dílna se jevila pro 103 dětí bez obtíží. Děti napodobily skupinu teček a postavu nakreslily tzv. syntetickým způsobem. Osm dětí nenapodobilo tečky, výsledek vypadal spíše jako čmárání. U jedenácti dětí chyběly určité části postavy, především se jednalo o detaily v obličejí a na hlavě, například nos, uši. Pět dětí nakreslilo primitivní postavu bez krku a chodidel. Čtyři děti nakreslily hlavonožce.

Malířská dílna	Četnost	%
tečky i kresba bez obtíží	103	79
nenapodobení teček	8	6
absence detailů u kresby postavy	11	8
primitivní postava (bez krku a chodidel)	5	4
hlavonožec	4	3
celkem	131	100

Tabulka 12 Malířská dílna

Graf 12 Malířská dílna

Na druhém stanovišti stavitelská dílna dětí ve většině případů z geometrických tvarů leply dům. Výjimečně tvořily stromy, auto nebo zvíře. Úkol splnily všechny děti.

Stavitelská dílna	Četnost	%
lepení z geometrických tvarů	131	100
celkem	131	100

Tabulka 13 Stavitelská dílna

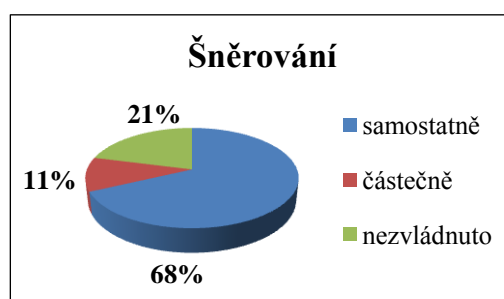

Graf 13 Stavitelská dílna

Třetí stanoviště šněrování – uzlování činilo dětem velké problémy. Tkaničku si zvládlo zavázat samostatně pouze osmdesát devět dětí, čtrnáct dětí částečně a dvacet osm dětí úkol zcela nezvládlo.

Šněrování	Četnost	%
samostatně	89	68
částečně	14	11
nezvládnuto	28	21
celkem	131	100

Tabulka 14 Šněrování

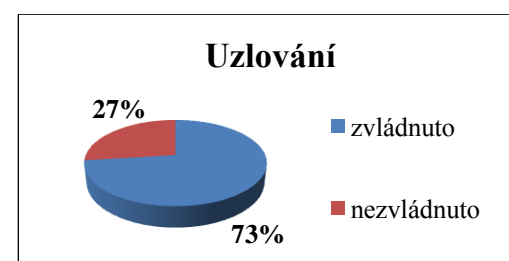

Graf 14 Šněrování

Uzel podle nápoředy dokázalo napodobit devadesát šest dětí. Ostatním dětem po chvílce došla trpělivost a na úkolu už odmítly dále pracovat.

Uzlování	Četnost	%
zvládnuto	96	73
nezvládnuto	35	27
celkem	131	100

Tabulka 15 Uzlování

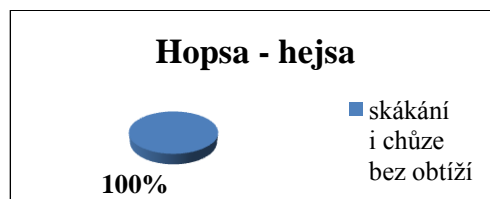

Graf 15 Uzlování

Čtvrté stanoviště hopsa – hejsa naopak dětem žádné problémy nečinilo. Disciplínu zvládly všechny děti, úkol je bavil. Chůze dětí byla plynulá a celkově koordinovaná s přirozenými pohyby paží.

Hopsa - hejsa	Četnost	%
skákání i chůze bez obtíží	131	100
celkem	131	100

Tabulka 16 Hopsa – hejsa

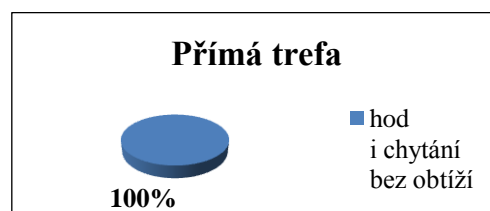

Graf 16 Hopsa - hejsa

Na pátém stanovišti přímá trefa se děti strefily míčem nejméně čtyřikrát, míč chytily minimálně pětkrát. Házet a chytat míč zvládaly spolehlivě, samostatně. Úkol splnily všechny děti.

Přímá trefa	Četnost	%
hod i chytání bez obtíží	131	100
celkem	131	100

Tabulka 17 Přímá trefa

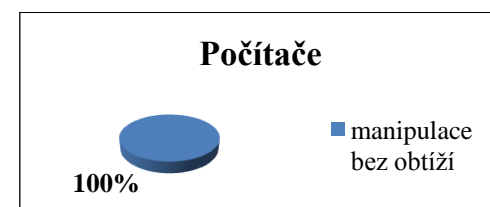

Graf 17 Přímá trefa

Šesté stanoviště seznámení s počítačem děti nadchlo, všichni dokázali s počítačem manipulovat bez problému. Jejich úkolem bylo počítačovou myší přetáhnout pět jablek ze stromu do košíku pod stromem.

Počítače	Četnost	%
manipulace bez obtíží	131	100
celkem	131	100

Tabulka 18 Počítače

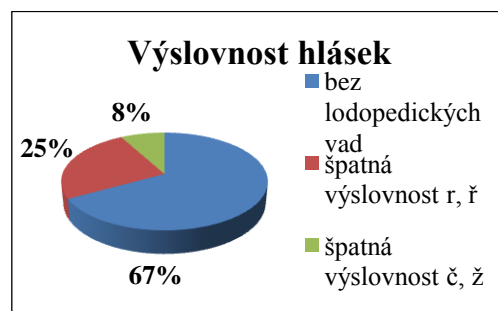

Graf 18 Počítače

Při rozhovoru s učitelkami třicet dva dětí nedokázalo vyslovit hlásky *r*, *ř*, jedenáct dětí mělo problém s hláskami *č*, *ž*. Výslovnost ostatních dětí byla bez logopedických vad.

Výslovnost hlásek	Četnost	%
bez logopedických vad	88	67
špatná výslovnost r, ř	32	25
špatná výslovnost č, ž	11	8
celkem	131	100

Tabulka 19 Výslovnost hlásek

Graf 19 Výslovnost hlásek

Kontakt s učitelkou navázaly děti spontánně, byly schopné odpovídat na otázky, plnit příkazy bez dopomoci s výjimkou čtyř dětí, které se styděly, a učitelka s nimi musela jednat pomalu, taktně, citlivě.

Reakce při rozhovoru	Četnost	%
přiměřenost	127	97
stydlivost	4	3
celkem	131	100

Tabulka 20 Reakce při rozhovoru

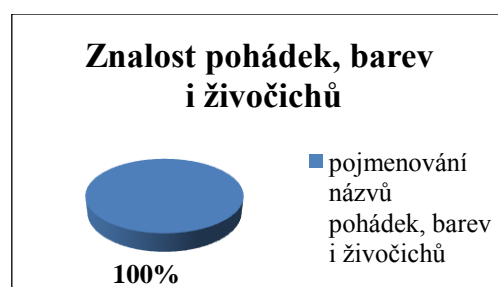

Graf 20 Reakce při rozhovoru

Obrázky pohádek poznaly všechny děti, jednalo o pohádky *O Šípkové Růžence*, *O Popelce*, *O Červené Karkulce*, *O Budulínkovi*, *O Sněhurce a sedmi trpasličích*, *O Perníkové chaloupce*. Barvy znaly všechny děti. Živočichy poznaly všechny děti bez problému. Jednalo se o domácí zvířata, například *pes*, *kočka*, *ovce*, *kůň*, *prase* nebo exotická zvířata, například *žirafa*, *slon*, *zebra*, *medvěd*, *lev*, *tygr*.

Znalost pohádek, barev i živočichů	Četnost	%
pojmenování názvů pohádek, barev i živočichů	131	100
celkem	131	100

Tabulka 21 Znalost pohádek, barev i živočichů

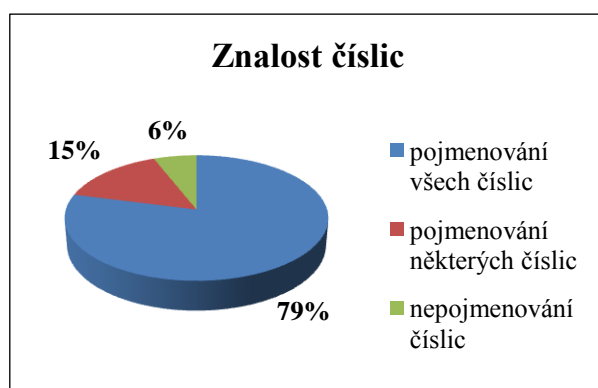

Graf 21 Znalost pohádek, barev i živočichů

Dvacet dětí poznalo jen některé číslice, osm dětí nepoznalo číslice vůbec. Ostatní děti si byly v číslicích 1 – 10 jisté.

Znalost číslic	Četnost	%
pojmenování všech číslic	103	79
pojmenování některých číslic	20	15
nepojmenování číslic	8	6
celkem	131	100

Tabulka 22 Znalost číslice

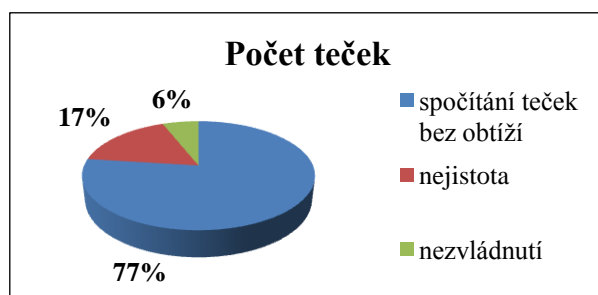

Graf 22 Znalost číslic

V počítání teček si nebylo jistých dvacet dva dětí. Osm dětí nezvládlo počítání teček vůbec. Ostatní děti úkol splnily bez těžkostí.

Počet teček	Četnost	%
spočítání teček bez obtíží	101	77
nejistota	22	17
nezvládnutí	8	6
celkem	131	100

Tabulka 23 Počet teček

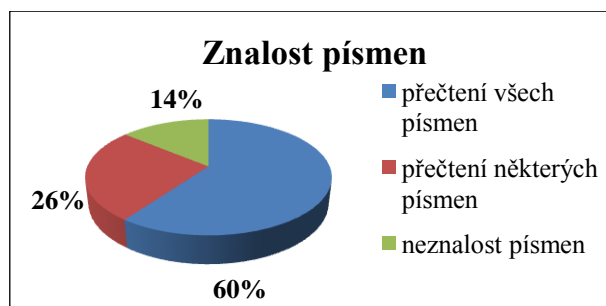

Graf 23 Počet teček

Třicet čtyři dětí přečetlo jen některá písmena, devatenáct dětí nepřečetlo žádné písmeno. Ostatní děti už ovládaly abecedu.

Znalost písmen	Četnost	%
přečtení všech písmen	78	60
přečtení některých písmen	34	26
neznalost písmen	19	14
celkem	131	100

Tabulka 24 Znalost písmen

Graf 24 Znalost písmen

Po splnění všech úkolů na děti čekaly odměny. Děti dostaly rozvrh hodin, trojhrannou tužku, omalovánky, záložku do knihy a výrobek od žáků 2. stupně základní školy. Rodiče si s sebou odnesli desatero rad pro prvňáky a jejich rodiče (viz Příloha č. 18), pozvánku na organizační schůzku rodičů dětí přijatých do první třídy (viz Příloha č. 19). Výsledky o přijetí či nepřijetí dítěte k primárnímu vzdělávání byly zveřejněny o dva dny později na webových stránkách školy.

Rozdíl mezi tradičním a netradičním zápisem je zjevný, avšak oba směřují ke stejnému cíli, a to k přijetí školsky zralých a připravených dětí k primárnímu vzdělávání. Svým způsobem se podílí na posuzování a ověřování školní zralosti.

Z výsledků, které jsme získali při zápisech dětí do první třídy, plyne další kapitola, která nám nabízí na základě ověřených a potvrzených hypotéz závěry empirického výzkumu. Jako stěžejní nás bude zajímat, zda se počet odkladů povinné školní docházky každým rokem zvyšuje, zda jsou děti více zralé a připravené ke školní docházce ve městě nebo na vesnici, zda jsou více školsky zralí a připravení praváci nebo leváci, a v neposlední řadě, zda jsou děti více zralé a připravené, když navštěvují mateřskou školu. Kapitola také obsahuje tabulky a grafy vytvořené v programu Microsoft Office Excel.

6 Výzkumné šetření dětí předškolního věku u zápisu do první třídy

Jelikož se pracovalo se samými údaji a čísly, tento výzkum byl zaměřen na kvantitu, nikoliv do hloubky na kvalitu, vyplynul z toho kvantitativní výzkum založený na vzorku 153 předškolních dětí.

Podle M. Chráska (2007, s. 12): „*Vědecký výzkum v pedagogice lze vymezit jako záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy.*“ Nejdříve se stanovil výzkumný problém, poté se vyslovily a formulovaly nulové a alternativní hypotézy, následovalo testování těchto hypotéz a konečné vyvození závěrů a jejich prezentace (M. Chráska, 2007).

Výzkumným cílem předkládané diplomové práce bylo ověřit a posoudit školní zralost a připravenost dětí předškolního věku při zápisu do první třídy nebo naopak doporučení k odkladu povinné školní docházky. Jednalo se o relační výzkumný problém, jelikož se naše zkoumané problémové otázky formulované do hypotéz týkaly toho, zda mezi zkoumanými jevy existuje nějaký vztah. Zajímalo nás, zda se odklad povinné školní docházky v meziročním srovnání zvyšuje, zda místo bydliště, lateralita či docházka do mateřské školy ovlivňuje školní zralost a připravenost dítěte při nástupu do základní školy.

6.1 Popis výzkumného vzorku

Pětileté nebo šestileté děti, které se dostavily k zápisu do první třídy ve dvou záměrně vybraných školách, se staly výzkumným vzorkem předkládaného pedagogického výzkumu. Celkem se jedná o 153 předškolních dětí.

Základní škola A reprezentuje venkovskou, plně organizovanou základní školu. Tuto školu navštívilo při zápisu k povinné školní docházce dne 28. ledna 2014 celkem 22 předškolních dětí.

Základní škola B představuje městskou, plně organizovanou základní školu, kde se k zápisu do první třídy dostavilo celkem 131 předškolních dětí ve dnech 4. a 5. února 2014.

Již zmíněné základní školy byly vybrány záměrně z toho důvodu, že nás zajímala, jaká je situace při zápisu do prvních tříd v porovnání na vesnici a ve městě.

6. 2 Popis a analýza metod pedagogického výzkumu

Metodou pedagogického výzkumu se stala analýza výkonů předškolních dětí.

Mezi významné metody kvantitativního výzkumu patří statistické metody. Po vyslovení hypotéz je potřeba zvolit ke každé z nich právě jednu statistickou metodu, která se použije při testování těchto hypotéz. U jednoho případu, u první hypotézy jsme využili test dobré shody chí-kvadrát. V ostatních případech, u dalších tří hypotéz, se jednalo o test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční, konkrétně čtyřpolní tabulku.

Test dobré shody chí-kvadrát je test významnosti. Pomocí tohoto testu je možné ověřit, zda se četnosti, které se získaly měřením v pedagogické realitě, liší od četností teoretických, které odpovídají hypotéze nulové, jež je stanovena (M. Chráska, 2007).

Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku je také test významnosti využívaný u případů, ve kterých se rozhoduje a určuje, jestli existuje souvislost čili závislost mezi dvěma pedagogickými jevy, jež byly měřeny (M. Chráska, 2007).

Test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku se skládá ze dvou řádků a dvou sloupců a je specifickým případem právě již zmíněné kontingenční tabulky.

6. 3 Hypotézy pedagogického výzkumu

V první hypotéze byly dosazeny za proměnné roky 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 a celkový počet dětí s odkladem povinné školní docházky z obou uvedených škol. Ve druhé hypotéze se jednalo o počet zralých a připravených dětí, počet nezralých a nepřipravených dětí ve městě a na vesnici. Třetí hypotéza se týkala počtu zralých a připravených praváků a leváků, a také nezralých a nepřipravených praváků a leváků. A konečně za poslední hypotézu jsme dosadili, zda zralé a připravené nebo nezralé a nepřipravené děti chodí či nechodí do mateřské školy.

Na základě formulace výzkumného cíle byly pro samotné výzkumné šetření stanoveny následující čtyři věcné hypotézy:

Hypotéza č. 1: Předpokládáme, že počet dětí s odkladem povinné školní docházky je v meziročním srovnání vyšší.

Hypotéza č. 2: Předpokládáme, že místo bydliště (ve městě či na vesnici) ovlivňuje zralost a připravenost dítěte při nástupu do základní školy.

Hypotéza č. 3: Předpokládáme, že lateralita ovlivňuje zralost a připravenost dítěte při nástupu do základní školy.

Hypotéza č. 4: Předpokládáme, že docházka do mateřské školy ovlivňuje zralost a připravenost dítěte při nástupu do základní školy.

6. 4 Analýza získaných dat

Byl použit test dobré shody chí-kvadrát v jednom případě a test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku u tří případů, jak je popsáno výše. Zmíněné testy významnosti byly využity z důvodu sledování závislosti mezi dvěma pedagogickými jevy, které byly zachyceny pomocí nominálního šetření. Jakmile byla stanovena nulová a alternativní hypotéza, vypočítalo se testové kritérium sloužící k potvrzení či vyvrácení těchto hypotéz. Dále byla porovnávána vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát s kritickou hodnotou testového kritéria chí-kvadrát. Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát nám ukázala rozdíl mezi pozorovanou četností P a očekávanou četností O. Kritická hodnota testového kritéria byla zjištěna podle hladiny významnosti a počtu stupňů volnosti ve statistických tabulkách. Pracovalo se na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, která je typická pro pedagogické výzkumy. Dílčí závěr se vyvodil na základě přijetí či vyvrácení nulové a alternativní hypotézy. Přijetí alternativní hypotézy a vyvrácení nulové hypotézy má však pro statistiku významnější souvislost.

6. 5 Důkazy hypotéz

Výzkumná otázka č. 1: Je počet dětí s odkladem povinné školní docházky v meziročním srovnání vyšší?

Nulová hypotéza H_0 : Četnost dětí s odkladem povinné školní docházky je v roce 2014 stejná v meziročním srovnání.

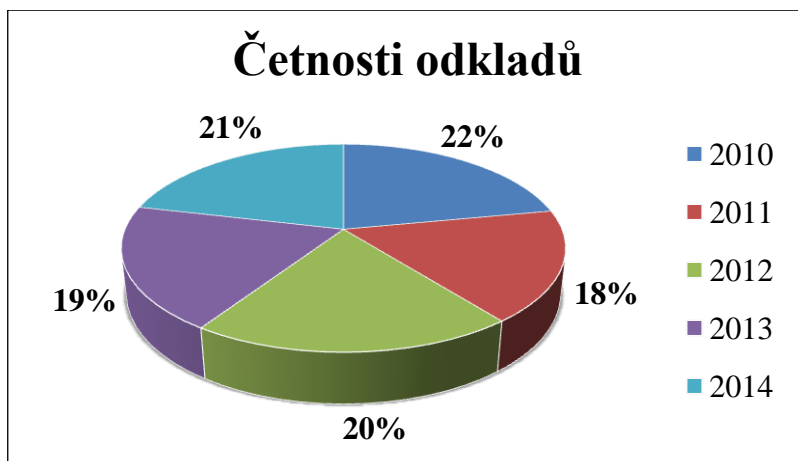
Alternativní hypotéza H_1 : Četnost dětí s odkladem povinné školní docházky je v roce 2014 rozdílná v meziročním srovnání.

Pro dokazování první hypotézy byl použit test dobré shody chí-kvadrát týkající se četností dětí s odkladem povinné školní docházky.

Rok	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P – O	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
2010	33	30	3	9	0,30
2011	26	30	- 4	16	0,53
2012	30	30	0	0	0,00
2013	29	30	- 1	1	0,03
2014	32	30	2	4	0,13
	$\Sigma 150$	$\Sigma 150$			$\Sigma 0,99$

Tabulka 25 Test dobré shody chí-kvadrát týkající se odkladu povinné školní docházky

Do tabulky 25, konkrétně do polí pozorované četnosti P, byly doplněny zjištěné a sečtené počty odkladů z obou výše uvedených škol ze zápisů do prvních tříd v letech 2010 - 2014. Cílem tohoto testu bylo rozhodnout, zda zjištěné rozdíly mezi pozorovanou a očekávanou četností mají pro statistiku nějaký význam. Z tabulky 25 je patrné, že nejvíce odkladů bylo v roce 2010, a tedy u 33 dětí předškolního věku. Nejméně v roce 2011, kdy mělo odklad povinné školní docházky pouze 26 dětí. Celkový počet odkladů v letech 2010 – 2014 na dvou základních školách byl 150. Dále tabulka 25 zobrazuje, že v roce 2012 mělo odklad povinné školní docházky 30 dětí, v roce 2013 29 dětí a naposledy v roce 2014 32 dětí.

Graf 25 Četnosti dětí s odkladem povinné školní docházky

V grafu 25 je zobrazeno procentuální vyjádření odkladů povinné školní docházky v průběhu pěti let. V roce 2010 mělo 22% dětí odklad povinné školní docházky, v roce 2011 18% dětí, v roce 2012 20% dětí, v roce 2013 19% dětí, a závěrem v roce 2014 21% dětí. Nejvíce předškolních dětí mělo odklad povinné školní docházky v roce 2010, a to 22%, nejméně v roce 2011, tedy 18%.

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

$$\chi^2 = 0,99$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát $\chi^2 = 0,99$.

$$f = f - 1$$

$$f = 4$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát má pro hladinu významnosti 0,05 a čtyři stupně volnosti hodnotu $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je menší než kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát. Alternativní hypotézu je tedy možné odmítnout a přijmout nulovou hypotézu.

Dílčí závěr: Nebylo zde prokázáno, že by mezi odklady v jednotlivých pěti letech existoval nějaký rozdíl. Vyplývá tedy, že četnost dětí s odkladem povinné školní docházky je v roce 2014 stejná v meziročním srovnání.

Výzkumná otázka č. 2: Ovlivňuje místo bydliště (ve městě či na vesnici) zralost a připravenost dítěte při nástupu do základní školy?

Nulová hypotéza H_0 : Na četnost zralých a připravených dětí nemá vliv místo bydliště.

Alternativní hypotéza H_1 : Na četnost zralých a připravených dětí má vliv místo bydliště.

Nulovou hypotézu je možno formulovat také následujícím způsobem: Četnost zralých a připravených dětí ve městě je stejná jako na vesnici.

A alternativní hypotézu: Četnost zralých a připravených dětí ve městě je rozdílná než na vesnici.

Pro dokazování druhé hypotézy byl použit test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku týkající se místa bydliště (ve městě či na vesnici).

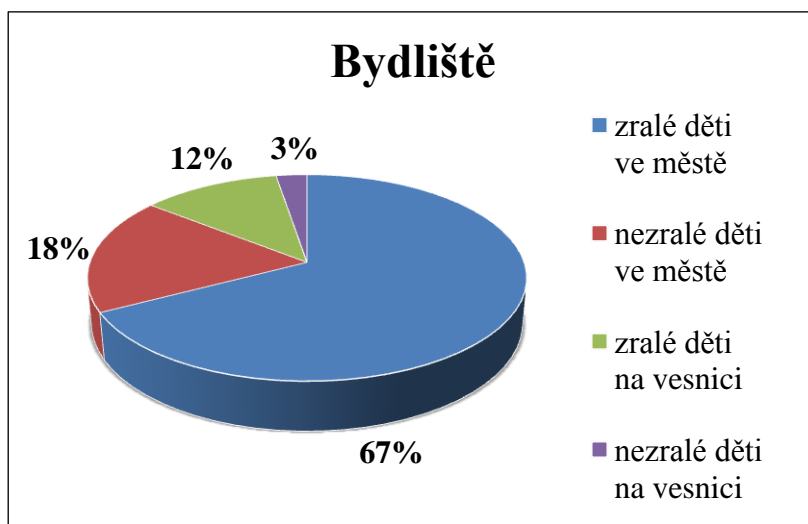
	zralé děti	nezralé děti	Σ
město	103 (103,60)	28 (27,40)	131
vesnice	18 (17,40)	4 (4,60)	22
Σ	121	32	153

Tabulka 26 Test nezávislosti chí-kvadrát týkající se místa bydliště

V tabulce 26 lze vidět, že počet zralých a připravených dětí, které v září roku 2014 nastoupily do prvních tříd Základní školy B, je 103. Právě 28 dětem z města byl doporučen odklad povinné školní docházky. Celkový počet dětí u zápisu v Základní škole B v únoru 2014 zahrnoval 131 dětí.

18 dětí začalo chodit od září 2014 do Základní školy A. 4 vesnickým dětem se nevyhnul odklad povinné školní docházky. Počet 22 shrnuje děti, které se zúčastnily zápisu v Základní škole A v lednu 2014.

Konečný počet zralých a připravených dětí z těchto dvou zmíněných a zkoumaných základních škol tabulka 26 ukazuje 121. Odklady povinné školní docházky se týkaly 32 dětí. Dohromady přišlo k zápisům do Základní školy A a Základní školy B v roce 2014 153 dětí.

Graf 26 Četnosti zralých a nezralých dětí ve městě a na vesnici

Z grafu 26 je patrné, že z celkového počtu 153 dětí u zápisu k povinné školní docházce, bylo 67% zralých a 18% nezralých dětí v Základní škole B. Graf 26 také prezentuje 12% zralých a 3% nezralých dětí v Základní škole A.

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

$$\chi^2 = 0,003 + 0,021 + 0,013 + 0,078 = 0,115$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát $\chi^2 = 0,115$.

$$f = (r - 1) \cdot (s - 1)$$

$$f = 1$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát má pro hladinu významnosti 0,05 a jeden stupeň volnosti hodnotu $\chi_{0,05}^2(1) = 3,841$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je menší než kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát. Alternativní hypotézu je tedy možné odmítnout a přijmout nulovou hypotézu.

Dílčí závěr: Nebylo zde prokázáno, že by mezi zralými a připravenými dětmi z města či vesnice existoval nějaký rozdíl. Vyplývá tedy, že místo bydliště nemá vliv na četnost zralých a připravených dětí.

Výzkumná otázka č. 3: Ovlivňuje laterality zralost a připravenost dítěte při nástupu do základní školy?

Nulová hypotéza H_0 : Na četnost zralých a připravených dětí nemá vliv laterality.

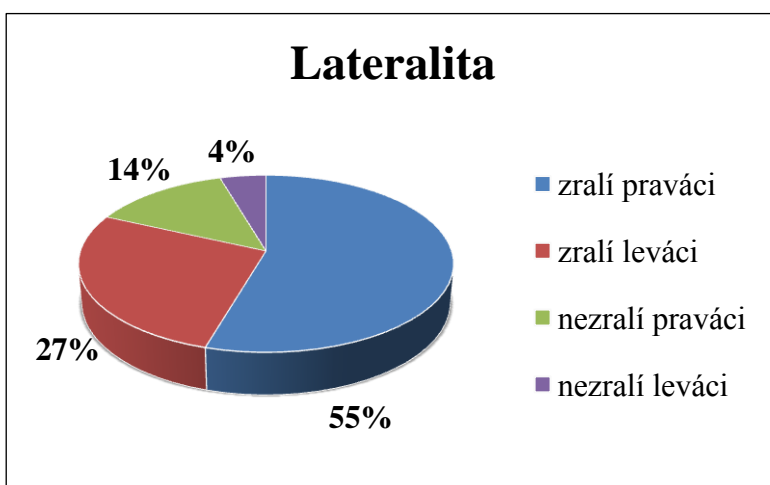
Alternativní hypotéza H_1 : Na četnost zralých a připravených dětí má vliv laterality.

Pro dokazování třetí hypotézy byl použit test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku týkající se laterality.

	praváci	leváci	Σ
zralé děti	12 (12,27)	6 (5,73)	18
nezralé děti	3 (2,73)	1 (1,27)	4
Σ	15	7	22

Tabulka 27 Laterality dětí v Základní škole A

Tabulka 27 se týká praváků a leváků v Základní škole A a jejich školní zralosti a připravenosti. V Základní škole A se zúčastnilo zápisu do první třídy 15 praváků a 7 leváků z celkového počtu 22 dětí. Z tabulky 27 je tedy patrné, že leváků bylo o polovinu méně než praváků. Z celkového počtu 22 dětí bylo zralých a připravených do první třídy 18 dětí, nezralé a nepřipravené byly 4 děti. Přičemž z 15 praváků bylo zralých a připravených do první třídy 12 dětí, a zároveň 3 děti byly nezralé a nepřipravené. Naopak z počtu 7 leváků bylo zralých 6 dětí a nezralé bylo 1 dítě.

Graf 27 Četnosti zralých a nezralých praváků a leváků v Základní škole A

Z grafu 27 je patrné, že z celkového počtu 22 dětí u zápisu k povinné školní docházce v Základní škole A, bylo 55% zralých praváků a 27% zralých leváků. Graf 27 také prezentuje 14% nezralých praváků a 4% nezralých leváků.

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

$$\chi^2 = 0,006 + 0,013 + 0,027 + 0,057 = 0,103$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát $\chi^2 = 0,103$.

$$f = (r - 1) \cdot (s - 1)$$

$$f = 1$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát má pro hladinu významnosti 0,05 a jeden stupeň volnosti hodnotu $\chi_{0,05}^2(1) = 3,841$.

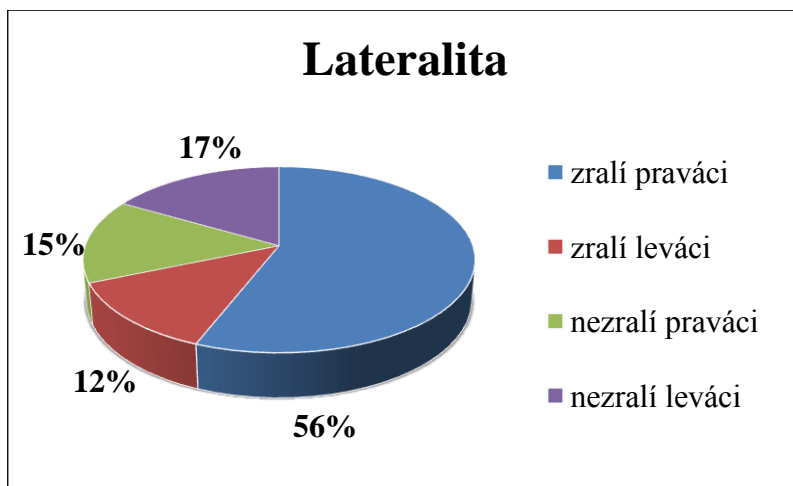
Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je menší než kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát. Alternativní hypotézu je tedy možné odmítnout a přijmout nulovou hypotézu.

Dílčí závěr: V Základní škole A nebylo prokázáno, že by mezi zralými a připravenými praváky a leváky existoval nějaký rozdíl. Vyplývá tedy, že lateralita nemá vliv na četnost zralých a připravených dětí.

	praváci	leváci	Σ
zralé děti	84 (83,34)	19 (19,66)	103
nezralé děti	22 (22,66)	6 (5,34)	28
Σ	106	25	131

Tabulka 28 Lateralita dětí v Základní škole B

Tabulka 28 se týká praváků a leváků v Základní škole B a jejich školní zralosti a připravenosti. V tabulce 28 je zobrazeno 106 praváků a 25 leváků z celkového počtu 131 dětí, což ukazuje opět velkou převahu praváků. Z tohoto celkového počtu 131 dětí bylo zralých a připravených do první třídy 103 dětí a nezralých a nepřipravených 28 dětí. Přičemž ze 106 praváků bylo zralých a připravených do první třídy 84 dětí, a zároveň 22 dětí nezralých a nepřipravených. Naopak z počtu 25 leváků bylo zralých 19 dětí a nezralých 6 dětí.

Graf 28 Četnosti zralých a nezralých praváků a leváků v Základní škole B

Z grafu 28 je patrné, že z celkového počtu 131 dětí u zápisu k povinné školní docházce v Základní škole B, bylo 56% zralých praváků a 12% zralých leváků. Graf 28 také prezentuje 15% nezralých praváků a 17% nezralých leváků.

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

$$\chi^2 = 0,005 + 0,022 + 0,019 + 0,082 = 0,128$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát $\chi^2 = 0,128$.

$$f = (r - 1) \cdot (s - 1)$$

$$f = 1$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát má pro hladinu významnosti 0,05 a jeden stupeň volnosti hodnotu $\chi_{0,05}^2(1) = 3,841$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je menší než kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát. Alternativní hypotézu je tedy možné odmítnout a přijmout nulovou hypotézu.

Dílčí závěr: V Základní škole B nebylo prokázáno, že by mezi zralými a připravenými praváky a leváky existoval nějaký rozdíl. Vyplývá tedy, že lateralita nemá vliv na četnost zralých a připravených dětí.

Výzkumná otázka č. 4: Ovlivňuje docházka do mateřské školy zralost a připravenost dítěte při nástupu do základní školy?

Nulová hypotéza H_0 : Na četnost zralých a připravených dětí nemá vliv docházka do mateřské školy.

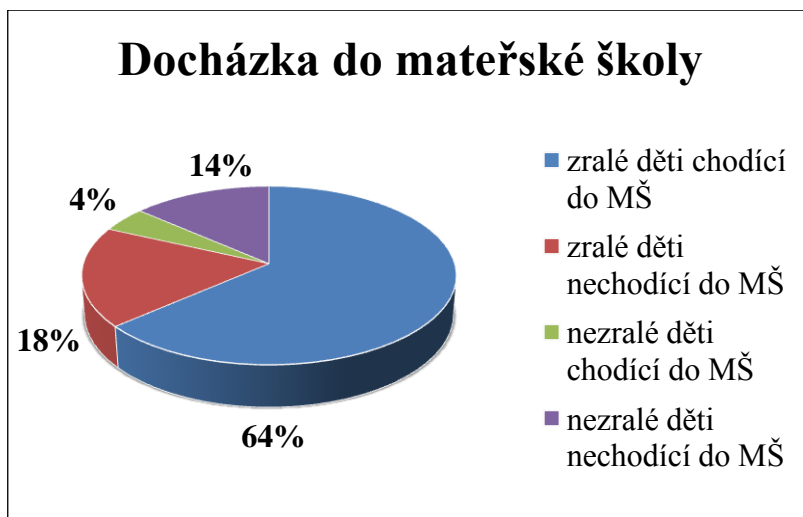
Alternativní hypotéza H_1 : Na četnost zralých a připravených dětí má vliv docházka do mateřské školy.

Pro dokazování čtvrté hypotézy byl použit test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku týkající se docházky do mateřské školy.

	chodí do MŠ	nechodí do MŠ	Σ
zralé děti	14 (12,27)	4 (5,73)	18
nezralé děti	1 (2,73)	3 (1,27)	4
Σ	15	7	22

Tabulka 29 Docházka do mateřské školy v Základní škole A

Tabulka 29 se týká předškoláků Základní školy A a jejich docházky do mateřské školy. V tabulce 29 je zobrazeno 15 dětí předškolního věku chodících do mateřské školy a 7 dětí nechodících do mateřské školy z celkového počtu 22 dětí. Z tohoto celkového počtu 22 dětí bylo zralých a připravených do první třídy 18 dětí a nezralé a nepřipravené byly 4 děti. Přičemž z 15 dětí navštěvujících mateřskou školu bylo zralých a připravených do první třídy 14 dětí, a zároveň zde bylo 1 dítě nezralé a nepřipravené. Naopak z počtu 7 dětí, které nechodí do mateřské školy, byly zralé 4 děti a nezralé 3 děti. Z tabulky 29 je také patrné, že ze zralých a připravených dětí drtivá většina navštěvuje mateřskou školu.

Graf 29 Četnosti zralých a nezralých dětí v Základní škole A chodících a nechodících do mateřské školy

Z grafu 29 je patrné, že z celkového počtu 22 dětí u zápisu k povinné školní docházce v Základní škole A, bylo 64% zralých a 4 % nezralých dětí chodících do mateřské školy. Graf 29 také prezentuje 18% zralých a 14% nezralých dětí nechodících do mateřské školy.

$$\chi^2 = \sum \frac{(P - O)^2}{O}$$

$$\chi^2 = 0,24 + 0,52 + 1,10 + 2,36 = 4,22$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát $\chi^2 = 4,22$.

$$f = (r - 1) \cdot (s - 1)$$

$$f = 1$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát má pro hladinu významnosti 0,05 a jeden stupeň volnosti hodnotu $\chi_{0,05}^2(1) = 3,841$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je větší než kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát. Nulovou hypotézu je tedy možné odmítnout a přijmout alternativní hypotézu.

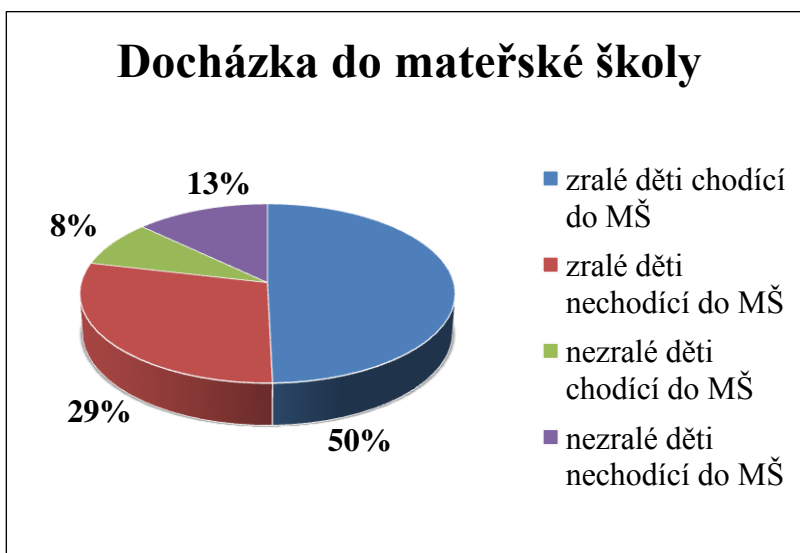
Dílčí závěr: V Základní škole A byla prokázána statisticky významná souvislost. Vyplývá tedy, že docházka do mateřské školy má vliv na četnost zralých a připravených dětí.

	chodí do MŠ	nechodí do MŠ	Σ
zralé děti	65 (59,76)	38 (43,24)	103
nezralé děti	11 (16,24)	17 (11,76)	28
Σ	76	55	131

Tabulka 30 Docházka do mateřské školy v Základní škole B

Následující tabulka 30 se týká počtu zralých dětí, nezralých dětí, čili těch, které měly doporučen odklad povinné školní docházky, a jejich docházka do mateřské školy či nikoliv v Základní škole B. V tabulce 30 je zobrazeno 76 dětí předškolního věku chodících do mateřské školy a 55 dětí nechodících do mateřské školy z celkového počtu 131 dětí. Z tohoto celkového počtu 131 dětí bylo zralých a připravených do první třídy 103 dětí, nezralých a nepřipravených 28 dětí. Přičemž ze 76 dětí navštěvujících mateřskou školu bylo zralých a připravených do první třídy 65 dětí, a zároveň 11 dětí nezralých a nepřipravených. Naopak z počtu 55 dětí, které nechodí do mateřské školy, bylo zralých 38 a nezralých 17 dětí.

Z tabulky 30 je také patrné, že ze zralých a připravených dětí velká většina navštěvuje mateřskou školu. Nečekaně a překvapivě byl zjištěn poměrně vysoký počet dětí, které nechodí do mateřské školy.

Graf 30 Četnosti zralých a nezralých dětí v Základní škole B chodících a nechodících do mateřské školy

Z grafu 30 je patrné, že z celkového počtu 131 dětí u zápisu k povinné školní docházce v Základní škole B, bylo 50% zralých a 8 % nezralých dětí chodících do mateřské školy. Graf 30 také prezentuje 29% zralých dětí a 13% nezralých dětí nechodících do mateřské školy.

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

$$\chi^2 = 0,46 + 0,64 + 1,69 + 2,33 = 5,12$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát $\chi^2 = 5,12$.

$$f = (r - 1) \cdot (s - 1)$$

$$f = 1$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát má pro hladinu významnosti 0,05 a jeden stupeň volnosti hodnotu $\chi_{0,05}^2(1) = 3,841$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je větší než kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát. Nulovou hypotézu je tedy možné odmítnout a přijmout alternativní hypotézu.

Dílčí závěr: V Základní škole B byla prokázána statisticky významná souvislost. Vyplyvá tedy, že docházka do mateřské školy má vliv na četnost zralých a připravených dětí.

6. 6 Shrnutí a závěry výzkumného šetření

Výzkumná otázka č. 1, zaměřená na počet dětí s odkladem povinné školní docházky v meziročním srovnání, zkoumána statistickou metodou konkrétně testem dobré shody chí-kvadrát, nebyla prokázána za statisticky významnou.

Výzkumnou otázku č. 2, zkoumající vliv místa bydliště na školní zralost a připravenost dítěte na základě statistické metody testu nezávislosti chí-kvadrát, se nepodařilo prokázat.

Výzkumná otázka č. 3 mapovala laterální vliv v souvislosti se zralostí a připraveností dítěte při nástupu do základní školy. Avšak nebylo dokázáno pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát, že by laterální vliv ovlivňoval školní zralost a připravenost dítěte.

Výzkumná otázka č. 4, věnující se docházce do mateřské školy dítěte, byla shledána opodstatněnou při použití testu nezávislosti chí-kvadrát, neboť z výsledků vyplynulo, že docházka do mateřské školy ovlivňuje zralost a připravenost dítěte při nástupu do základní školy. Zmíněná skutečnost tedy znamená, že výsledky jednoznačně vykazovaly statisticky významnou souvislost.

Z kvantitativního výzkumu předkládané diplomové práce po vyslovení čtyř problémových otázek, jejich formulaci do hypotéz a následném testování na základě statistických metod, lze konstatovat, že se počty odkladů povinné školní docházky nezvyšují každým rokem, místo bydliště ani laterálníita nemají vliv na školní zralost a připravenost dítěte, avšak docházka do mateřské školy má vliv na školní zralost a připravenosti dítěte při nástupu do základní školy, neboť tato skutečnost byla potvrzena ve dvou záměrně zvolených základních školách na konkrétním výzkumném vzorku 153 předškolních dětí.

Vzhledem k výsledkům výzkumu má pro nás statisticky významnou souvislost právě školní zralost a připravenost dítěte ve spojitosti s docházkou do mateřské školy. Je však nutné upozornit na velmi malý vzorek respondentů, ze kterého nelze vyvodit žádné obecné závěry.

ZÁVĚR

V dnešní době se usiluje o to, aby se snížil počet školsky nezralých dětí v prvních třídách. Proto kompetentní osoby odhalují školní nezralost dítěte. Na druhé straně se však nesmí promeškat správný okamžik nástupu dítěte do první třídy, který u většiny dětí nastává v šesti letech věku. Kritéria školní zralosti a připravenosti stanovují, co má dítě předškolního věku umět, co se od něj před vstupem do základní školy očekává a požaduje, které vědomosti a dovednosti má mít osvojeny. Každé dítě je však individuální a vyvíjí se svým vlastním tempem. Důležitou roli zde hraje také podnětné rodinné prostředí, které má dítě povzbuzovat při nezdarech, pomáhat mu při vyrovnávání se s neúspěchy a neustále ho ve vývoji popohánět kupředu. Zároveň nesmí být dítě podstimulováno ani přetěžováno.

Předkládaná diplomová práce byla zaměřena na problematiku školní zralosti a připravenosti. Cíl podat teoretické jádro týkající se dané problematiky byl naplněn ve čtyřech kapitolách diplomové práce o kurikulárních dokumentech, charakteristice dítěte předškolního věku, školní zralosti a připravenosti a metodách ke zjištění školní zralosti a připravenosti. Cílem diplomové práce bylo také přispět k posuzování a ověřování školní zralosti a připravenosti dětí u zápisu do první třídy na dvou porovnávaných školách z venkovského a městského prostředí. Konkrétní realizace zápisu k primárnímu vzdělávání na těchto dvou školách byla rozpracována v následující kapitole. V závěrečné kapitole vedly výsledky získané z empirického výzkumu k ujasnění vlivu místa bydliště, laterality a docházky do mateřské školy na školní zralost a připravenost dítěte. Srovnával se také počet odkladů povinné školní docházky v letech 2010 - 2014.

Z výsledků empirického výzkumu byl přínos spatřen ve skutečnosti, že docházka do mateřské školy ovlivňuje školní zralost a připravenost dítěte. Mateřská škola podporuje přirozený a plynulý přechod dětí z jedné instituce do druhé. Mateřská i základní škola usilují o výchovu a vzdělávání dětí a často spolu obě instituce spolupracují. Opětovaně uplatňovaný individuální přístup k dítěti, respektování potřeb a zvláštností dítěte, naplnění klíčových kompetencí, vhodná volba metod zajišťuje efektivní výsledek při vedení dítěte k osvojení si nových vědomostí, dovedností, návyků.

Diagnostikování školní zralosti a připravenosti je přínosnou a neodmyslitelnou součástí posuzování dítěte před nástupem k primárnímu vzdělávání.

Seznam použitých pramenů a literatury:

BARTOŇOVÁ, Miroslava, VÍTKOVÁ, Marie. *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007, 247 s. ISBN 978-80-7315-158-4.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, 2010, 100 s. ISBN 978-802-5125-694.

ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000, 377 s. ISBN 80-723-9060-0.

ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

DITTRICH, Pavel. *Pedagogicko-psychologická diagnostika*. 2. vyd. Jinočany: H & H, 1993, 121 s. ISBN 80-854-6706-2.

EBBERT, Birgit. *100 věcí, které by měl znát každý předškolák*. Přeložila Dagmar SKLENÁŘOVÁ. Brno: Computer Press, 2011, 138 s. ISBN 978-802-5135-457.

FASNEROVÁ, Martina. *Vybrané kapitoly z elementárního čtení a psaní*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 117 s. ISBN 978-802-4431-437.

FASNEROVÁ, Martina. Příprava na psaní v předškolním věku dítěte. In ŠMELOVÁ, Eva et al. *Univerzitní mateřská škola a její specifika v oblasti předškolního vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 167 s. ISBN 978-80-244-3877-1.

GOLEMAN, Daniel. *Emotional Intelligence* [online]. New York: Bantam Books, 2006, 383 p. ISBN 0-553-10462-4 [cit. 09-02-2015]. Dostupné z:
<<https://books.google.cz/books?id=9nuVVzkb1NgC&printsec=frontcover&dq=goleman+emotional+intelligence&hl=cs&sa=X&ei=C7cOVb2SA4HSPeP7gcAH&ved=0CCcQ6AEwAQ#v=onepage&q=goleman%20emotional%20intelligence&f=false>>.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JEŘÁBEK, Jaroslav, TUPÝ, Jan. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání* [online]. Praha: Tauris, 2005, 104 s. ISBN 80-870-0003-X [cit. 29-09-2014]. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Manual_SVP-ZV.pdf>.

JEŘÁBEK, Jaroslav, TUPÝ, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: VÚP, 2013, 146 s. ISBN 80-87000-02-1 [cit. 14-10-2014]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra, ŽÁČKOVÁ, Hana. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* Praha: Grada, 2014, 150 s. ISBN 978-80-247-4750-7.

KLÉGROVÁ, Jarmila. *Máme doma prvňáčka*. Praha: Mladá fronta, 2003, 144 s. ISBN 80-204-1020-1.

KLENKOVÁ, Jiřina, KOLBÁBKOVÁ, Helena. *Diagnostika předškoláka: správný vývoj řeči dítěte*. Brno: MC nakladatelství, 2002, 125 s. ISBN 80-239-0082-X.

KOLÁTOROVÁ, Zuzana. *Práce s předškolákem*. Praha: Lumen Vitale - Centrum vzdělávání, 2011, 8 s. ISBN 978-809-0500-013.

KOTÁSEK, Jiří et al. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001, 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014, 256 s. ISBN 9788024744353.

KREISLOVÁ, Zdenka. *Krok za krokem 1. třídou: školní zralost, spolupráce s rodiči, učíme se číst a psát, nápady pro celý rok*. Praha: Grada, 2008, 168 s. ISBN 978-802-4720-388.

KROPÁČKOVÁ, Jana. *Budeme mít prvňáčka*. Praha: Portál, 2008, 158 s. ISBN 978-807-3673-598.

KROPÁČKOVÁ, Jana. Má mateřská škola za úkol děti připravovat na školu, nebo ne? In *Vstup do školy: školní zralost*. Praha: Raabe, 2012, 116 s. ISBN 978-808-7553-534.

LANGER, Stanislav. *Problémový žák na prvním stupni základní školy (školy obecné): s úvodem do problematiky školní zralosti dítěte*. Hradec Králové: Kotva, 1999, 387 s. ISBN 80-900-2545-5.

LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

LEŽALOVÁ, Renata. Návaznost předškolního a základního vzdělávání z hlediska klíčových kompetencí. In *Vstup do školy: školní zralost*. Praha: Raabe, 2012, 116 s. ISBN 978-808-7553-534.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa, základní duševní potřeby dítěte, dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005, 182 s. ISBN 80-247-0870-1.

MONATOVÁ, Lili. *Speciálně pedagogická diagnostika z hlediska vývoje dětí*. Brno: Paido, 2000, 92 s. ISBN 80-85931-86-9.

NEVĚČNÁ, Alena, NEVĚČNÝ, Jiří. *Velká kniha předškoláka: jak připravit dítě k zápisu do školy*. Olomouc: Rubico, 2010, 160 s. ISBN 978-807-3461-218.

PETROVÁ, Alena. Vstup do školy. In ŠMELOVÁ, Eva, PETROVÁ, Alena, SOURALOVÁ, Eva. *Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 312 s. ISBN 978-80-244-3345-5.

PETROVÁ, Alena, PLEVOVÁ, Irena, ŠMELOVÁ, Eva. Využití pedagogicko-psychologické diagnostiky před vstupem dítěte do školy. In ŠMELOVÁ, Eva et al. *Pregraduální příprava učitelů primární a preprimární školy v kontextu kurikulární reformy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 295 s. ISBN 978-802-4427-751.

PETROVÁ, Jitka. Vstup do školy jako vývojový mezník v životě dítěte. In ŠMELOVÁ, Eva et al. *Univerzitní mateřská škola a její specifika v oblasti předškolního vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 167 s. ISBN 978-80-244-3877-1.

PLEVOVÁ, Irena. Období předškolního věku. In ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka et al. *Přehled vývojové psychologie*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 175 s. ISBN 978-80-244-2433-0.

PLEVOVÁ, Irena, PETROVÁ, Alena. Dětská kresba a zvláštnosti dětské psychiky. In ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka et al. *Přehled vývojové psychologie*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 175 s. ISBN 978-80-244-2433-0.

PLEVOVÁ, Irena. Psychologická charakteristika dítěte v předškolním věku. In ŠMELOVÁ, Eva, PETROVÁ, Alena, SOURALOVÁ, Eva. *Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 312 s. ISBN 978-80-244-3345-5.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7. vyd. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

RÝDL, Karel. *Vybíráme školu pro svoje dítě*. Praha: Grada, 1993, 112 s. ISBN 80-716-9032-5.

SPÁČILOVÁ, Hana. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 119 s. ISBN 978-802-4422-640.

Standard základního vzdělávání: včetně Pokynu MŠMT ČR k využití Standardu základního vzdělávání, Doplnku ke Standardu základního vzdělávání. Praha: Fortuna, 1999. 55 s. ISBN 80-7168-602-6.

SVOBODA, Mojmir, KREJČÍŘOVÁ, Dana, VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících.* 2. vyd. Praha: Portál, 2009, 791 s. ISBN 978-80-7367-566-0.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte.* Praha: Karolinum, 2004, 247 s. ISBN 80-246-0877-4.

ŠULOVÁ, Lenka et al. *Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, 252 s. ISBN 978-80-7478-542-9.

TOMÁŠOVÁ, Alexandra. *Mateřskou školou ke školní připravenosti.* Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2012, 146 s. ISBN 978-80-7464-231-9.

VÁGNEROVÁ, Marie, VALENTOVÁ, Lidmila. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita.* Praha: Karolinum, 1991, 115 s. ISBN 80-706-6384-7.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2004 [cit. 30-12-2014]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>>.

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: nástroje pro prevenci, nápravu a integraci.* 3. vyd. Praha: Portál, 2011, 207 s. ISBN 978-80-262-0044-4.

ŽÁČKOVÁ, Hana, JUCOVIČOVÁ, Drahomíra. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole.* 5. vyd. Praha: D & H, 2007, 48 s. ISBN 978-809-0386-938.

Seznam zkratek

apod.	a podobně
č.	číslo
MŠ	mateřská škola
např.	například
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
s.	strana
Sb.	Sbírka
ŠVP	Školní vzdělávací program
tj.	to je
tzv.	takzvaný
tzn.	to znamená
viz	též

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Dětské kresby postavy u zápisu (portfolio autorky)
- Příloha č. 2 Vyplněná cvičení k posouzení školní zralosti (portfolio autorky)
- Příloha č. 3 Kresby a nápodoba teček dětí s odkladem povinné školní docházky (portfolio autorky)
- Příloha č. 4 Žádost o přihlášení dítěte k zápisu k povinné školní docházce A
- Příloha č. 5 Spisová složka dětí u zápisu pro učitele A
- Příloha č. 6 Zápisní list A
- Příloha č. 7 Dotazník školní zralosti k zápisu do první třídy A
- Příloha č. 8 Prohlášení rodičů / zákonných zástupců A
- Příloha č. 9 Žádost o odklad povinné školní docházky A
- Příloha č. 10 Informace pro rodiče k posouzení školní zralosti a připravenosti jejich dítěte A
- Příloha č. 11 Informace pro rodiče o možnosti odkladu povinné školní docházky A
- Příloha č. 12 Možná ukázka k použití u zápisu dítěte do první třídy a posouzení školní zralosti a připravenosti A
- Příloha č. 13 Karta pro děti u zápisu na razítka za splnění jednotlivých úkolů B
- Příloha č. 14 Spisová složka dětí u zápisu pro učitele B
- Příloha č. 15 Žádost o přijetí k základnímu vzdělávání B

Příloha č. 16 Zápisní list B

Příloha č. 17 Žádost o odklad povinné školní docházky B

Příloha č. 18 Jdeme k zápisu aneb Desatero pro prvňáčky a jejich rodiče B

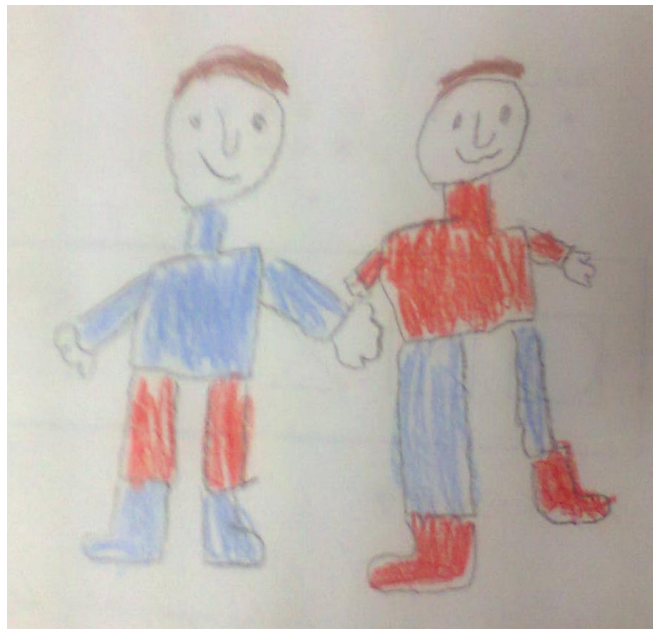
Příloha č. 19 Pozvánka na organizační schůzku rodičů dětí přijatých do první třídy B

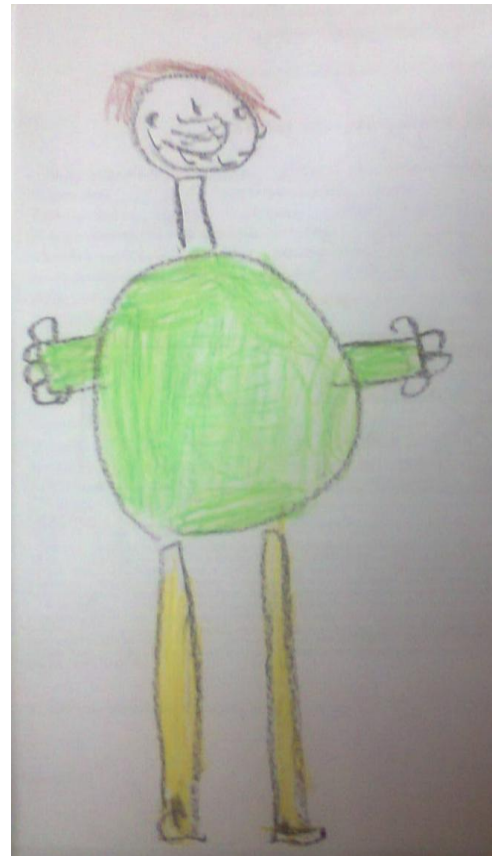
Příloha č. 20 Realizace zápisu k primárnímu vzdělávání (portfolio autorky)

Příloha č. 1

Dětské kresby postavy u zápisu (portfolio autorky)

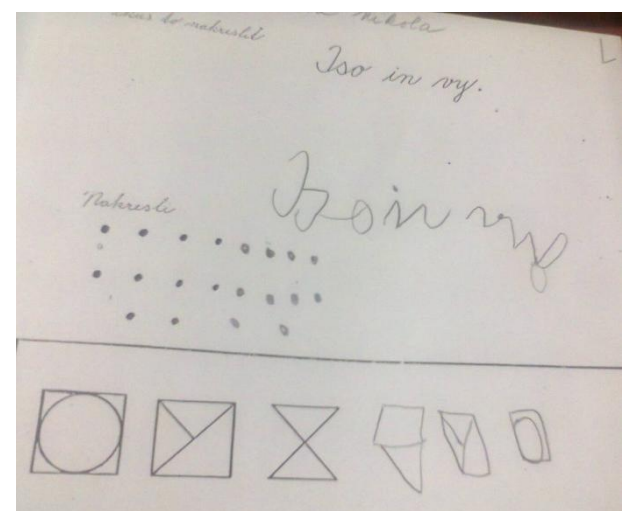
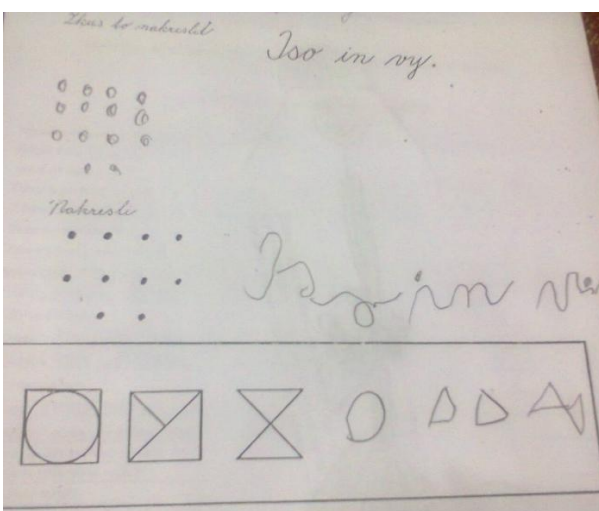
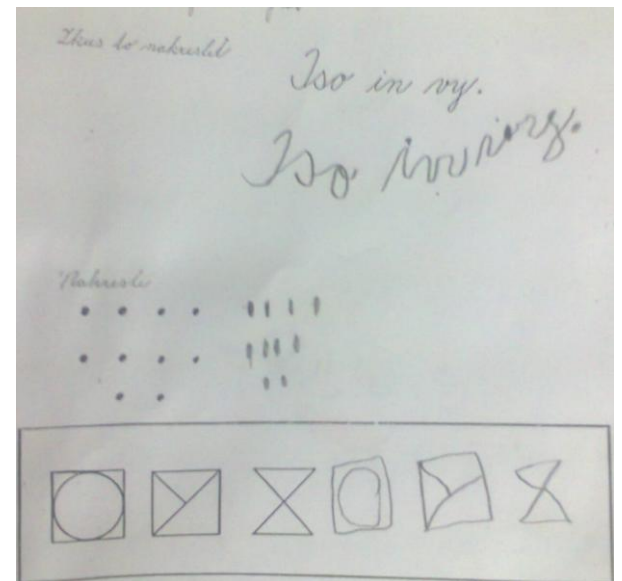
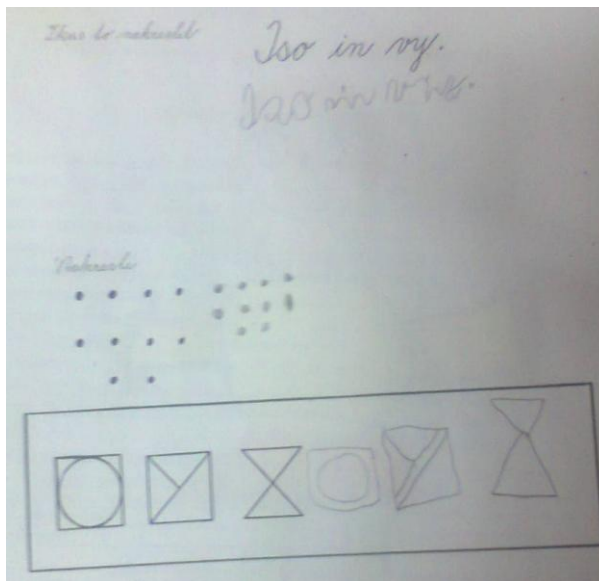
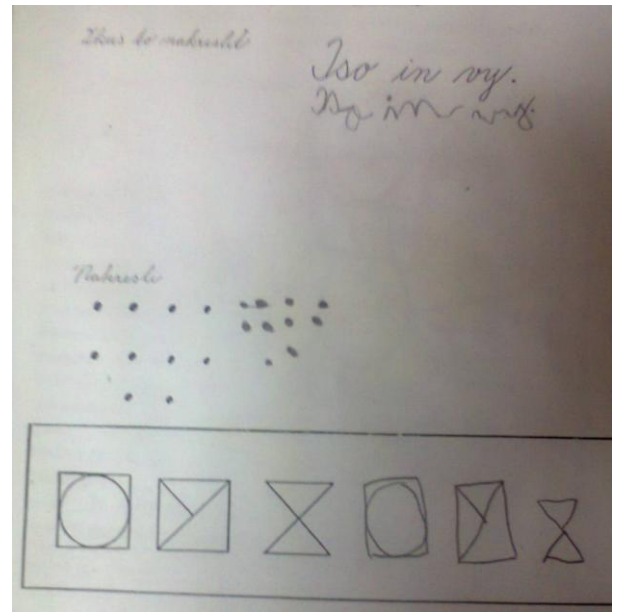
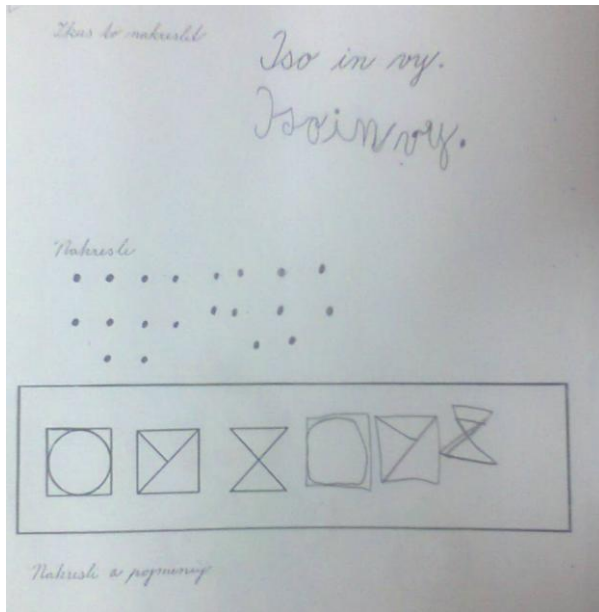

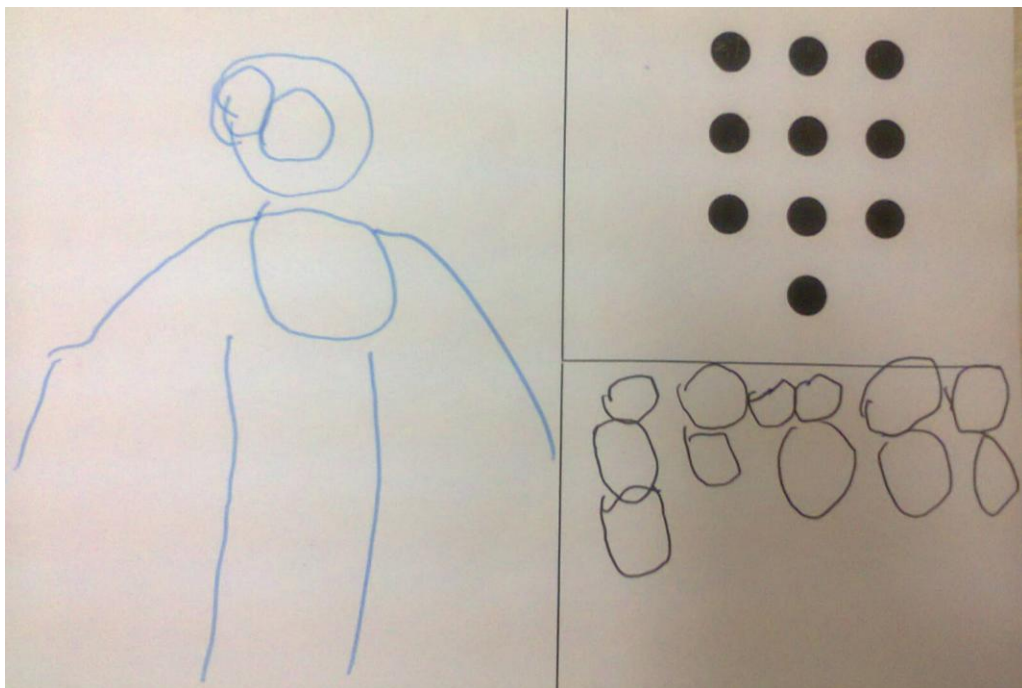
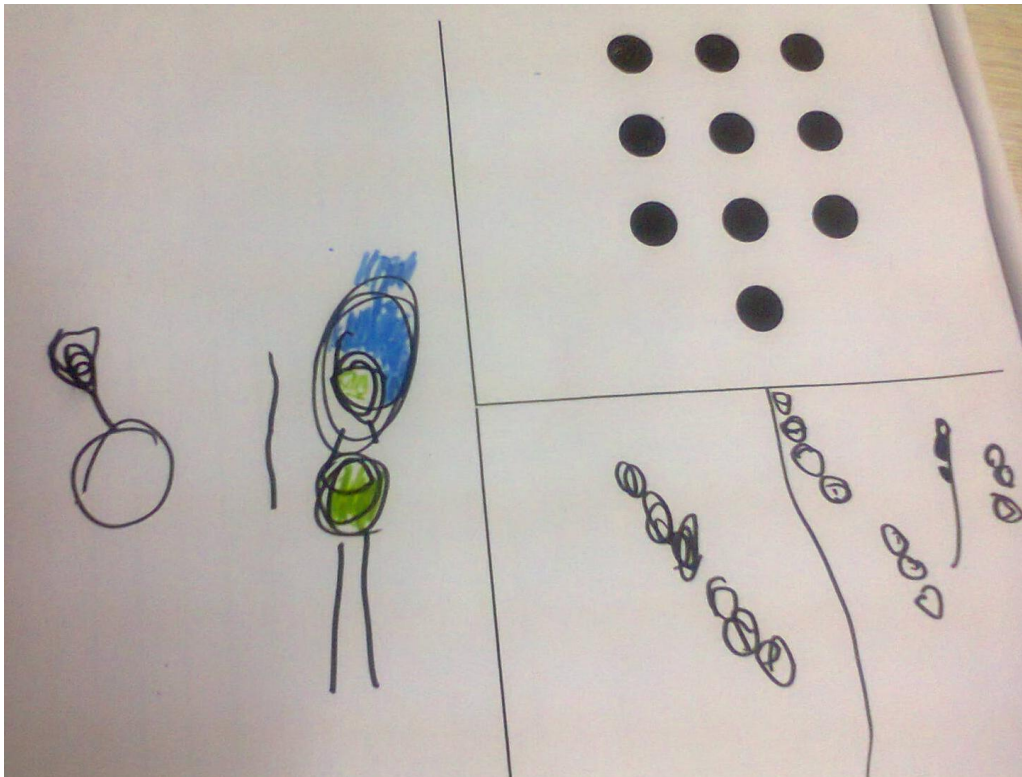
Příloha č. 2

Vyplněná cvičení k posouzení školní zralosti (portfolio autorky)

Příloha č. 3

Kresby a nápodoba teček dětí s odkladem povinné školní docházky (portfolio autorky)

Příloha č. 4

Žádost o přihlášení dítěte k zápisu k povinné školní docházce A

Žadatel:(jméno a adresa)

Základní škola Dřevohostice, okres Přerov, příspěvková organizace
Školní 355
751 14 Dřevohostice

Žádost

Podle ustanovení § 36, odstavce 4 a 5 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

**přihlašuji k zápisu k povinné školní docházce
v Základní škole Dřevohostice, okres Přerov, příspěvkové organizaci**

jméno dítěte _____ datum narození _____

Byl jsem poučen o možnosti odkladu školní docházky. V případě, že budu žádat o odklad povinné školní docházky a správní řízení bude nutno přerušit do doby, než získám potřebná doporučující vyjádření, a poté ukončit přerušování řízení, vzdávám se ve smyslu § 72 zákona č. 500/2004 Sb. o správním řízení v platném znění nároku na doručení písemného vyhotovení usnesení o přerušování řízení a informaci o ukončení přerušování řízení.

Dávám svůj souhlas základní škole k tomu, aby zpracovávala a evidovala osobní údaje a osobní citlivé údaje mého dítěte ve smyslu všech ustanovení zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů v platném znění. Dále dávám škole svůj souhlas k tomu, aby s mým dítětem mohl v rámci prevence sociálně patologických jevů pracovat psycholog, speciální pedagog a další odborní pracovníci z oblasti psychologických služeb, sociálních a obdobných služeb. Souhlasím s možností orientačního testování přítomnosti návykových látek v organismu mého dítěte, existuje-li důvodné podezření z požití návykové látky a možného ohrožení jeho zdraví.

Svůj souhlas poskytuji pro účely vedení povinné dokumentace školy podle zákona č. 561/2004 Sb. školského zákona v platném znění, vedení nezbytné zdravotní dokumentace a psychologických vyšetření, pořádání mimoškolních akcí školy, přijímací řízení na střední školy, úrazové pojištění žáků, provedení psychologických vyšetření, zveřejňování údajů a fotografií mého dítěte v propagačním materiálu školy, včetně internetových stránek školy a pro jiné účely související s běžným chodem školy. Souhlas poskytuji na celé období školní docházky mého dítěte na této škole a na zákonem stanovenou dobu, po kterou se tato dokumentace na škole povinně archivuje. Byl jsem poučen o právech podle zákona č. 101/2000 Sb.

V Dřevohosticích dne 28.01.2014

podpis žadatele

.....
(údaje školy)

Podací údaje

Základní škola Dřevohostice, okres Přerov, příspěvková organizace
Datum doručení 28.01.2014
Číslo jednacích /2014

Příloha č. 5

Spisová složka dětí u zápisu pro učitele A

Spisová značka		A14
Číslo jednací	/2014	Registrační číslo

**Přijetí žáka k základnímu vzdělávání
včetně odkladu školní docházky
a dodatečného odkladu povinné školní docházky**

Jméno _____ datum narození _____

Dokument	Vyřízeno dne	Spisová značka	Číslo jednací	Nabytí právní moci
Žádost o přijetí k základnímu vzdělávání	28.1.2014	A14	/2014	
Rozhodnutí o přijetí k základnímu vzdělávání		A14	/2014	
Usnesení o přerušení správního řízení		A14	/2014	
Informace o ukončení přerušení správního řízení		A14	/2014	
Žádost o odklad školní docházky		A14	/2014	
Doporučení školského poradenského zařízení		A14	/2014	
Doporučení odborného lékaře (nebo klinického psychologa)		A14	/2014	
Rozhodnutí o odkladu školní docházky		A14	/2014	
Zamítnutí žádosti o odklad povinné školní docházky		A14	/2014	
Žádost o dodatečný odklad školní docházky		A14	/2014	
Rozhodnutí o dodatečném odkladu školní docházky		A14	/2014	
Zamítnutí žádosti o dodatečný odklad povinné školní docházky		A14	/2014	

Příloha č. 6

Zápisní list A

Základní škola Dřevohostice, okres Přerov, příspěvková organizace
Školní 355, 751 14 Dřevohostice

nešestiletý - nenavštěvoval MŠ - školsky nezralý - budou žádat o odklad šk. docházky

ZÁPISNÍ LIST pro školní rok 2014/2015

Jméno a příjmení dítěte _____ Datum narození _____

Rodné číslo _____ Místo narození _____

Státní občanství _____ Trvalý pobyt _____

Údaje o předchozím vzdělávání žáka (ZŠ, MŠ) _____

Zdravotní pojišťovna _____ Mateřská škola _____

Bude navštěvovat ŠD _____, školní jídelnu _____ Výslovnost _____

Zdravotní stav, postižení, obtíže _____

Sourozenci: jméno, třída _____

Otec _____ Bydliště (pokud je odlišné) _____

Telefon do bytu _____ do zam. _____ mobil _____

E-mail _____

MATKA _____ Bydliště (pokud je odlišné) _____

Telefon do bytu _____ do zam. _____ mobil _____

E-mail _____

Kontaktní osoba pro písemný styk se školou (otec nebo matka)

Pokud je dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů, uveďte kterého

Střídavá péče obou rodičů

Jiná péče rodičů

Potvrzuji správnost zapsaných údajů a dávám svůj souhlas základní škole k tomu, aby zpracovávala a evidovala osobní údaje a osobní citlivé údaje mého dítěte ve smyslu všech ustanovení zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů v platném znění. Dále dávám škole svůj souhlas k tomu, aby s mým dítětem mohl v rámci prevence sociálně patologických jevů pracovat psycholog, speciální pedagog a další odborní pracovníci z oblasti psychologických služeb, sociálních a obdobných služeb. Souhlasím s možností orientačního testování přítomnosti návykových látek v organismu mého dítěte, existuje-li důvodné podezření z požití návykové látky a možného ohrožení jeho zdraví.

Svůj souhlas poskytuji pro účely vedení povinné dokumentace školy podle zákona č. 561/2004 Sb. školského zákona v platném znění, vedení nezbytné zdravotní dokumentace a psychologických vyšetření, pořádání mimoškolních akcí školy, přijímací řízení na střední školy, úrazové pojištění žáků, provedení psychologických vyšetření, zveřejňování údajů a fotografií mého dítěte v propagačních materiálech školy, včetně internetových stránek školy a pro jiné účely související s běžným chodem školy. Souhlas poskytuji na celé období školní docházky mého dítěte na této škole a na zákonem stanovenou dobu, po kterou se tato dokumentace na škole povinně archivuje. Byl jsem poučen o právech podle zákona č. 101/2000 Sb.

V Dřevohosticích dne 28. ledna 2014

Zapsal/a:

Příloha č. 7

Dotazník školní zralosti k zápisu do první třídy A

Dotazník školní zralosti k zápisu do první třídy

Jméno a příjmení žáka:

Narozen:

Bydliště:

Z uvedených projevů podtrhněte ty, které se u dítěte projevují.

- Neorientuje se v základních údajích: jméno – věk - bydliště
- Nechce odejít od rodičů, brání se, pláče.
- Nenavazuje kontakt, nemluví, je bázlivé, omezená slovní zásoba
- Chování - bez zábran přílišná uvolněnost – strach – neklid – odmítá pracovat
- Snadno se rozptýlí, je nesoustředěné.
- Bez pomoci není schopno plnit příkazy.
- Přerušuje práci, odmítá pracovat, vstává z místa, zpívá si, breptá.
- Celkově se jeví se jako příliš dětské, hravé, rozumově opožděné.
- Má potíže s vyjadřováním, má malou slovní zásobu.
- Má problémy s výslovností: r, ř, sykavky, k, b, d, m, n.
- Špatný řečový projev – není plynulý, zadržává, koktá, mluví překotně
- Má problémy s gramatikou – nesprávný slovosled, časování, skloňování
- Má problémy s určováním geometrických tvarů.
- Má problémy s určováním barev
- Problémy s prostorovou orientací: vlevo - vpravo, vzadu - vpředu, nahoře - dole
- Problémy v matematických pojmech méně-více, určení počtu, číselnou řadu uvádí do.....
- Při kreslení - kreslení levou rukou, nesprávné držení tužky, celková neobratnost v jemné motorice
- Tempo práce – pomalé - zbrklé
- Jiné výraznější projevy:

Datum:

Vyplnil(a):

Příloha č. 8

Prohlášení rodičů / zákonných zástupců

Prohlášení

Rodiče/zákonní zástupci žáka/žákyně se dohodli, že záležitosti spojené s přijetím k základnímu vzdělávání, s případným přestupem do jiné základní školy, s odkladem školní docházky a dalšími okolnostmi školní docházky žáka/žákyně bude vyřizovat rodič/zákonný zástupce

jméno a příjmení.....

podpis rodičů: _____

Příloha č. 9

Žádost o odklad povinné školní docházky A

Žadatel:(jméno a adresa)

Základní škola Dřevohostice,
okres Přerov, příspěvková organizace
Školní 355
751 14 Dřevohostice

Žádost

Podle ustanovení § 37 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

žádám o odklad povinné školní docházky

jméno dítěte _____ datum narození _____

Pokud řízení bude nutno přerušit do doby, než získám potřebná doporučující vyjádření a poté ukončit přerušování řízení, vzdávám se ve smyslu § 72 zákona č. 500/2004 Sb. o správním řízení v platném znění nároku na doručení písemného vyhotovení usnesení o přerušování řízení a informaci o ukončení přerušování řízení.

Zákonní zástupci dítěte (žáka) se dohodli, že záležitosti spojené s přijetím k základnímu vzdělávání (přestupu do jiné základní školy, s odkladem školní docházky aj.) bude vyřizovat zákonný zástupce:

(jméno a příjmení):

V Dřevohosticích dne

Příloha:

- doporučující posouzení příslušného školského poradenského zařízení
- doporučující posouzení odborného lékaře nebo klinického psychologa

.....
(údaje školy)

Podací údaje

Základní škola Dřevohostice, okres Přerov, příspěvková organizace	
Datum doručení	
Číslo jednací	/2014
Počet listů	
Počet listů příloh	

Příloha č. 10

Informace pro rodiče k posouzení školní zralosti a připravenosti jejich dítěte A

Vážení rodiče,

dítě vstupující do prvního ročníku základní školy by mělo být pro školu zralé a připravené, aby bez velkých potíží a trápení zvládlo její nároky a zátěž. Posouzení školní zralosti může být někdy obtížné, v takových případech je vhodnější ponechat rozhodnutí na pedagogicko – psychologické poradně. Pro Vaše děti bude vstup do první třídy úspěšný a snadnější, pokud budete vědět, jak má být připraveno. Věnujte proto prosím pozornost dalšímu textu a posuďte, zda můžete během následujících měsíců dítě v některých oblastech lépe připravit na jeho vstup do školy.

Optimální připravenost	Nedostačující připravenost
Dítě rozumí mluvené řeči - pokynům a různým sdělením, vyjadřuje se srozumitelně ve větách a jednoduchých souvětích, komunikuje s dospělými, dokáže spontánně popisovat různé události, poznatky, nápady, klade otázky, umí vyprávět o rodičích, sourozencích, má přiměřeně širokou slovní zásobu.	Dítě chápe sdělení učitele nebo spolužáků odlišně, než bylo myšleno, vyjadřuje se pomocí jednotlivých výrazů, jednoduchých vět, nevyjadřuje se spontánně, odpovídá stručně, neklade další otázky k doplnění svých znalostí, dítěti je špatně rozumět (výslovnost), slovní zásoba je omezená. Důsledek pro výuku: nepochopení výkladu učitele, učitel nerozumí odpovědím dítěte, překážka ve vztazích s druhými dětmi.
Orientuje se v okolí, zná svoji adresu, jména a povolání rodičů, svůj věk.	Nezná základní údaje o sobě a o svém okolí.
Dítě začíná myslet logicky (na konkrétních předmětech a při konkrétních činnostech), svět chápe realisticky, dokáže pochopit, že z pozice někoho jiného se může situace jevit odlišně.	Dítě zatím neuvažuje logicky – je závislé na svých přáních a okamžitých potřebách, na fantazii, důležitý je jeho vlastní pohled na věc. Důsledek pro výuku: nedostatečné pochopení učiva, zejména v Čj, M a v prvouce.
Dítě rozumí číselnému pojmu – např. spočítá pastelky (do 5ti), seřadí čísla od nejmenšího po největší, vyjmenuje řadu čísel, chápe pojmy hodně - málo, méně - více, má rozvinutou paměť pro čísla.	Nedokáže počítat ani do pěti, nechápe pojem čísla, pořadí, množství. Důsledek pro výuku: dítě selhává zejména v matematice, nechápe učivo.
Dítě dokáže rozlišit zvukovou i zrakovou podobu slov, rozloží slovo na jednotlivá písmena, ví na jaké písmeno začíná slovo, dokáže z jednotlivých písmen složit slovo, rozliší i velmi podobně znějící slova.	Nedovede přesně rozlišovat zrakové či sluchové podněty, nedovede vnímat celek jako soubor částí, obvykle se soustředí na nejnápadnější detail. Důsledek pro výuku: selhává při výuce čtení a psaní.
Dítě je zralé v grafických projevech a tělesné obratnosti – je manuálně šikovné, dobře ovládá pohyby svého těla, umí zacházet s nůžkami, držení tužky je správné, tlak na tužku přiměřený, dokáže napodobit tvar tiskacího a psacího písma, umí popsat, co nakreslilo.	Dítě je obecně výrazně neobratné, křečovitě držení tužky, velký tlak na tužku, nedokáže napodobit tvar písmen a čísel, odmítá kreslení, vystřihování, v nakreslených tvarech nelze rozpoznat jednotlivé předměty. Důsledek pro výuku: selhává ve výuce psaní, kreslení, pracovní výchově, tělocviku.
Dítě je schopné soustředit se na práci, vydrží pracovat dostatečně dlouho, odolává rušivým podnětům, dokáže překonat únavu.	Dítě se obtížně soustředí, snadno se nechá rozptýlit, často přerušuje práci, působí jako duchem nepřítomné. Důsledek pro výuku: nedává pozor, nepracuje, ruší ostatní.
Dítě bez obtíží navazuje kontakt s cizí osobou, je ochotné komunikovat a kooperovat s ostatními dětmi, ochotně se podřídí autoritě.	Dítě se vyhýbá kontaktu s cizími osobami, je stydlivé, bázlivé, závislé na rodině. Důsledek pro výuku: nechce chodit do školy, straní se ostatních, nekomunikuje s učitelem.
Dítě přiměřeně ovládá své emocionální projevy, je schopné odložit splnění svých přání na později,	Dítě obtížně kontroluje své emoce, často jedná impulzivně a bez zábran (např. při nezdaru rozhází

započatou práci se snaží dokončit.	všechny pastelky po zemi, bouchá pěstí do stolu apod.), při práci nemá výdrž, převládá zájem o hru.
Dítě je schopné pracovat ve skupině dětí na společném cíli a společně prováděném úkolu, ochotně se zapojuje do kolektivních her, dokáže ustoupit jinému dítěti.	Dítě není ochotné komunikovat s druhými dětmi, stojí stranou, nenavazuje kontakty, nedokáže odložit uspokojení vlastních potřeb ve prospěch společného úkolu, při hře je agresivní, svárlivé. Důsledek pro výuku: konflikty s dětmi i učiteli, znesnadňuje práci ostatním.
Dítě je samostatné a soběstačné, umí se samo obléknout, najíst, pracuje samostatně – rozumí pokynům.	Dítě je nesamostatné, závislé na pomoci rodičů, sourozence, pracuje jen v bezprostředním kontaktu a za pobízení dospělého, nedokáže se postarat o své věci. Důsledek pro výuku: nepracuje a neplní pokyny bez pomoci učitele, zapomíná nebo ztrácí pomůcky.
Dítě dodržuje pravidla chování, podřídí se pokynům dospělého, i když je to pro něj nepříjemné, chápe nutnost řádu a pravidel.	Dítě je neposlušné, neumí se chovat, odmítá vyhovět pokynům. Důsledek pro výuku: konflikty s dětmi i učiteli.
Dítě má pozitivní postoj ke škole a učení, těší se do školy, rád si hraje na školu, má zájem o nové věci, klade hodně otázek.	Dítě se o školu nezajímá, rádo si hraje, neprojevuje zájem o rozšiřování znalostí a vědění, neklade otázky. Důsledek pro výuku: učivo ho nebaví, nedává pozor, není motivováno k lepším výkonům.

Přestože se klade velký důraz na výběr dobře připravených a zralých dětí do první třídy, vstup do školy znamená pro většinu dětí značnou zátěž. Není proto divu, že velký počet dětí vykazuje po delší nebo kratší dobu (jen několik prvních týdnů školní docházky nebo až celý první rok) různé intenzivní a rozličně projevené známky nepřizpůsobení. V následující tabulce si můžete přečíst některé projevy této nepřizpůsobivosti, které může vysledovat paní učitelka ve škole nebo i Vy doma – zejména při domácí přípravě. Pokud tyto projevy přetrvávají po několik měsíců, je vhodné vyhledat odbornou pomoc – výchovného poradce ve škole, poradenského psychologa v pedagogicko – psychologické poradně.

Ve škole dítě	Doma dítě
- nevydrží být soustředěné na vyučování	- odmítá ráno vstávat, nechce jít do školy
- špatně se podřizuje kolektivnímu vedení	- vrací se ze školy unavené
- stále si s něčím hraje	- svádí s rodiči urputné boje o domácí přípravu
- nevydrží klidně sedět, otáčí se, mluví do výkladu učitelky	- postoj dítěte k učení je lhostejný až negativní
- zaostává ve všech předmětech nebo v některém z nich	- pozornost při domácí přípravě je rozptýlená a výkon špatný
- špatně navazuje kontakty s druhými dětmi a obtížně vstupuje do sociálních vztahů, což může negativně ovlivnit jeho postavení v kolektivu třídy	- trpí ranním zvracením, bolestmi hlavy nebo břicha, pálením očí (pokud se neobjevují o víkendech a o prázdninách), zadržáváním či křiklavostí

Domácí příprava prvňáčků by neměla trvat déle než půl hodiny, výjimečně hodinu, měla by se konat v době jejich dobré výkonnosti, po chvíli aktivního odpočinku (ale ne fyzicky vyčerpávajícího).

Příloha č. 11

Informace pro rodiče o možnosti odkladu povinné školní docházky A

Základní škola Dřevohostice

Školní 355, tel. 581 711 031

Informace o možnosti odkladu povinné školní docházky

Vážení rodiče, děkujeme Vám, že jste se dostavili se svým dítětem k zápisu do 1. třídy základní školy. Máte pochybnosti, zda je Vaše dítě zralé pro školní docházku? Zkuste si odpovědět na tyto body:

	stále	často	občas	nikdy
Dítě se snadno unaví, po obědě pospává				
Příprava na práci mu trvá dlouho, nevydrží klidně sedět, pořád si s něčím hraje, nerozliší hranici mezi hrou a povinností				
Je příliš povídací, nerozlišuje hranici mezi pravdou a fantazií, vymýšlí si				
Při odloučení od rodiny je plačtivé, neklidné, bázlivé				
Dělá stále něco jiného než ostatní				
Má problémy s oblékáním, s jídlem, s hygienou, je vždy poslední				
Nenavazuje kontakt s učitelkou nebo vyžaduje neustálou pozornost a žárlí na ostatní děti				
Je ve srovnání s dětmi svého věku výrazně tělesně slabé, velmi často nemocné				

Pokud většinu odpovědí tvoří **stále a často**, není Vaše dítě pravděpodobně ještě zralé pro vstup do 1. třídy. Všechny děti neprospívají stejně rychle – ve věku šesti let může být dítě odpovědné, klidné a připravené na školní povinnosti, a stejně tak hravé, citlivé, mazlivé a neposedné. Obě děti jsou zcela zdravé a normální, jen u toho dětinštějšího je ještě lépe rok počkat, až bude pro školní lavici dostatečně zralé. Význam zdárného vstupu do školy nelze podceňovat. Dítě ve školní lavici zažívá první společenské úspěchy, srovnává se s ostatními, upevňuje si sebevědomí a postavení v kolektivu. Případné stálé neúspěchy by je mohly odradit od školní práce. Právě tak však není vhodné bezdůvodně oddalovat počátek školní docházky.

S kým se poradit o školní zralosti svého dítěte?

- Při „pětileté“ zdravotní prohlídce je možno se poradit s dětským lékařem o tělesném i duševním vývoji dítěte, případně žádat doporučení k úpravě nerovnoměrného vývoje dítěte.
- Navštěvuje-li dítě mateřskou školu, je vhodné poradit se s paními učitelkami o projevech dítěte mezi ostatními vrstevníky, o jeho řeči a kresbě, o dalších projevech dítěte.

Je-li odůvodněný názor, že dítě nemá dostatečný stupeň školní zralosti, rodiče při zápisu do 1. třídy požádají (písemně na formuláři, který dostanou ve škole) o odklad začátku povinné školní docházky.

Pro posouzení vývoje je dítě v doprovodu rodičů pozváno Pedagogicko-psychologickou poradnou v Přerově (PPP, Kouřilkova 1028/8, Přerov, tel. 581 208 014) k vyšetření, kde jsou zároveň doporučeny postupy pro vyrovnání vývoje dítěte (např. péče logopeda při špatné výslovnosti, procvičování drobných pohybů ruky při obtížích v kresbě apod.).

V případě tělesné nezralosti doporučí odklad po vyšetření dětský lékař, ke kterému dítě dochází.

Má-li dítě omezeno např. sluchové nebo zrakové vnímání, má-li potíže s pohybem, je vyšetřeno na doporučení odborného lékaře ve Speciálním pedagogickém centru, které také navrhuje, jak s dítětem pracovat v průběhu školní docházky.

Na základě odborného posouzení rozhodne ředitelka školy o odkladu povinné školní docházky nejdéle o jeden rok. Školní docházka může být odložena dvakrát, tj. dva roky po sobě.

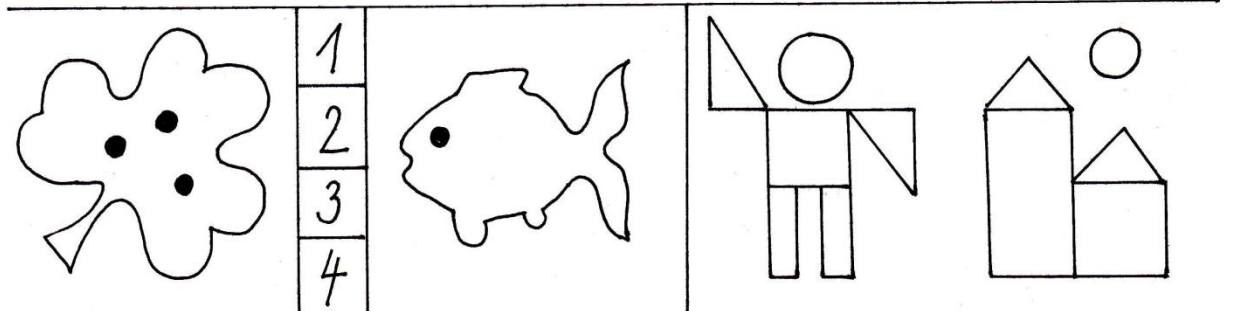
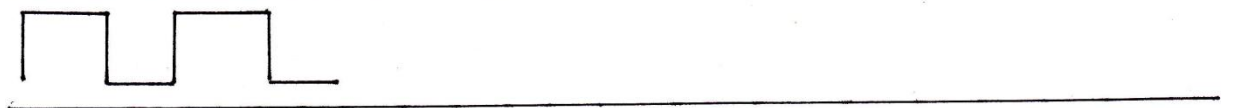
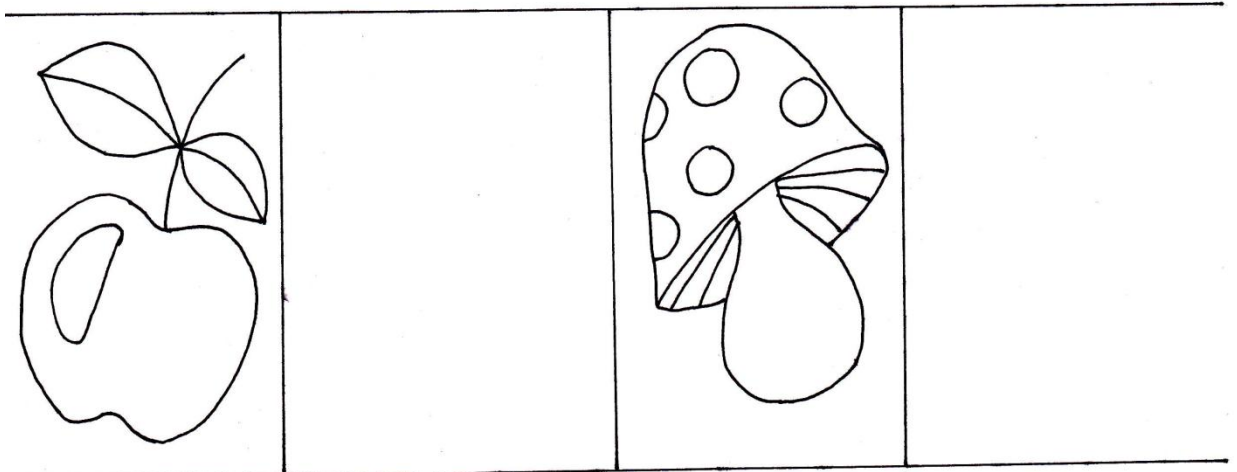
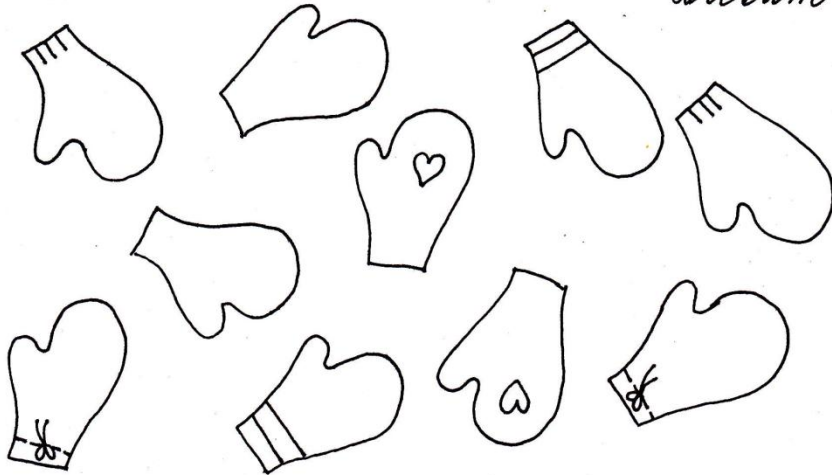
Mgr. Jana Zajícová, zástupkyně ředitelky

Příloha č. 12

Možná ukázka k použití u zápisu dítěte do první třídy a posouzení školní zralosti a připravenosti A

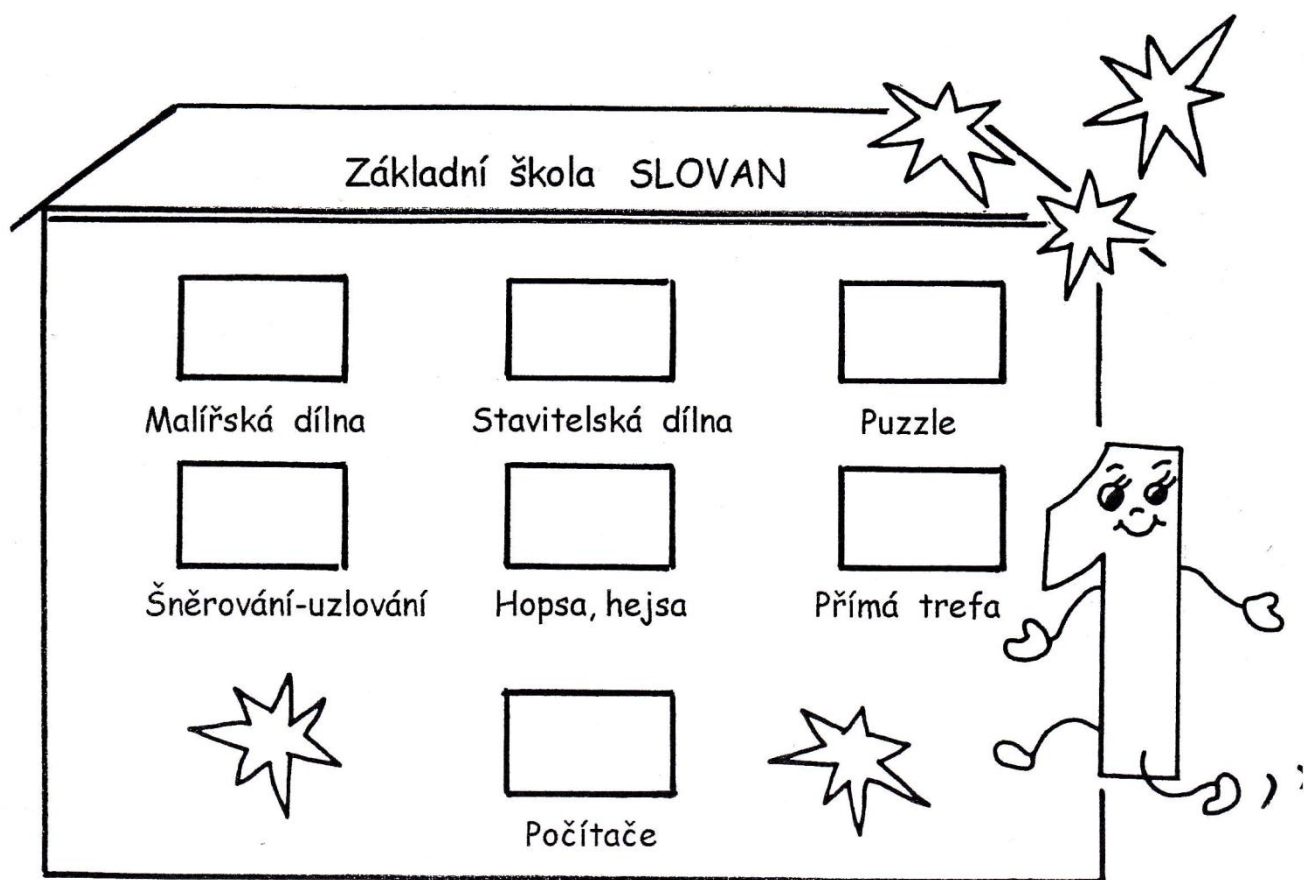
Jméno:

Datum:

Příloha č. 13

Karta pro děti u zápisu na razítka za splnění jednotlivých úkolů B

Příloha č. 14

Spisová složka dětí u zápisu pro učitele B

Spisová složka

Jméno a příjmení:

Datum narození:

č.:	číslo jednací	č. pošty přijaté:	č. pošty odeslé:	obsah spisu	datum:
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					

Příloha č. 15

Žádost o přijetí k základnímu vzdělávání B

Žádost o přijetí k základnímu vzdělávání.

Jméno dítěte:		Příjmení dítěte:	
Datum narození:		Místo narození:	
Rodné číslo:		Zdravotní poj.:	
Adresa trvalého bydliště:			
Adresa pro doručování pošty:			

Jméno a příjmení matky:		Telefon:	
Jméno a příjmení otce:		Telefon:	

Jiný zákonný zástupce:		Telefon:	
Doklad o svěřeni do péče:			

Přílohy k žádosti:	
1.	
2.	
3.	

Souhlasím s realizací preventivních opatření za účelem ochrany zdraví mého dítěte a vyloučení možnosti z nařčení krádeže. Za tato opatření se považují testování na přítomnost návykových látek a prohlídka osobních věcí za přítomnosti ředitele školy nebo jeho zástupce.

V Kroměříži dne: _____

_____ podpis zákonného zástupce

Příloha č. 16

Zápisní list B

Zápisní lístek – 2014/2015.

Osobní údaje žáka

Jméno a příjmení:			
Datum narození:		Rodné číslo:	
Trvalý pobyt:			
Rodiště:		Státní příslušnost:	
MŠ:		Zdrav.pojišťovna:	

Zákonný zástupce

Rodiče nejsou - jsou rozvedeni.		Dítě je svěřeno do péče matky - otce	
Zákonný zástupce:	Otec	Matka	
Jméno a příjmení:			
Bydliště:			
Zaměstnání:			
Tel. Kontakt:			

Zdravotní údaje

Zdravotní stav:			
Nemocnost:			
Smyslové vady:		pravák - levák	
Výslovnost:			

Další údaje

	ANO	NE		ANO	NE
Školní družina:			Znalost barev:		
Školní jídelna:			Znalost geometrických těles:		
Hra na flétnu:			Znalost písmen:		
Komunikace:			Počítání a číslice:		
Sourozenci ve škole:	Jméno:			Třída:	
Předpokládaný odklad šk. docházky* :	ano	ne	zvažujeme		
Dítě přichází po odkladu*:	ano	ne			

* správnou volbu zakroužkuj

Poslední termín pro podání žádosti o odklad pro školní rok 2014/2015 je 31. květen 2014......
podpis zákonného zástupce

Datum:

Zapsal(a):

Příloha č. 17

Žádost o odklad povinné školní docházky B

Zákonný zástupce

Jméno a příjmení: _____

Adresa: _____

Telefon: _____

Žádost o odklad školní docházky

Dítě: _____

nar. dne: _____

Žádám o odklad školní docházky syna/dcery z důvodu:

Podle zákona § 37 zákona č. 561/2004 Sb., Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), doložím svou žádost posouzením příslušného školského poradenského zařízení nebo odborného lékaře.

V Kroměříži dne _____

 podpis zákonného zástupce

Přílohy:

1. Vyjádření PPP, SVP
2. Vyjádření dětského lékaře

Příloha č. 18

Jdeme k zápisu aneb Desatero pro prvňáčky a jejich rodiče B

Jdeme k zápisu

DESATERO PRO PRVŇÁČKY

- 1 Zním svoje jméno a příjmení, vím jak se jmenují rodiče.
- 2 Umím se obléknout i převléknout do cvičebního úboru, a to tak rychle, aby nikdo z mých kamarádů na mě nemusel čekat. Umím na tkaničce mašličku.
- 3 Umím uklidit knížky, pastelky a hračky tam, kam patří.
- 4 Dovedu kreslit tužkou a pastelkami i malovat barvami.
- 5 Poznám barvu červenou, modrou, zelenou, žlutou, hnědou a černou.
- 6 Umím vystřihnout obrázek nůžkami s kulatou špičkou.
- 7 Dovedu si připravit svačinku na ubrousek a po jídle si umýt ruce.
- 8 Dovedu poslouchat maminkino vyprávění se zájmem a v klidu.
- 9 Televizní pohádky, filmy a písničky pozorně sleduji a povídám si o nich s rodiči.
- 10 Do školní tašky si sám uložím věci.

DESATERO PRO RODIČE

- 1 Každý den kontroluji školní tašku za přítomnosti svého prvňáčka.
- 2 Každý den zkontroluji penál a připravím ostře ořezané tužky. Víím, že dítě jich má mít v zásobě několik.
- 3 Pomáhám dítěti v přípravě školních potřeb a učebních pomůcek za jeho přítomnosti, společně je ukládáme do tašky.
- 4 Školní pomůcky koupím podle pokynů třídní učitelky až po informativní schůzce rodičů budoucích prvňáčků
- 5 Pravidelnou přípravu na vyučování rozdělím dítěti na kratší časové intervaly.
- 6 Příprava na vyučování by měla probíhat v klidném a příjemném prostředí, aby se dítě mohlo soustředit na svou práci.
- 7 V klidu si popovídám s dítětem o tom, co prožilo ve škole, snažím se odpovědět na jeho dotazy.
- 8 O společných kulturních zážitcích (rozhlas, televize, kino, divadlo, koncerty) si s dítětem vyprávím, snažím se mu vysvětlit, čemu nerozumělo. Tím rozvíjím nenásilnou formou jeho rozumové vnímání.
- 9 Svě dítě raději pohladím, pochválím za dobré výsledky. Snažím se nezlobit se, když se mu něco ve škole nedaří.
- 10 Jsem součástí školy, nestojím mimo ni, zúčastňuji se na akcích školy. Zvykám si na zcela samozřejmé návštěvy ve škole.

Příloha č. 19

Pozvánka na organizační schůzku rodičů dětí přijatých do první třídy B

Z á k l a d n í š k o l a S l o v a n, K r o m ě ř í ž, p ř í s p ě v k o v á o r g a n i z a c e
Zeyerova 3354, 767 01 Kroměříž e-mail: zs@zsslovan.cz tel.: 573 502 244

Pozvánka na organizační schůzku rodičů dětí přijatých do první třídy.

11. června 2014 v 16:00 hodin ve školní jídelně

1. Informace o organizaci zahájení školního roku.
2. Organizace stravování.
3. Organizace dětí ve školní družině.
4. Potřeby a pomůcky nutné pro první třídu - požadavky na rodiče.
5. Potřeby a pomůcky nutné pro první třídu – zajištěné školou.
6. Dotazy rodičů.

Příloha č. 20

Realizace zápisu k primárnímu vzdělávání (portfolio autorky)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Romana Rudá
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	PhDr. Martina Fasnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Školní zralost a připravenost dítěte při nástupu do základní školy
Název v angličtině:	To be ready to participate in the school curriculum when starting a Primary education
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá problematikou školní zralosti a připravenosti dětí předškolního věku. Specifikuje, co má dítě před vstupem do první třídy znát a ovládat. Poskytuje porovnání úspěšnosti dětí u zápisu do první třídy na venkovské a městské základní škole.
Klíčová slova:	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, dítě předškolního věku, mateřská škola, školní zralost a připravenost, zápis do první třídy, odklad povinné školní docházky, základní škola
Anotace v angličtině:	This thesis deals with the issues of school ripeness and readiness of preschool children. It specifies what the child should know and which skills should have before entering the first grade. The thesis provides a comparison of enrollment of children into the first class of the primary schools at countryside and in the city.
Klíčová slova v angličtině:	The Framework Education Programme for Elementary Education, preschool-age child, a nursery school, school ripeness and readiness, admittance to first grade, postponement of compulsory education, a primary school

Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Dětské kresby postavy u zápisu (portfolio autorky)</p> <p>Příloha č. 2: Vyplněná cvičení k posouzení školní zralosti (portfolio autorky)</p> <p>Příloha č. 3: Kresby a nápodoba teček dětí s odkladem povinné školní docházky (portfolio autorky)</p> <p>Příloha č. 4: Žádost o přihlášení dítěte k zápisu k povinné školní docházce A</p> <p>Příloha č. 5: Spisová složka dětí u zápisu pro učitele A</p> <p>Příloha č. 6: Zápisní list A</p> <p>Příloha č. 7: Dotazník školní zralosti k zápisu do první třídy A</p> <p>Příloha č. 8: Prohlášení rodičů / zákonných zástupců A</p> <p>Příloha č. 9: Žádost o odklad povinné školní docházky A</p> <p>Příloha č. 10: Informace pro rodiče k posouzení školní zralosti a připravenosti jejich dítěte A</p> <p>Příloha č. 11: Informace pro rodiče o možnosti odkladu povinné školní docházky A</p> <p>Příloha č. 12: Možná ukázka k použití u zápisu dítěte do první třídy a posouzení školní zralosti a připravenosti A</p> <p>Příloha č. 13: Karta pro děti u zápisu na razítka za splnění jednotlivých úkolů B</p> <p>Příloha č. 14: Spisová složka dětí u zápisu pro učitele B</p> <p>Příloha č. 15: Žádost o přijetí k základnímu vzdělávání B</p> <p>Příloha č. 16: Zápisní list B</p> <p>Příloha č. 17: Žádost o odklad povinné školní docházky B</p> <p>Příloha č. 18: Jdeme k zápisu aneb Desatero pro prvňáčky a jejich rodiče B</p> <p>Příloha č. 19: Pozvánka na organizační schůzku rodičů dětí přijatých do první třídy B</p> <p>Příloha č. 20: Realizace zápisu k primárnímu vzdělávání (portfolio autorky)</p>
Rozsah práce:	84 stran
Jazyk práce:	Český